

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SPORA YÖNELİK
TUTUMLARININ AKADEMİK ÖZ YETERLİLİK VE
AKADEMİK BAŞARI DÜZEYLERİNE ETKİSİNİN
İNCELENMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Sevda DURSUN

İstanbul, 2024

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SPORA YÖNELİK
TUTUMLARININ AKADEMİK ÖZ YETERLİLİK VE
AKADEMİK BAŞARI DÜZEYLERİNE ETKİSİNİN
İNCELENMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Sevda DURSUN

Öğrenci No
2120053031

ORCID ID
0000-0002-5241-9300

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Burak KESGİN

İstanbul, 2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının Akademik Öz Yeterlilik ve Akademik Başarı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi: İstanbul Örneği**” başlıklı bu çalışmanın; bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 21.05.2024

Sevda DURSUN

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

21/05/2024

Enstitümüz *Sosyoloji* Anabilim Dalı *Sosyoloji* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **2120053031** numaralı **Sevda DURSUN'un** "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği **Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının Akademik Öz Yeterlilik ve Akademik Başarı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi: İstanbul Örneği** konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 07/05/2024 tarih ve 2024/21 sayılı toplantısında seçilen ve İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince 45 dakika süre ile Zoom programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYBİRLİĞİ**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Bu*** KE***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Bü*** DU***
(İstanbul Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Bu*** TE*** ÇA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Sevda DURSUN
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Burak KESGİN
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2024
Alanı : Sosyoloji
Anahtar Kelimeler : Spor, Öz yeterlilik, Akademik Öz yeterlilik, Akademik Başarı

ÖZ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SPORA YÖNELİK TUTUMLARININ AKADEMİK ÖZ YETERLİLİK VE AKADEMİK BAŞARI DÜZEYLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

Çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarını, akademik öz yeterlilik ve öğrenme performanslarıyla ilgili sporun yordama gücünü belirlemektir. Spor; ekonomik, politik, tarihsel, kurumsal ve kültürel boyutları olan sosyal bir olgudur. Bu yönüyle sosyolojik bütünlüğün bir parçasıdır.

Spor yapan öğrencilerin akademik öz yeterlilikleri ve akademik başarıları yüksektir, hipotezinden yola çıkarak spor yapan öğrenciler; cinsiyet, yaş, öğrenim gördüğü bölüm, yaptığı spor branşı ve genel akademik not ortalaması vb. farklı sosyal parametrelere göre niceliksel olarak test edilmiştir. Bu araştırma İstanbul ilindeki üniversitelere yöneliktir. 2023-2024 eğitim öğretim döneminde üniversitelerde, farklı bölümlerde öğrenim gören ve spora katılım sağlayan/sağlamayan öğrenciler çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu çalışma kantitatif (nicel) araştırma yöntemlerinden “kolayda” tarama yöntemi olup 300 öğrenci üzerinden yürütülmüştür. Çalışmanın verileri “Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği” ve “Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği” ile toplanmıştır. Verilerin analizi için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılmıştır. Öğrencilerin spora karşı tutumları, akademik öz yeterlilik inançları ile en güçlü korelasyonu, en fazla yordayan faktör; başarı performans faktörüdür.

Name and Surname : Sevda DURSUN
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Burak KESGİN
Degree and Date : Master's (Thesis), 2024
Major : Sociology
Keywords : Sports, Self-efficacy, Academic Self-efficacy, Academic Achievement

ABSTRACT

THE EFFECT OF UNIVERSITY STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS SPORTS ON THEIR ACADEMIC SELF-EFFICACY AND ACADEMIC ACHIEVEMENT LEVELS: THE CASE OF ISTANBUL

The purpose of the study is to determine the predictive power of sports on university students' attitudes towards sports, academic self-efficacy and learning performance. Sport is a social phenomenon with economic, political, historical, institutional and cultural dimensions, making it part of sociological integrity.

Starting from the hypothesis that students who engage in sports have higher academic self-efficacy and academic achievements, they were quantitatively tested according to different social parameters such as gender, age, field of study, type of sports practiced and overall academic grade point average. This research is focused on universities in Istanbul. Students enrolled in different departments and participating/non-participating in sports during the 2023-2024 academic year were evaluated within the scope of the study. This study is a quantitative research method employing the "convenience" sampling method, conducted with 300 students. Data for the study were collected using the "Academic Self-Efficacy Scale" and the "University Students' Attitudes Towards Sports Scale." The SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 program was used for data analysis. Students' attitudes towards sports have the strongest correlation with academic self-efficacy beliefs, with the most predictive factor being academic performance.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR	v
SÖZLÜK.....	vi
GİRİŞ	1

1. TOPLUMSAL BOYUTUYLA DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE SPOR

1.1. Sporun Tanımı ve Genel Özellikleri.....	8
1.2. Spor Kurumunun Tarihsel Gelişimi	10
1.3. Türk Toplumunda Spor	13
1.4. Cumhuriyet Dönemi Atatürk ve Spor	15
1.5. Sporun Toplumsal Etkisi.....	18
1.6. Sporun Bireysel Etkisi	20
1.7. Sporun Ekonomik Etkileri.....	22
1.8. Üniversite Öğrenci ve Spor	24
1.8.1. Dünyada Üniversiteler ve Spor	27
1.8.2. Türkiye'de Üniversiteler ve Spor	29

2. SPOR SOSYOLOJİSİ VE SOSYOLOJİK TEMELLERİ

2.1. Sosyoloji ve Spor Sosyolojinin Tanımı.....	32
2.2. Spor Sosyolojisinin Gelişimi	34
2.3. Spor sosyolojisinin Amacı	35
2.4. Sosyal Teoriler Işığında Spor Sosyolojisi.....	37
2.4.1. İşlevci Teori ve Spor	39
2.4.2. Çatışmacı Teori ve Spor	40
2.4.3. Sembolik Etkileşimci Teori ve Spor	42
2.5. Spora Eleştirel Bakış Sosyolojik Yaklaşımlar	44

3. AKADEMİK ÖZ YETERLİLİK, AKADEMİK BAŞARI VE SPOR	
3.1. Yeterlilik	47
3.2. Öz Yeterlilik	48
3.3. Öz Yeterlilik Kaynakları.....	50
3.3.1. Performans Başarılar	52
3.3.2. Dolaylı Deneyimler	53
3.3.3. Sözel İkna.....	53
3.3.4. Fizyolojik ve Duygusal Durum.....	53
3.4. Akademik Öz Yeterlilik.....	53
3.4.1. Akademik Öz yeterliliğin Boyutları.....	55
3.4.1.1. Teknik boyutu	55
3.4.1.2. Sosyal boyutu	55
3.4.1.3. Bilişsel boyutu.....	56
3.5. Spora Katılım ve Akademik Öz Yeterlilik	56
3.6. Spora Katım ve Akademik Başarı.....	58
3.7. Akademik Öz Yeterlilik ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki	60
3.8. Sosyolojik Bağlamda Öz yeterlilik Kavramı	62
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE BULGULAR	
4.1. Araştırmada kullanılan Ölçekler	65
4.2. Evren ve Örneklem Seçimi.....	66
4.3. Araştırmanın Modeli	67
4.4. Verilerin Analizi ve Bulgular	68
4.4.1. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özellikleri	68
4.4.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlilik Analizi	71
4.4.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizleri.....	71
TARTIŞMA.....	84
SONUÇ	89
KAYNAKÇA.....	93
EKLER	107
Ek 1. Anket Formları.....	107
Ek 2. Etik Kurul Onayı	110

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	70
Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Analizi Sonuçları	71
Tablo 3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizi Sonuçları	71
Tablo 4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri	72
Tablo 5. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği ve Boyutlarının Karşılaştırılması	72
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği ve Boyutlarının Karşılaştırılması (Devamı)	75
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği ve Boyutlarının Karşılaştırılması	77
Tablo 8. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği ve Boyutlarının Karşılaştırılması (Devamı)	80
Tablo 9. Araştırmada Kullanılan Ölçekler Arasındaki İlişki	82

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Sporun Toplumsal Etkileşimi	20
Şekil 2. Spor Endüstrisinin Diğer Sektörlerle İlişkisi.....	23
Şekil 3. Uluslararası Üniversite Spor Federasyonu	28
Şekil 4. Bandura'nın Karşılıklı Belirleyicilik İlkesi (Triadic Reciprocal Determinism)	48
Şekil 5. Öz Yeterliliğin Rolüne Dikkat Çeken Başarı Davranış Modeli	49
Şekil 6. Öz Yeterlilik Kaynakları	52
Şekil 7. Araştırmanın Modeli	67

KISALTMALAR

EUSA	: Avrupa Üniversite Sporları Birliği
FISU	: Uluslararası Üniversite Sporları Federasyonu
GANO	: Öğrencinin Bütün Derslerden Aldığı Puanın Ortalaması
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	: Sosyal Bilimlerde İstatiksel Analiz İçin Yaygın Olarak Kullanılan Bilgisayar Programı
vd.	: ve diğerleri
vb.	: ve benzeri
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu
YÖKSİS	: Yükseköğretim Bilgi Sistemi

SÖZLÜK

Akademik Başarı: Bir öğrencinin, öğretmenin veya kurumun kısa veya uzun vadeli eğitim hedefine ulaşma derecesi, ortaöğretim diploması ve lisans derecesi gibi eğitim kriterlerinin tamamlanması, en kısa açıklamayla hedefe ulaşmasıdır. Bu hedefe ulaşırken ilerleme seviyesini gösterir. Öğrencinin akademik başarıya ulaşmada çok fazla faktör vardır. Bunlardan en önemlisi bireyin kişisel özellikleri, aile ve okul ortamıdır. Bireyin kişisel özellikleri arasında zeka, yetenek, öğrenme hızı, motivasyon, ders çalışma alışkanlıkları vb. gelir. Bu özelliklerin verimli bir şekilde kullanılıp hedefe ulaşılması akademik başarıdır. Başka bir tanımda akademik başarı, öğrencinin gizil özelliklerini ortaya çıkarabilmek için gerçek öğretim uygulamalarından yararlanmasıdır.

Akademik Öz Yeterlilik: Öğrencinin, akademik bir görevi istenilen düzeyde ve beklentiler ölçütünde başarı ile tamamlayabilme konusundaki kendisine olan güveni veya bireyin zorlu koşullarla baş etmesi, güç ve yetkinliğine olan inancıdır. Akademik öz yeterliliği yüksek öğrenciler mental olarak daha dayanıklıdırlar. Amaçlarına ulaşmak için engeller karşısında yılmadan farklı farklı çözüm yolları üretirler. Akademik öz yeterliliklerinin olumlu olarak arttırmasının, öğrenciler için birden fazla faydası bulunmaktadır. Akademik öz yeterlilik ve akademik başarı arasında büyük bir etkileşim vardır. Akademik öz yeterlik düzeyleri yüksek olan öğrenciler, zorluk derecesi yüksek olan derslerle veya durumlarla daha kolay baş ederler.

Ekonomik Statü: Bir kişinin veya grubun mali durumu ve gelir seviyesi. Örneğin, birinin ekonomik statüsü, geliri, serveti ve mülkleri gibi faktörlere dayanabilir.

Kantitatif (niceliksel): Önceden hazırlanmış bir soru formuna bağlı alınarak sayısal yorum ve genelleme yapılabilen araştırma türüdür. Niceliksel araştırma yönteminde araştırılan konuya ilişkin, evreni temsil edecek örneklemden sayısal sonuçlar elde edilmektedir.

Kurumsal Statü: Bir kuruluş içindeki kişilerin pozisyonlarına dayanan hiyerarşik düzen. Örneğin, bir şirketteki yöneticilerin, çalışanların veya stajyerlerin statüleri farklı olabilir.

Motivasyon: Bir işi yapma arzusuna verilen isim, kendine güvenme ve her türlü zorluk ile başa çıkabilme yetisidir.

Öz Yeterlilik: Bireyin belli bir performansı başarılı olarak yapması için kendine olan inancına ya da kendi yargısına öz yeterlilik denir.

Popülarite: Ünlü olma, tanınma, halk tarafından sevilme.

Psikomotor: Fiziksel yapıdaki değişikliklerin (büyümenin) santral sinir sisteminin gelişimiyle koşut ve uyumlu olması olgusudur.

Sembolik Statü: Toplum içindeki prestij veya saygınlık. Örneğin, bir sanatçının veya bilim insanının sahip olduğu prestij, onların sembolik statüsünü belirleyebilir.

Sosyal Statü: Bir kişinin veya grubun toplum içindeki konumu ve itibarı. Örneğin, zenginlik, meslek, eğitim düzeyi veya toplumda sahip olduğu diğer özellikler bir kişinin sosyal statüsünü belirleyebilir.

Statü: Bir kimsenin, bir kurum veya bir toplum içindeki durumu. "Statü", bir kişinin veya bir grup insanın toplum içindeki konumunu, sosyal itibarını veya sosyal gücünü ifade eden bir terimdir. Statü, kişinin veya grubun sahip olduğu sosyal değerlendirmeye dayanır ve genellikle toplumsal normlar, kültürel değerler ve ekonomik koşullar tarafından belirlenir. Statü farklı bağlamlarda, farklı anlamlar taşıyabilir. Örneğin:

Yeterlilik: Yeterlilik, gözlemlenebilen becerilere bağlı ortaya çıkan performans düzeyidir. Birey çalıştığı işte ne kadar ustalaşırsa buna paralel olarak o işte verimlilik artar. Ustalaşma, yeterlilik kavramı ile ifade edilir.

GİRİŞ

Toplum; ortak bir coğrafyada yaşayan, etkileşim ve ilişkide bulunan, ortak bir yaşama sahip geniş insan topluluğudur. İnsan gruplar hâlinde yaşayan, sosyal bir varlıktır. Bu sosyal grupları, sosyal olay ve olguları, sosyal kurumları, sosyal değişim ve gelişmeleri kısaca sosyal yaşamı inceleyen bilim sosyolojidir. Günümüz toplumunda, en yaygın ve etkili sosyal kurumlardan birisi de spordur.

Toplumsal olarak inşa edilen spor, sosyolojik bütünlüğün bir parçasıdır. Toplumsal yapının içinde var olan güç ilişkileri, sınıflar arası çekişme, siyasal yapının işleyişi, farklılıklar, gruplar arası ilişkiler, çelişkiler, grup içi aidiyet, cinsiyet ayrımcılığı ve ekonominin işleyişi gibi daha pek çok şeyi spor kurumunun içinde görebiliriz. Spor aracılığıyla içinde yaşadığımız toplumu ve kültürü inceleyebilir ve toplumun küçük bir minyatürü olarak sporu nitelendirilebiliriz.

Sosyal yapı içinde üniversiteler; bireyleri eğitmekle, toplumun birer ferdi olan gençleri yaşama hazırlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülük sağlık, beslenme, barınmanın yanında fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal olarak sağlıklı gençlerin yetiştirilmesi şeklinde değerlendirilmektedir. Geleceğe hazırlanan bu gençler, öğrenciler, bugün edindikleri bilgiler ve sportif deneyimlerle yarınları aydınlatacak yönetici, öğretmen ve antrenör olup çocukların, gençlerin yetişmesinde ve sosyal yaşama hazırlanmasında önemli roller üslenenlerdir.

Birçok toplumda çocuklara spor yapma alışkanlığını, çocukluk dönemlerinde kazandırmak için önemli yatırımlar yapılmaktadır. Spor aktivitelerinin düzenli olarak yapılmasının sağlık üzerindeki etkisi kabul görmekle birlikte, akademik başarıyla ve akademik öz yeterlilikle ilişkisi net bir şekilde açıklanamamıştır. Üniversite öğrencilerinin akademik performanslarının artmasına yardımcı olmak, üniversitelerde verimliliği ve başarıyı arttırmak, öğrencinin başarısını etkileyen etmenleri yordamak gereklidir. Nitekim öğrencinin akademik öz yeterliliği ve akademik başarısının artırılması için motivasyon ve hedef belirleme, zaman yönetimi, ders çalışma teknikleri, ders dışındaki aktiviteler, destek ve iletişim, sağlıklı yaşam gibi etmenlerin gerekliliği belirtilebilir. Ayrıca bunun tam tersini düşünecek olursak akademik başarının düşük olması, eğitim ve öğretime harcanan giderlerin boşa gitmesine, toplumun gereksinim duyduğu kalifiye bireylerin

yetişmemesine neden olacaktır. Sporda başarıyı yakalayabilmek için genç sporcuların yetişmesi, akademik öz yeterlilikleri ve akademik başarı ile spora olan yönelim ve tutumları gibi değişkenlerin bir arada incelendiği çalışmamızın önemi bu kapsamda daha da artmaktadır.

Çocukların ve gençlerin günümüzde spora katılımları; spor kulüpleri, okul takımları ve beden eğitimi dersi ile boş zaman etkinliği olarak gerçekleşmektedir. Spora katılımları konusunda çocukların ve gençlerin karşılaştığı pek çok engel vardır. Bu engellerin en önemlisi okul başarısına olan negatif etki olarak gösterilmektedir. Bazı toplumda, özellikle Türk toplumunda; ebeveynler, öğretmenler ve yöneticilerin, öğrencilerin spora katımının akademik başarıyı olumsuz etkileyeceği konusunda, kaygıları vardır.

Gençlerin bu gelişen ve değişen dünya şartlarında öğrenmeye istekli olması, beklenmedik bir durumla/problemlerle karşılaştıklarında kendilerini her an hazır hissetmeleri ve bu tür durumlarla baş edebilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve yöntemleri kullanabilmesi, kendisini güdülemesi gerekmektedir. Bireyin öz yeterlilik düzeyinin yüksek olması, karşılaştığı zorluklarla nasıl mücadele edebileceğini bilmesini veya bu zorlukları, problemleri çözeceğine olan inancı kendinde bulmasını sağlar.

Öz yeterlilik düzeyleri belirgin olan bireylerin değişen durumlara karşı sorunları çözmekte başarılı olduklarını, yapılan çalışmalar ortaya koymaktadır. Öz yeterlilik, önce aileden başlayarak eğitim - öğretim ve yaşamı boyunca kazandığı bilgi birikimi, akademik başarı ve sosyal hayattan edindiği tecrübeler sonucunda yenilenebilir, geliştirilebilir bir kavramdır. Akademik öz yeterlilik kavramı akademik başarıyı etkilemektedir. Akademik öz yeterliliği etkileyen pek çok etken vardır. Bu araştırma, bu etkenlerden ders dışı aktivite olan sporun etkisinin araştırılmasıdır. Akademik başarı düzeyinin belirlenmesinde öğrencilerin genel akademik not ortalamasından (GANO) yararlanıldı. Üniversitelere kabulde akademik yeterliliklerini gösteren ortaöğretim diploması, sınavlardan aldığı başarı puanı, özel yetenek gerektiren bölümler ve özellikle spor fakülteleri için, sporda yeterlilik düzeyleri belirleyici olmaktadır.

Bütün bunlar göstermektedir ki spor, sağlıklı bireylerin yetiştirilmesinde ve çağdaş toplumların var olmasında eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Sonuç olarak spor sadece bedensel etkinlik veya boş zaman aktivitesi olarak değerlendirilmeyecek kadar önemlidir. Spor hem bir grup hem bir kurum olarak sosyolojik bir olgudur. Spor olgusunu sosyolojik açıdan yorumlamak için pek çok modern ve klasik sosyoloji teorisi vardır. Bu bağlamda sporu toplumsal bütünlüğün bir ögesi olarak gören işlevci teori, toplumsal gruplar ve sınıflar arasındaki çekişme, gerilim ve hatta çatışmanın verilerini bize sunan çatışmacı teori, ayrıca bireyler arasındaki etkileşimi belli semboller aracılığıyla gerçekleştirdiğini, sporun sembolik anlamları sporcular ve seyirciler arasında kendi deneyimleri ile şekillenir ve aynı zamanda spor bireyin ve grupların kimliklerini oluşturmada önemli rol oynar, diyen sembolik etkileşimci kuram, sosyolojik yaklaşımlardır. Özellikle sporun ticari ve ekonomik boyutu, her geçen gün artan günümüz “tüketim toplumunda” sosyolojik açıdan spora ilginin gittikçe artması kaçınılmaz gibi gözükmektedir.

Araştırmanın Planı

Genç sporcuların yetişmesi, akademik öz yeterlilikleri ve akademik başarılarının spora yönelim ve tutumları gibi değişkenlerin bir arada incelendiği spor sosyolojisi kapsamındaki çalışmamız, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kolektif bir alışkanlık olan sporu tanımlamayı, sporun tarihsel gelişimini ve sporun bireysel, toplumsal ve ekonomik etkilerine değinildi. Ayrıca üniversitelerin dünyada ve Türkiye’deki gelişimi incelendi. İkinci bölümde sosyolojik bir bakış açısıyla, spor sosyolojisinin daha net anlaşılabilmesi için spor ile sosyolojinin ilişkili olduğu kavramlar üzerinde duruldu. Spor sosyolojisi çatışmacı, işlevsel ve etkileşimci kuramlarla incelendi ve spor, beden sosyolojisi bağlamında eleştirel olarak araştırıldı.

Literatürde birçok alanda farklı tanımlarla üzerinde çalışmaların olduğu görülen, akademik öz yeterlilik ve akademik başarı kavramları üçüncü bölümde tek tek açıklanarak konunun bütünlüğü sağlandı. Araştırmanın yöntemi ve bulguları dördüncü bölümde yer almaktadır. Bu bölümde araştırmanın özgün değeri, modeli ve hipotezlerine değinilmiş olup çalışmanın yöntemi, analizleri ve bulguları ele alındı. Ayrıca spora katılımın akademik öz yeterliliğe ve akademik başarıya olan katkısı, bulgular ile yorumlandı. Son olarak sonuç bölümünde çalışmanın hipotezleri, modeli,

kısıtları, evren ve örneklem seçimi, verileri toplama yöntemi, verilerin istatistiksel analizi tablolar aracılığıyla paylaşıldı. Elde edilen bulgular ışığında araştırmanın faydalarının, sonuçlarının ve saha çalışmasının literatüre olan katkısı açıklandı.

Araştırmamızın Amacı ve Önemi

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterlilik ve akademik başarıları ile spor ilişkisinin sosyolojik olarak araştırılmasıdır. Farklı değişkenlere göre oluşturulan ve spor yapan öğrencilerin akademik öz yeterlilikleri ve akademik başarıları yüksektir, hipotezinden yola çıkarak üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterlilik ve akademik başarılarının spor ile olan ilişkisini belirlemeyi amaçladık.

Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarını etkileyen pek çok etken vardır. Bunların başında sosyal çevre, aile, arkadaş çevresi ve üniversite ortamı gibi etkenler; ayrıca öğrencinin daha önceden katılmış olduğu sportif faaliyetleri, kişisel deneyimleri, tecrübeleri de spora yönelik tutumlarını şekillendirmektedir. En önemlisi de üniversitenin öğrenciye sağlamış olduğu imkânlar, spor tesisleri, ekipmanlar öğrencinin spora yönelimini belirlemektedir. Son olarak öğrenciyi motive eden sağlıklı olmak, başarılı olmak ve sporla sosyalleşme gibi etkenler de öğrencinin spora karşı tutum ve davranışlarını tetiklemektedir.

Spor alanında gerçekleştireceğimiz sosyolojik araştırmamızda, sporun toplum için yararlı işlevi olan bir kurum mu yoksa çatışmayı yaratan kaynaklardan birisi mi olduğu tartışma konusudur. Sporun diğer yaklaşımlarla olan ilişkisini genel olarak çatışmacı, eleştirel ve işlevci kuramlar çerçevesinde incelendi.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışma İstanbul'daki üniversitelere yöneliktir. Bu kapsamda araştırmanın yapıldığı dönemde, üniversitelerde farklı bölümlerde öğrenim gören ve spora katılım sağlayan/sağlamayan öğrenciler çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. İstanbul'daki üniversitelerde öğrenim gören öğrenciler sadece il nüfusundan değil aynı zamanda ülkenin her bölgesinden gelen öğrenciler yer almaktadır. Ülkenin her bölgesinden gelen bu öğrenci topluluğu, yetiştiği coğrafyanın ve ailenin özelliklerini taşımasından dolayı yüksek bir örneklem temsiline sahiptir.

Yüksek lisans tezi olan bu çalışma 2023-2024 öğretim yılını kapsamaktadır. Ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirliği örneklem grubu olan üniversite öğrencilerinden elde edilen veriler ile sınırlı olup kişisel bilgiler ile ilgili sorulara verilen cevaplar araştırmada kullanılan örneklem ve istatistiksel teknikler ile sınırlıdır. Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan anket yöntemi ile çalışılmıştır. Anket yöntemi davranış ve tutumları niceliksel olarak yorumlamamızı sağlar, bizim konumuz da öğrencinin spora yönelik tutum ve davranışını araştırmaktır.

Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Araştırmaya katılan, yükseköğrenim gören öğrencilerin kişisel bilgilerini öğrenebilmek için araştırmacı tarafından 11 maddeden oluşan cinsiyet, yaş, öğrenim gördüğü bölüm, yaptığı spor branşı, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, kardeş sayısı, ailede başka spor yapan birey, refah düzeyi ve genel akademik not ortalaması gibi değişkenleri içeren kişisel bilgi formu oluşturulmuştur.

Nicel araştırma yöntemlerinden “Kolayda” yöntemi kullanılarak katılımcılardan anket ile veri toplanmıştır. “Niceliksel araştırmaların amacı, örneklem istatistiklerinden evrenin yani ana kütleinin parametreleri hakkında bir çıkarım yaparak örneklemlerden elde ettiğimiz standart sapma ya da oranları evrenin parametrelerini önceden tahmin etmek için kullanmaktır.” Kolayda tarama yöntemiyle öğrencilerden rasgele seçtiğimiz örneklemlerle anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasındaki ölçek soruları literatürde güvenilirliği ve geçerliliği kanıtlanmış çalışmalardan alınmıştır. İstanbul ilindeki üniversite öğrencileri tarafından cevaplanan 300 anket değerlendirilmiştir. Toplanan veriler SPSS for Windows 25.0 programı ile “Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği” ve “Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği” kullanılarak test edilmiştir. Bu çerçevede üniversite öğrencilerinin spor ile olan ilişkisini tespit edilip akademik öz yeterlilik ve akademik başarıya olan etkileri niceliksel olarak yorumlandı.

Araştırmanın Sorunsalı

Üniversitede spor yapan ve yapmayan öğrenciler arasında akademik öz yeterlilik ile akademik başarı arasındaki ilişkiye dair gözlemlenen farklar, sosyal yapıların etkisi altında mıdır? Yani, spor yapma davranışı ile öğrencilerin akademik öz yeterlilikleri ve akademik başarıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmada üniversite okuyan öğrencilerin spora katımları ile akademik öz yeterlilikleri, düzeyleri ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin farklı değişkenlerle birlikte karşılaştırılması amaçlanmıştır.

H₁: Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ile akademik öz yeterlilik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Bu çalışma kapsamında aşağıdaki alt hipotezler belirlenmiştir:

H_{1a}: Öğrencilerin akademik öz yeterlilik düzeyleri spor türlerine göre anlamlı farklılık vardır.

H_{1b}: Öğrencilerin akademik öz yeterlilik düzeyleri okudukları bölüme göre anlamlı farklılık vardır.

H_{1c}: Öğrencilerin akademik öz yeterlilik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık vardır.

H_{1d}: Öğrencilerin akademik öz yeterlilik düzeyleri anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık vardır.

H_{1e}: Öğrencilerin akademik öz yeterlilik düzeyleri baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık vardır.

H_{1f}: Öğrencilerin akademik öz yeterlilik düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı farklılık vardır.

H_{1g}: Öğrencilerin akademik öz yeterlilik düzeyleri yaşa göre anlamlı farklılık vardır.

H_{1h}: Öğrencilerin akademik öz yeterlilik düzeyleri ailede başka spor yapma durumuna göre anlamlı farklılık vardır.

H_{1i}: Öğrencilerin akademik öz yeterlilik düzeyleri gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık vardır.

H₂: Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ile akademik başarıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki vardır.

H_{2a}: Öğrencilerin spora yönelik tutumları yaptıkları spor türüne göre farklılık gösterir.

H_{2b}: Öğrencilerin spora yönelik tutumları okudukları bölüme göre farklılık gösterir.

H_{2c}: Öğrencilerin spora yönelik tutumları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{2d}: Öğrencilerin spora yönelik tutumları anne eğitim durumuna göre farklılık gösterir.

H_{2e}: Öğrencilerin spora yönelik tutumları baba eğitim durumuna göre farklılık gösterir.

H_{2f}: Öğrencilerin spora yönelik tutumları kardeş sayısına göre farklılık gösterir.

H_{2g}: Öğrencilerin sporculara yönelik tutumları yaş değişkenine göre farklılık gösterir.

H_{2h}: Öğrencilerin spora yönelik tutumları ailede başka spor yapan birey değişkenine göre farklılık gösterir.

H_{2i}: Öğrencilerin sporculara yönelik tutumları gelir düzeylerine göre farklılık gösterir.

Çalışmanın hipotezleri analiz edilerek tartışma ve sonuç kısmında detaylı bir şekilde yorumlandı.

1. TOPLUMSAL BOYUTUYLA DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE SPOR

Küreselleşmenin etkisi ile spor, tüm dünyada etkisini artırmaktadır. Günümüzde ise sosyal boyutları nedeniyle giderek çok daha fazla önem kazanmaktadır. Toplumsal kurumlardan birisi olan spor; bireyin yaşamını şekillendirmekte, dönüştürmekte ve etkilemektedir. Toplumlar değiştikçe spora yüklenen anlam da sporun işlevi de değişmektedir. İnsan var olması ile birlikte sporla iç içe olmuştur. Spor çoğu zaman eğlence amaçlı, bazen mecburiyetten, bazen de boş zaman etkinliği olmuştur. Sporun önemini keşfeden insan, bilerek veya bilmeyerek sporun öznesi hâline gelmiş ve spora resmî bir kimlik kazandırmıştır.

1.1. Sporun Tanımı ve Genel Özellikleri

Spor milyarlarca insanın oyuncu veya izleyici olarak ilgi duyduğu bir alan olmasına karşın sporun genel bir tanımı yoktur. Spor sözcüğünün kökeni Latince'deki "disport" kelimesinden türetilmiş; hoş vakit geçirmek, oyalanmak, işten uzak durmak anlamında kullanılmıştır (Ongan ve Demiröz, 2010, s. 15). a) Kolektif ve bireysel oyun biçiminde gerçekleştirilen, teknik ve kuralları olan yetenek, fiziksel güç gerektiren yarışmalı etkinlikler. b) Beden kondisyonu geliştirmeyi amaçlayan çalışma ve fizik hareketlerinin tümü. c) özel bir etkinliğin türlerinden her biri. Fransızcadan İngilizce'ye 11. yüzyılda geçen "desport" kelimesi, İngilizce'de spor anlamında kullanılmıştır. (Talimciler, 2018, s.15).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde spor; genellikle belirli kurallara dayanan, yarışa dayalı belirli hareketlerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanım da ise spor; belli bir zaman, belli bir alan ve özel araç gerecin kullanıldığı, rekorun önemli olduğu yarışmaya dayalı fiziksel etkinlik /aktivite olarak tanımlanır (Heper, 2012, s. 12). Spor; sağlıklı kalmak, keyifli zaman geçirmek ve boş zamanı değerlendirmek amacıyla yapılan çeşitli fiziksel etkinlikleri içerir. Spor kavramı, geniş bir yelpazede faaliyeti kapsar, bu nedenle ilgilendiği alanlara bağlı olarak farklı tanımlar alır. Bu tanımların bir kaçına bakacak olursak; toplumun içinde var olan sosyal ve kültürel olgular bireyin fiziksel ve psikolojik gelişimini olumlu yönde etkileyen, topluma uyumu kolaylaştıran ve kişilik gelişimine katkısı olan yetenek, bilgi ve beceri kazandıran fiziksel aktivitelerdir. Bir başka tanımda ise spor, içinde bulunduğu

toplumun uluslararası dayanışma ve iş birliğini geliştiren, belli kurallar içinde mücadele eden, rekabete dayalı yarışma ve heyecan duyma etkinliği içeren düzenlemelerdir (Ünsal ve Ramazanoğlu, 2013, s. 37). Birey sportif etkinliklere katılarak kaybetme ve kazanma duygusu yaşar; aynı zamanda bireyin belli bir gruba ait olma hissiyle kazandığında mutlu olma, kaybettiğinde ise mağlubiyeti kabullenmek gibi duygularının geliştiği görülmüştür.

Erkal ve vd. ne (1998) göre: eğlence, yarışma, sağlık, kültür ya da kazanç sağlamak amacıyla belirli kuralları olan faaliyetlerin tümüne spor denir. Bireylerin yeteneklerini geliştirdiği araçlı veya araçsız, toplu veya bireysel olarak belirli kurallarla, tam zaman veya boş zaman faaliyeti kapsamında sosyalleştirici, toplumu bütünleştirici, fiziki ve ruhu geliştiren dayanışmacı, rekabetçi ve kültürel bir kavramdır. Sporun başka bir boyutu olan fizyolojik açıdan bakıldığında sporun özünde olan yarışma ve oyun gibi etkinlikleri yansıttığı sürece gerçeğe uygun olandır. Sporu gerçekleştirirken ruh ve beden sağlığının dengeli, uyumlu olarak gerçekleştirilmesi sporun başka bir boyutudur. Toplumu etkileyen spor kendisi de toplumdan etkilenir.

Spor, farklı yazarlar tarafından farklı anlamlar yüklenmiş ve çeşitli tanımlara tabi tutulmuştur.

Dever (2008, s. 26) Sporun tanımlarının temel özellikleri şöyle sıralamıştır.

- Boş zaman değerlendirme aracı.
- Bireylerin birlikte çalışma azmini kuvvetlendirir.
- Bireye popülerlik kazandırır.
- Spor bireyin pratik düşünme yetisini geliştirir.
- Spor bireyin düzenli ve sistemli çalışmasını sağlar ve kazanma hırsını tetikler.
- Saldırganlık içgüdüsünü azaltır.
- Spor toplumsallaşma sağlayan sosyolojik bir olgudur.
- Spor ödüllendiren ve yarışmacı bir oyundur.
- Spor siyaset ve ekonomi ile yakından ilişkilidir.
- Spor sağlıklı bir yaşam kazandırır.

Bütün bu tanımlar, sporun genel özelliği olmasına karşın spor, boş zaman etkinliği, eğlendirici ve eğitici bir uğraş değil aynı zamanda spor yapan sporcunun tüm yaşamını etkileyen bir süreçtir. Günümüzün küresel ve endüstri toplumlarında uzmanlaşmanın ve iş bölümünün arttığı gözlemlenirken gelişim sürecinde spor alanında da çeşitlilik artmıştır, hatta diyebiliriz ki sporun kendisi endüstri hâline dönüşmüştür. Günümüz toplumunda sporun tüketicisinin çok fazla olduğu görülmektedir. Gazete, dergi, tv kanalları ve stadyum izleyicilerinin çok fazla olması başka başka ürünlerin reklamında, medya, eğitim ve politika gibi alanlarda spor kullanılmıştır ve sporun bireyi önemli derecede etkilediği bilinmektedir (Dever, 2008, s. 9-10).

Sporun insan yaşamının her alanına girişiyle beraber okullarda spor dersleri, beden eğitimi dersleri, fiziksel etkinliklerin günlük hayattaki yeri ve sağlık amaçlı çeşitli aktiviteler ortaya çıkmıştır. Özellikle Avrupa ülkelerinde spor yatırımlarının eğitimin dışına çıkması ile spor politikaları oluşturulmaya başlamıştır. Modern olimpiyatların başlaması sporun küreselleşmesine ve bir felsefenin doğmasına neden olmuştur. Spor olgusu çok daha büyümüş üretim, tüketim, hizmet ve organizasyon olarak büyük bir sektör hâline dönüşmüştür (Ekmekçi, vd., 2013, s. 96).

Spor içinde bulunduğumuz yüzyılda sektör hâline dönüştüğü kabul edilmekle birlikte, endüstrileşmiş ülkelerde sporun ticarileşmesi ve büyük bir endüstri hâline gelmesi kulüp ve sporcularla sınırlı değildir. Bahis, eğlence, turizm, ulaşım, spor malzemeleri ve medya önde gelen sektörlerdendir. Yeni yüzyılda medya kuruluşları spor endüstrisiyle yakından ilgilenmektedir (Cerrahoğlu, 2016, s. 326). Özel sektörün yüksek ücretlerle satın aldığı yayın hakları ve kamu yayıncılığı yapan kuruluşlarla rekabeti artırmaktadır. Paralı yayın yapan kanallar ve ABD ağları spor karşılaşmalarını yayınlayabilmek için giderek artan fiyatlar ödenmektedir.

1.2. Spor Kurumunun Tarihsel Gelişimi

Toplumların spor tarihinin araştırılması günümüzdeki durumlarını anlamak için önemli bir kaynaktır. Her toplumun kendine has adetleri, gelenekleri, kültürü ve alışkanlıkları bize o toplumun genel yapısını anlatır. Kültürel kalıplara bağlı olarak değişen toplumlar, belirli konulara karşı duygusal tepkilerde farklılık gösterir. Bu

bağlamda geçmişte ve günümüzde hangi kültür ortamında hangi spor branşı gelişmiş, sporun işlevi nedir, sporun amacı nedir, gibi soruların cevapları; kültür ve spor kavramlarını, birbirleri ile olan etkileşimlerini açıklamamıza yardımcı olur (Şahin, 2003, s. 3-4).

Dünyanın en eski uğraşlarından olan spor, sosyal yaşamdan bağımsız düşünülemez. Sporun doğuşu insanlığın ilk iş bölümü olarak nitelendirilen Neolitik Döneme kadar uzanmaktadır. Neolitik Dönemde ilk yerleşik düzene geçilmiş, madenler avcılıkta ve savaşta kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde iş bölümü ve uzmanlaşmanın sonucu egzersizin gerekliliğini taşıyan sosyal roller ortaya çıkmış, hem de bireyin boş zaman faaliyetinde bulunabilmesinin koşulları oluşmuştur. Bu gelişmelerin ardından tarihte ilk devletlerin kurulmasıyla, savaşlarda esir edilen kölelerin çalıştırılması boş zamanın fazlalaşmasına neden olmuştur. Bu nedenlerdendir ki tarihte ilk organize spor yarışmaları yapılmış, her iki kişiden birisinin köle olduğu Yunan site devletleri kurulmuştur (Talimciler, 2005, s. 16-17).

İnsanlık var olduğundan günümüze kadar hayatın akışıyla beraber, insan yaşamsal ihtiyacı olan barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için hareket etmek zorundadır. İnsan koşarak avından kaçmış, avlanmış, mızrak atmış, ok atmış, barınmış ve korunmuştur. Bu süreç ilerledikçe daha sistemli hâle gelmiş ve büyük devletler, ordular kurulmuştur. İşte bu yaşamsal ihtiyaçları karşılamak için yapılan bu eylemler, daha sonraki yıllarda spor adı altında toplanmıştır (Görün, 2018, s. 1).

Tarihte ortaya çıkan ilk spor faaliyetlerinin saldırı ve savunma amaçlı olduğunu görmekteyiz. İlkel toplumlarda amaç hayatta kalabilmektir. Bu nedenle spor ve saldırı-savunma temelli aktivitelerin birbirlerinden ayrılması oldukça zordur. Bunun temelinde sportif faaliyetler olarak bilinen aktiviteler ile günlük yaşam iç içe girmiştir. Spor alanında çalışanlar için önemli kaynak eserler veren Fişek'e göre; "Tarihteki erken sporlar, savunma ve saldırı odaklı olsun, araçlarla veya araçsız yapılsın, insanın doğayla mücadelesinden kaynaklanan zorunlu bedensel eylemlere dayanır." (Fişek, 2003, s. 25).

Bu alanla ilgili kişiler yaptıkları spor tanımları içinde, sporu fiziksel etkinlik olarak gören olduğu gibi sporun ortaya çıkışını, toplumları etkileme ve iktidar ile olan bağlantısını ön plana çıkaran görüşler de vardır.

İktidarı/devleti sporla ilişkilendiren, sporun doğmasına neden olan, etken gören bu yaklaşımlardan en önemlisi, sporun gerçek görevinin “insanları savaşa hazırlamak” olarak görülmesi ve bu görüşün hâkim olmasıdır. Bu yaklaşımların felsefî temelleri de vardır. Eflatun felsefedeki ilk spor yorumu yapanlardandır. Eflatun’a göre, “İdeal devletin yöneticilerini ve onların içinden seçilen bekçileri çocuk yaştan yetiştirmenin en önemli ve etkili yolu beden eğitimi, spordur. Sonrasında ise felsefe eğitimidir.” Eflatun’un amacı bedenin güçlenmesi değil ruhun güçlenmesidir (Arslanoğlu ve Özkan, 2005, s. 23).

Toplumsal yaşamdaki siyaset, din, eğitim, ekonomik ve teknoloji gibi dinamiklerin, gelişmelerin ve dönüşümlerin sporu da etkilediği, şekillendirdiği kaçınılmaz bir gerçektir. Sanayi Devrimi’nin yarattığı toplumsal, ekonomik, siyasal ve politik sonuçlarla yakından bağlantılıdır. Sanayileşmenin yükselmesiyle boş zaman sürecinizdeki artış, çok daha fazla insanın sportif etkinliklere katılmasına yol açmıştır. Daha önceleri egemen sınıfın elinde olan spor yapma uğraşı, yerini sporu meslek edinen kişilere bırakmıştır. Spor yapma etkinliğini bırakan egemen sınıf, sporda yönetici, spor organizasyonu düzenleyen, spor sahalarının ve stadyumlarının inşasını yapan, kısaca sporu paraya dönüştürmede öncü olmuşlardır (Talimciler, 2018, s. 29).

Geçmişten günümüze, sporun gelişimi araştırıldığında, Sanayi Devrimi öncesi ve Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkan toplumun spor etkinliklerinde temel farklılıklar vardır. Başka bir ifadeyle, kapitalizm sisteminin henüz yerleşmediği dönem ile kapitalizmin tüm kurallarıyla kurumlarda geçerli olduğu dönemde farklı olması sporu da etkilemiştir. Kapitalizm sisteminin ortaya çıkışıyla modern sporun doğuşu paralellik gösterir. Bu bağlamda İngiltere’de ortaya çıkan Sanayi Devrimi’yle modern sporun gelişiminde, İngiltere’ye özel bir anlam yüklenmiş ve bu durum sporun eğitim felsefesi olarak görülmesine, ayrıca boş zaman etkinliği kapsamında ideolojik ve toplumsal önem kazanmasına yol açmıştır. Bütün bu yaşananların yanı sıra 70’li yıllarda temeli atılan, 80’li ve 90’lı yıllarda tüm dünyada hız kazanan

küreselleşme olgusu, sporu küresel çerçevede araştırılması ve her geçen gün değişen piyasa koşullarıyla değerlendirilmesi bir zorunluluktur (Yerlikaya, 2012, s.15).

1.3. Türk Toplumunda Spor

Hayatın devamı için geçmişten günümüze sağlık, estetik, macera, eğlence, sosyal statü, güçlü bir toplum, maddi kazanç elde etmek gibi psikolojik, biyolojik ve sosyal olgular ile uygulanan sportif aktiviteler, gruplara ya da bireylere bir takım ünvanlar kazandırmaktadır. Sporun bu çok farklı alanlardaki beklentileri karşılama gücü, bir araç olarak tarihin her döneminde bütün toplumlarca değerlendirilmiştir.

Spor tarihinin şekillenmesindeki en önemli etkenlerden olan toplumların kültürel yapıları ve yaşayış biçimleri sportif faaliyetlere de yansımıştır. Çünkü insanlığın önceliği hayatta kalabilmektir. Bunun içinde doğa koşullarına ayak uydurma bilmek, özgür olmak kendisini ve ailesini korumak vardır. Türk toplum yaşamının erken dönemlerinden itibaren çok çeşitli amaçlar için gerçekleştirilen spor, fiziksel veya bedensel aktiviteler ile geliştirilmiştir. Türk toplum yaşamındaki sportif ve fiziki gelişmelerle beraber spor; teşvik edilen, korunan kurumsal bir yapıya kavuşmuştur (Öz maden ve Öz maden H., 2010, s. 1441).

Türk tarihine bakıldığında M.Ö. 4000 yıllarına kadar geriye gitmek gerekir. Atın evcilleşmesi ve demir madeninin işlendiği dönemde, Türklerin askeri amaçla eğitilmiş atları ipek karşılığında aldığı bilinmektedir. Türklerin çocuklarını at biniciliğine, güreşe, ok atmaya, avcılığa, mızrak atmaya ve savaşa hazırladıklarını Çin kaynaklarından öğrenmekteyiz. Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden önceki dönemde çocuklar, isimlerini geleneklere göre sergiledikleri kahramanlıklarla alırlardı. Eski Türkler tüm Orta Asya milletlerini spor müsabakası için davet ettiğini, onları yedirip içirdiklerini ve güvenliklerini sağladıklarını yine kaynaklardan öğreniyoruz. Orta Asya'da Türklerin beden eğitime ve spora verdikleri önem Türkleri bütün Orta Asya'ya hâkim kılmıştır (İmamoğlu ve Taşmektepligil, 1997, s. 140-141).

Türkler ilk vatanı olan Orta Asya'dan dünyanın pek çok yerine göç etmişlerdir. Hareketli bir yaşam süren, at binen, kılıç kullanan, güreş yapan, cirit atan bu ırk yerleşik hayata geçince de spordan uzak durmamışlardır. Özellikle güreşi çok

seven Türk toplumu köylerden köylere, diyar diyar gezen pehlivanlar güreş tutmuşlardır. Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerinde de sportif etkinlikler devam etmiş ve desteklenmiştir. Ahilik, vakıflar ve spor tekkeleri kurulmuştur. Osmanlı devleti zamanında yetenekli sporcular desteklenmiş ve korunmuştur (Turkay ve Aydın, 2017, s. 180).

Tarih sahnesinde uzun bir zamana sahip olan Türklerde beden eğitimi ve spor, hayatın her alanına girmiştir. Spor yaşamın içinde sağlık, güç; askeri alanda ise başarı elde etmek için kullanılmışlardır. Geleneksel Türk sporlarının kültürel tarihine bakıldığında hepsinin kardeşlik, dostluk ve yiğitlik özellikleri öne çıkmaktadır. Bu sportif faaliyetlerin toplumsal olarak bütünleştirici işlevinin yanında serbest zaman etkinliğidir. Günümüze kadar ulaşabilmiş en eski Türk destanlarından biri Oğuz Kaan Destanı'dır. Bu destanda Türklerin doğayla, hayvanlarla ve insanlarla olan mücadelesinde binicilik, dağcılık, atıcılık, avcılık ve güreş gibi spor dalları yaşam biçimi olarak anlatılmaktadır. Türkler beden ve akıl güçleri ile devletler ve imparatorluklar kurmuşlardır. Spor Türkler için bir yaşam biçimidir (Dever ve İslam, 2015, s. 50-51). Türk kültür yaşamının her döneminde sosyal, askerî, siyasi ve iktisadi bir kavram olarak spor uygulanmıştır.

Bu sportif faaliyetler ilk büyük Türk devleti olan Büyük Hun Devleti'nden Osmanlı Devleti'ne kadar uzanan dönemlerde Türkler pek çok sportif faaliyetlerle ilgilenmişlerdir. Bizzat Osmanlı padişahları, yukarıda değindiğimiz geleneksel sporlarla ilgilenmiş veya bu spor dallarıyla ilgilenenleri desteklemiş ve teşvik etmiştir. Osmanlı devleti, 19. yüzyılın son çeyreğinde yaşadığı sosyal, siyasi ve askeri sorunlar nedeniyle spor alanındaki gelişmelerin ve profesyonelleşmelerin çok gerisinde kalmıştır. Bunun sonucunda sportif faaliyetler geçmişten kalan geleneksel, basit bilgilerle yapılırken çeşitliliği ve altyapısı olmayan, bilimsel metotlardan uzak bir duruş sergilemiş ve çağdaş dünya ülkelerinin gerisinde kalmıştı. Bunların yanında Birinci Dünya Savaşı'nın oluşturduğu olumsuz koşullar, Anadolu'da zaten yetersiz olan spor faaliyetleri daha da etkilemiştir. Anadolu'nun işgali ve Kurtuluş Savaşı'nın ardından pek çok gencimiz ve sporcumuz hayatını kaybetmiştir (Evcin, 2014, s. 305-306).

Osmanlı döneminde sportif faaliyetler “spor tekkeleri” adı altında yürütülüyordu. Basit yöntemler ile yürütülen spor faaliyetleri dinî ve askerî eğitimlerle birleştirilmişti. Halkın katılımı ile eğlence ve seyirlik etkinlikler şeklindeydi. Spor faaliyetleri cumhuriyetin ilanıyla devlet kontrolünde icra edilmeye başlamıştır. Prof. Dr. Kurthan Fişek sporu dört başlıkta incelemiştir. “1922-1936 Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Dönemi. Türkiye ilk kez bu dönemde uluslararası müsabakalara katılmıştır. 1936- 1938 dönemi spor bir kurum olarak devletin denetimine alınmıştır. 1946 ve günümüze kadar olan dönem Gençlik ve Spor Bakanlığına devredilmesi ve sporun denetiminin bugünkü hâline gelmesi (Beyazıt ve Boz, 2017, s. 218).

Cumhuriyet Döneminde, dünya ülkelerinin spor alanındaki gelişmeleri ve atılımları Türkiye Cumhuriyeti olarak millet ve devlet desteğiyle kapsamlı, etkin bir şekilde belli bir programa dayanarak ele alınmıştır. Türk milletinin başlattığı Millî Mücadele ve önderi Atatürk’ün inkılaplarının neticesinde siyasi, iktisadi, kültürel ve sosyal hayattaki çok yönlü yenilikler yapıldı. Bu yeniliklerden birisi de spor alanındaki çalışmalardır. Sportif faaliyetler yeniden yapılandırılmış fakat maddi kaynakların yetersizliği yanında pek çok sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, 2006, s. 259-260).

1.4. Cumhuriyet Dönemi Atatürk ve Spor

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk, çağdaşlaşma hareketiyle pek çok alanda yenilikler getirmiştir. Bu yeniliklerden birisi de spor faaliyetleridir. Türk sporunun uluslararası karşılaşmalarda başarı elde edebilmesi için sporcuları bedensel, ruhsal ve fikirsel açıdan geliştirmek için altyapı çalışmalarına önem vermiştir.

Türk toplumu, Avrupa’nın en güçlü devletleri ile yaptığı savaşlardan savaşı kazanarak çıkmıştı. Türkiye’nin, Avrupa’da düzenlenen organizasyonlara katılması sportif faaliyetler açısından değil, politik açıdan da önemliydi. Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin bu organizasyonlara katılacak parasal yönden ciddi sıkıntıları olduğu muhakkaktı. Atatürk’ün talimatıyla Türk sporuna yardım başlatılmış,

Bakanlar Kurulu Kararı ile de Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı Merkezi Umumiyesi'ne bu para verilmişti (Toros, 2015, s. 62-63).

Atatürk'ün sporcu kişiliği nedeniyle bu alandaki yapılan yenilikler hızlı ve tutarlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Atatürk'ün şu sözleri spora ve sporcuya verdiği önemi anlamamıza yardımcı olacaktır: “Başarılı olmak için her türlü özveriden ziyade bütün milletçe sporun niteliğini, kıymetini anlamak ve ona kalben sevgi göstermek, onu vatani görev olarak görmek lazım.” Türk kültürünün çağdaşlaşma yolundaki bu çalışmalarına tamamlayıcı bir unsur olarak sporu, vatani bir görev olarak nitelendirmiştir (Evcin, 2014, s. 308).

Atatürk çeşitli konular ile alakalı yapmış olduğu konuşmalar ve vermiş olduğu talimatlar neticesinde spor kavramını değişen ve gelişen şartlara uygun hâle getirilmesi hususunda spordan yararlanmanın en iyi yolunu bize göstermiştir. Dünya, sporu yaşamının her alanına yerleştirirken, bu kadar önemli olan spor, bizim için de çok daha fazla önemli olmalıdır.

Türk toplumunun her alandaki eksiklerini gören ve bu eksikleri tamir etme özelliğine sahip olan Atatürk, spor alanında da bu özelliğini göstermiştir. Sporun gelecek nesiller, gençler için çok önemli bir olgu olduğunu belirtmiş ve sporun bireysel veya kitlesel bir hareket olmadığını, millî bir hareket olduğunu vurgulamıştır. Atatürk, sporu bir vatani görev olarak görmüş ve spor tarihinde sporu mecburi hâle getiren ilk devlet adamı oldu. 18 Ağustos 1923 Hükümet Programında, “ Maarifin terbiyesi vazifesinden birincisi, gençlerin terbiyesi ve talimi, ikincisi halkın terbiyesi ve talimi, üçüncüsü ise millî güzidelerim yetişmesi için lazım gelen araçların izharı ve temini.” der (Toros, 2015, s. 73-74).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ulu önder Atatürk'ün ölümü ile Avrupa'nın ve dünyanın ünlü spor gazetesinde Atatürk'ün spora ve sporcuya verdiği değeri ve önemi överek şunlar yazılmıştı. “Tüm dünyada ilk defa beden eğitimi mecburi kılan devlet adamı o oldu. Sadece kâğıt üzerinde değil bilfiil yaşama geçirmiştir. Stadyumlar gibi pek çok spor merkezi tesisi yaptırdı. Milletın kaderine egemen olduğu günden beri Türkiye’de spor giderek değer ve önem kazandı.” (Kurt vd., 2016, s. 13).

Atatürk'ün yıllar önce söylediği şu söz sporda da millî bilincin önemini gösterir: “Sporda başarılı olmak için en önemli şey tüm ulusun beden eğitimi ve sporun önemini ve değerini kavramış olması, spora kalpten bağlanması ve bunun millî bir görev kabul edilmesidir. Temel olan, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden eğitimine erişimini sağlamaktır.” (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2006, s.270).

Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatlarıyla hazırlanan ve bugünkü temelini oluşturan Türk Spor Örgütü'nün 3550 sayılı “Beden Terbiyesi Kanunu” 29 Haziran 1938'de yürürlüğe girmiştir. 1 Kasım 1938'de TBMM açılışında Celal Bayar spor için şöyle söylemiştir:

“Her çeşit spor etkinliklerini, Türk gençliğinin millî terbiyesinin temel unsurlarından görmek gerekir. Bu işte, devletin şimdiye kadar olduğundan çok daha ciddi ve dikkatli davranması, Türk gençliğinin spor bakımından da millî heyecan içinde, titizlikle yetiştirilmesi önemli tutulmalıdır.” (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2006, s. 261).

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924, 1961 ve 1982 yıllarında üç anayasa yapılmıştır. 1924 ve 1961'deki anayasalarda sporla alakalı bir hüküm bulunmamaktadır. İlk kez 1982 Anayasasında spora yer verilmiştir.

1982 Anayasasının 59. maddesinde “Hükümet her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek önlemler alır. Sporun topluma yayılmasını teşvik eder.” hükmü yer alır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ve müdürlüğe bağlı federasyonlara sorumluluk yüklemiştir (Yerlikaya, 2012, s. 45). 3289 sayılı yasanın bazı maddeleri 2 Mart 1989'da Bakanlar Kurulunca değiştirilmiştir. Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü olmuştur. Gençlik ve Spor Bakanlığı 6.4.2011 tarihinde kurulmuştur. 3.6.2011 tarihinde Bakanlar Kurulu kararnamesiyle değişikliğe giden Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü 3289 sayılı kanunda yer alan “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü” nün adı “Spor Genel Müdürlüğü” olarak değiştirildi (Turkay, ve Aydın, 2017, s. 184-185).

Sonuçta yıllar boyunca bazı gönüllü kuruluşlar ve federasyonlar, spor faaliyetlerinin kurumlaşması için çalışmışlardır. Dünyada birçok ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de spor kulüpleri dernek olarak faaliyet göstermektedir. Ayrıca

kulüpler şirketleşme yoluna giderek hem dernek hem de şirket statüsünde faaliyetlerine devam etmektedirler. Spor kulüpleri, ortağı olduğu bu şirketler aracılığıyla ticari işletmeler gibi gelir sağlamakta hem de dernek olarak birçok vergiden muaf tutulmaktadır (Devecioğlu, vd., 2012, s. 41-42).

Ülkemizde spora katılımı devlet teşvik etse de ülkemizin nüfusa oranla spora katılımı çok düşüktür. Sporun toplum ve birey sağlığı kapsamında önemi yadsınamaz bir gerçektir. Her yaştaki vatandaşın ilgisini çeken, toplumsal bir olgu olan sporun gençlerimizin arasında yaygınlaşması, toplumsal yararın temelidir.

1.5. Sporun Toplumsal Etkisi

Toplum kavramının genel olarak tanımını Gordon Marshall “Sosyoloji Sözlüğünde” şöyle tanımlar: “Ortak bir kültürü sahip, belli bir toprak parçasına yerleşmiş ve kendilerini birleşmiş ve özgü nitelikleri olan bir varlık olarak gören insan topluluğu veya grubudur.” Başka bir tanıma göre; belli bir coğrafyada yaşayan, ortak bir hayat süren ve karşılıklı birbirlerini etkileyen insanların oluşturduğu büyük bir gruptur. Toplum insanlardan oluşan, büyük ölçüde bu insan topluluğunu bir arada tutan; tarih, dil, kültür, milliyetçilik, ulus sevgisi gibi ortak amaçlar etrafında birleşen bireyler topluluğudur. Toplumun yapısına göre aile, okul, cami, iş yeri, spor kulüpleri, hastaneler, dernekler, sendikalar gibi sosyal guruplar vardır. Toplumu oluşturan bu guruplar amaçlarına ve fonksiyonlarına göre birbirlerini tamamlar ve bir arada tutarlar. Bireyin toplum içinde sosyalleşmesinde sporun rolü büyüktür (Yetim, 2000, s. 65). Toplamların kültür unsurlarından birisi de spordur. Spor hem bireysel hem de sosyal bir olgudur.

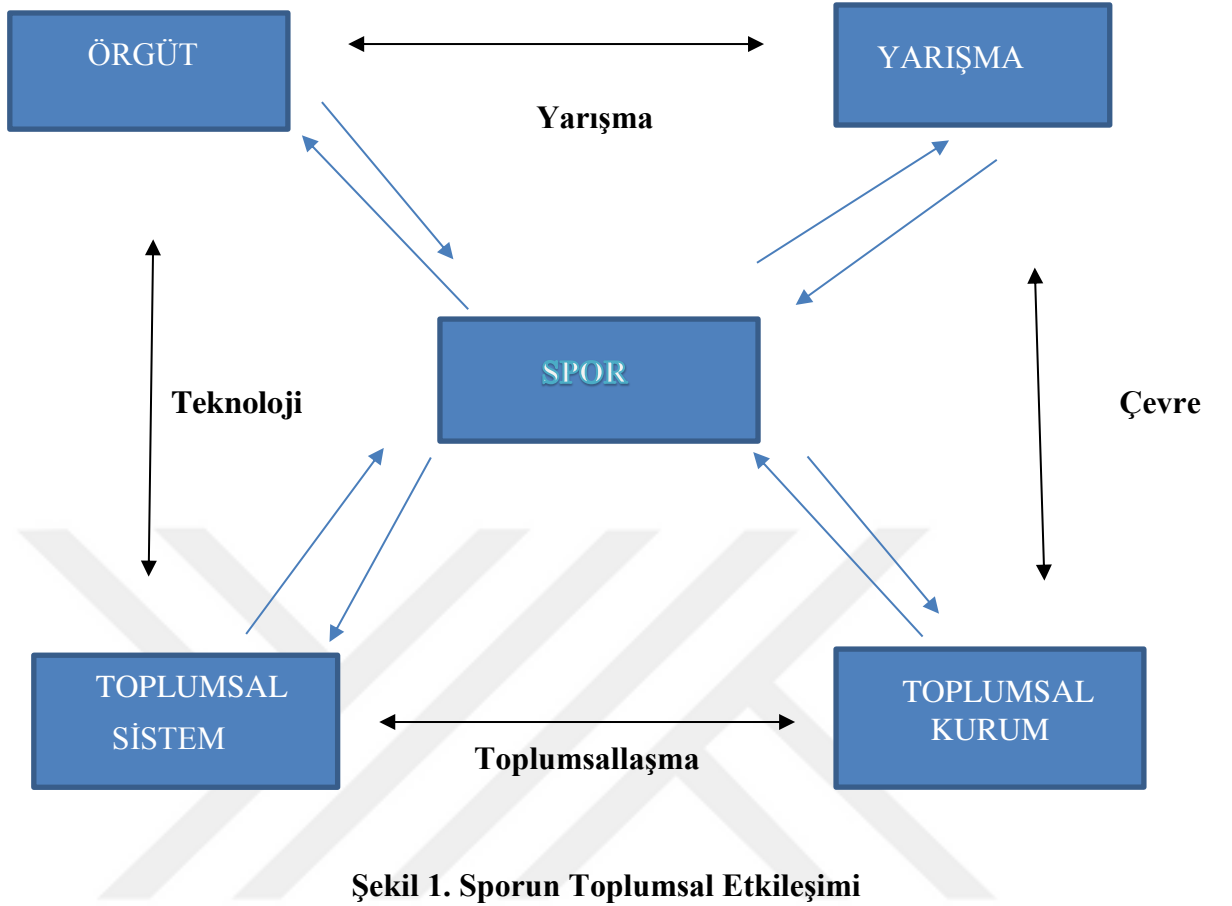
İnsan, sosyal, kültürel ve ekonomik unsurların öncelikli temel ögesidir. Spor, bireyin beden ve ruh sağlığını geliştiren en önemli etkinliklerdendir, diğer taraftan evrensel olarak çok önemli toplumsallaşma ve eğitim vasıtası kabul edilir. Spor, toplumda genç ve yaşlı her kesimin yaşam biçimi olması gerekmektedir (Üstündağ vd., 2011, s. 33).

Spor yapma alışkanlığını kazanmakta, bireyin kabiliyetlerini geliştirmesi ve sağlıklı kalabilmek için spor yapmanın gerekliliği, toplumca bilinmektedir. Spor, toplumun sosyalleşmesinde bir araçtır ve bireyin toplumla olan ilişkisinde etkilidir.

Bireyin spora olan ilgisi ve bağı, toplum yaşamındaki normlara, kurallara uyumu zorunlu kılmıştır. Ruhsal, fiziksel ve toplumsal ilişkide önemli bir kavramdır. Bireyin sabırlı, enerjik olmasını toplum ve sosyal gruplar ile bütünleşmesini sağlar. Spor sayesinde fertler aynı amaç etrafında toplanır ve birlikte hareket etmeye başlar. Spor, insanın yaşamı ile bütünleşmiş, sağlıklı ve yüksek moral ile başarılı olmasında büyük rol oynar (Ramazanoğlu vd., 2005, s. 153).

Sosyal bilimcilerin üzerinde durdukları, spor kavramının toplumun kültürünün ayrılmaz bir parçası olduğunu ve sporun sosyal kurumlar ile olan ilişkisi ve etkisini araştırmaktır. Toplumların bireyin fiziksel gelişiminin yanı sıra duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimine katkı sağlayan spora oldukça fazla önem vermişlerdir.

Eğitimin bir aracı olan spor; bireysel yönden insan sağlığına, karakter gelişimine, moral ve verimliliği artıran, diğer yönden güçlü, sağlam, ortak duygu ve davranışları yükselten ve insan gücü potansiyeli ile doğrudan ilgili ve etkili bir eğitim faaliyetidir. Bu kapsamda zihni ve fikri gelişimin ancak beden gelişimiyle dengeli ve uyumlu olması durumunda toplumun ve bireyin daha sağlıklı, mutlu, dengeli, uzun ömürlü ve başarılı olduğu bilinmektedir. Bütün bu bilgiler göstermektedir ki eğitim ve sporun kişisel ve toplum için yararı, amaçları ve hedefleri birçok noktada birleşmektedir. Bireyin akıl, beden ve ruh sağlığının yerinde olması ailesi ve kendisi için değil toplumun bütünlüğü açısından da son derece önemlidir (Celkan, 2019, s. 29). Yukarıda açıkladığımız sporun toplumsal etkileri şema 1. de verilmiştir.

Şekil 1. Sporun Toplumsal Etkileşimi

Kaynak: John Loy (2012). The Nature Of Sports A Definition Effort, <https://doi.org/10.1080/00336297.1968.10519640>

1.6. Sporun Bireysel Etkisi

Eğitimin bir aracı olan spor ve beden eğitimi bireysel olarak insan sağlığına, karakterin gelişimine, moral ve motivasyon açısından önemli katkı sağlar. Beden eğitimi; bireyin psikomotor, duygusal ve bilişsel alanlarında fiziksel eylemler aracılığı ile gelişimini sağlayan eğitimin tamamlayıcı bir parçası olarak görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2009). Bu yönden bakıldığında beden eğitimi kişiyi bütün yönüyle geliştirmekte ve içinde yaşadığı toplumun da gelişmesini sağlamaktadır. Spor ve beden eğitimi kavramları benzerlikler taşımasına rağmen spor, belli kuralları olan, yapacağı branş için araç ve gereçlere ihtiyaç duyan bir aktivite olup yarışma, rekor kırma ve şampiyon olmak gibi kavramları merkezine alır. Spor, meslek olarak yapılabileceği gibi seyirlik ve politik bir araç olarak;

üretimdeki yeri, toplumlar arası etkileşimi sağlaması ve profesyonel bir uğraş olma açısından da beden eğitimi ile farklılık göstermektedir (Heper, 2012, s. 3).

Bireylerin akıl, ruh ve beden sağlığının yerinde olması ailesi ve kendisi için önemlidir fakat içinde yaşadığı toplum açısından da son derece önemlidir. Bireyin yetiştirilmesinde öncelik yaş, cinsiyet, din, dil, ırk ayrımı gözetmeden demokratik bir ortamda yeteneklerinin geliştirilmesidir. Sağlıklı kuşaklar yetiştirmek için günümüz toplumunda sporu eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak görmek gerekmektedir. İnsan, yaşamının her evresinde sporu hayatının bir parçası olarak görmelidir. Spor ile gelişen insanlar sosyal yaşamda daha sağlıklı, başarılı, mutlu ve uzun ömürlü olabilirliği hakkında tam bir görüş birliği hâkimdir (Hergüner, 2014, s. 60).

Bireyin günlük yaşamda fiziksel aktiviteyi alışkanlık hâline getirmesi ve bu alışkanlığı ömür boyu devam ettirmesi sağlık açısından oldukça önemlidir. Çocuk ve gençlerin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri ve kötü alışkanlıklardan uzak durmaları için spor son derece önemlidir. Genç bireyler düzenli spor yaptıklarında fiziksel ve zihinsel sağlıklarının korurken yaptıkları sporla sosyalleşmeyi gerçekleştirmişler ve toplumun inşasına katkı sağlamışlardır. Bireyin yaratıcı, yapıcı, üretken, centilmen, sağduyulu, kişilikli, hoşgörülü, ahlaklı, kişisel ilişkileri yüksek ve kendine güvenen bir birey olmasında önemli rol oynar. Uluslararası gelişmişlik indeksinde en önemli özellik genç bireylerin spor ve beden eğitime yoğunluk vermeleri gösterilmektedir (Yıldırım, 2017, s. 124-125). Bireyin gelişimi ile toplumsal gelişim arasında paralellik vardır.

Sporun modern anlamdaki amacı iradeyi güçlendirmek ve milli bir gücü sağlamaktır. Genç kuşakların yapıcı, yaratıcı, milli birlik ve beraberlik düşüncesi içinde olmalarında ve bunu davranışlarına da yansıtıp yetişkin bireyler olmasında sporun önemi yadsınamaz. Bireye karşılıklı dayanışma, grup çalışması, öz güven ve dürüstlük gibi üstün özelliklerin kazandırılmasında spor bir araçtır. Spor aktivitelerinde beden sağlığının yanında ruh sağlığına da etkisi vardır.

Vücutun güçlülüğü, çevikliği → cesaret ve çabuk öğrenme

Vücutun sağlığı → düşüncenin açıklığı

Duyguların sağlamlığı → düşüncenin uyanıklığını sağlar

Sporun bireye kazandırdığı nitelikleri şöyle toparlaya biliriz:

Fiziksel özellikler: Denge, direnç, çeviklik, kuvvet, hız, estetik, koordinasyon.

Ruhsal özellikler: Yardımlaşma bilinci, yarışma duygusu, disiplinli çalışma, kendine güven, doğruluk, insan sevgisi.

Fiziksel ve ruhsal özelliklerin olumlu etkileri karşılaştırıldığında şu ilişki gözlemlenir:

Sinir sistemi → çeviklik, denge, koordinasyon

Zihin sistemi → kar verme, hızlı tepki, kavrama

Dolaşım sistemi → düzen

Hareket sistemi → kuvvet, esneklik

İster şehirlerde ister kırsalda yaşam süren insanların iş zamanının dışında boş zamanını değerlendirmede, bedensel yorgunluğun giderilmesinde, kötü alışkanlıkları engellemede, insanların arasındaki sosyal dayanışma ve kaynaşmanın sağlanmasında en iyi yol spor aktiviteleridir. Ayrıca sosyal düzene ters düşen davranışlarda bulunan bireylerin ruhsal ve bedensel sağlıklarını kazandırmada ve toplum hayatına uyumda sporun etkisi büyüktür (Durgun, 2007, s. 17-18-19).

1.7. Sporun Ekonomik Etkileri

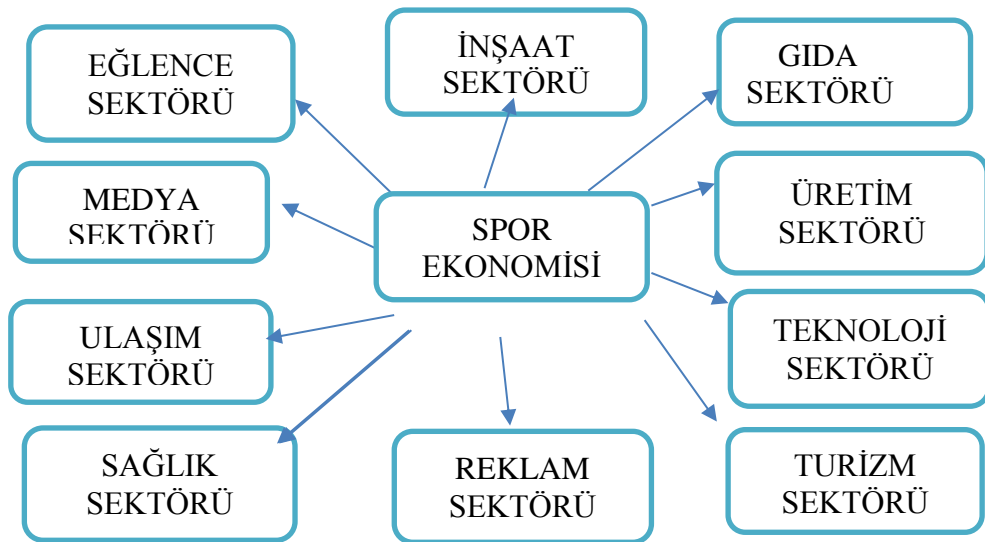
İnsanlar ilk çağlardan itibaren ihtiyaçlarını gidermek için çok çeşitli biçimlerde örgütlenmek durumunda kalmışlardır. Dönemler değiştikçe yeni tüketim ihtiyaçları doğmuş ve bunları karşılayabilmek, refah seviyesini yükseltmek için ekonomik düşünceler ortaya çıkmıştır. Ekonomi; tüketim, mal, hizmet ve bölüşümü konu alan geleneksel bir bilim dalıdır. Ekonomi biliminin konu alanı insan ihtiyaçlarının genişliği ve bunları karşılayacak kaynaklardır.

Küreselleşme ve sanayileşme ile hizmet sektörü büyümüş, bu büyüme hızla kentleşme, toplu yaşam, sosyal yapıda değişiklikler, kültür, ekonomi, refah seviyesindeki farklılık ve yaşam felsefesinde değişiklikler getirmiştir. Çağdaş

toplumlar sporu sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçası saymışlar ve gelişmişliğin, çağdaşlığın bir ölçütü olarak nitelemişlerdir (Devecioğlu, 2004, s. 3-4).

21. yüzyılın endüstri toplumlarında uygulanan ekonomik sistem ve ekonomi politikaları çok daha fazla birbirlerine yaklaşmışlardır. Küreselleşen dünyada, ekonominin gündeme alması ile birlikte serbestleşme öne çıkmıştır. Siyasal alanda demokrasi küresel bir değerken, ekonomide ise liberal sistem öne çıkmıştır. Ekonomide liberal ekonomik sistem, siyasal alanda demokrasi tüm dünyada hızla yaygınlaşmıştır.

Toplumsal bir kurum olarak sporu, ekonomik ve kültürel değerler içerisinde yeniden değerlendirmek bir zorunluluk olmuştur. Dünyada yaşanan ekonomik ve kültürel değişimden sporu ayrı tutamayız. Hiçbir olgu toplumdan ve doğadan ayrı düşünülemez. Toplum içinde var olan ilişkilerden hem etkilenen hem de onu etkileyen, bütünün bir parçasıdır. Uluslararası rekabet koşullarının serbest ekonomi piyasasında ve küreselleşme sürecinde spor da etkilenmektedir. Sporun büyük bir endüstriye dönüşmesi ve bu ekonomik endüstriye yapılan yatırımlar kulüpler ve sporcular ile kalmamış, medya, eğlence, bahis, spor malzemeleri, turizm, ulaşım gibi sektörlerde doğrudan veya dolaylı olarak spor endüstrisi ile yakından ilgilenmekte ve yararlanmaktadırlar (Devecioğlu, 2005, s. 1-2).

Şekil 2. Spor Endüstrisinin Diğer Sektörlerle İlişkisi

Kaynak: Devecioğlu, S. (2005, s. 128). Türkiye’de spor sektörü stratejilerinin geliştirilmesi. *Verimlilik Dergisi*, (2).117-134

Günlük yaşamda spor, çok çeşitli sektörleri de etkilemiştir. Sporun bu kadar çok sektöre veya şirketlere yayılmasını makroekonomik göstergeler ve araştırmalar gösteriyor ki dünya ticaretinin %3'ünü spor sektörü oluşturmaktadır. Özellikle spor karşılaşmalarının çok büyük kitleler tarafınca izlenmesi, spor dışındaki sektörler için büyük bir fırsat olarak görülmektedir. Avrupa'da son yıllarda sporun hızla gelişmesi sporun artan ticari ve ekonomik değişimine dikkat çekmektedir. Dünyadaki ve özellikle Avrupa'da küreselleşme ile serbest piyasayı, kurumsal sisteme paralel olarak ekonomik yapıyı oluşturduğunu düşünürsek toplumu oluşturan katmanları etkilediği gibi sporun da ekonomik yapıya uyumunu gerekli kılmıştır (Balcı, 2003, s. 125-126-127).

1.8. Üniversite Öğrenci ve Spor

Toplum yaşamına giren spor, her zaman bireyin ilgisini çekmiş, kendisine bağımlı kılmış, sosyal bir kavramdır. Bu kavram sosyal yaşamda birçok görevler üstlenmiştir. Günümüzde toplumun ihtiyaçlarını karşılayan spor, toplumları birbirine bağlayan bir köprü olmuş, belli davranışlar, inançlar, düşünceler ve semboller geliştirmiştir (Atasoy ve Kurter, 2005, s. 22). Sporun toplum yaşamında çok geniş yer aldığı düşünüldüğünde eğitimdeki rolü de çok büyüktür. Bireyin spora yöneliminde eğitim etkilidir. Fiziksel ve ruhsal eğitim olan spor, eğitimle özdeşdir. Bu kapsamda sporu ve sportif etkinlikleri eğitimden ayrı düşünemeyiz (Oda, 2014, s. 6).

Eğitimi spor ile ilişkilendirmeden önce eğitimin tanımını yapmakta fayda var. “Eğitim insanları ve toplumları amaçlı, düzgün bir hayata ulaştırmada sahip olan bilgi, beceri ve değerleri planlı bir şekilde bir sonraki kuşaklara aktarmada insanın davranışlarını değiştirme süreci.” olarak tanımlanabilir. Yetişkin bireyler tarafından sosyal yaşama hazırlanmadaki faaliyetler olarak da ifade edilir. Sporu eğitim ile ilişkilendirmede beden eğitimi kavramı ile beraber düşünmek gereklidir. Çünkü beden eğitimi ve spor, çağdaş eğitimin içerisinde birbirlerini tamamlayan olgudur (Yetim, 2019, s. 170).

Ortaöğretimden sonraki eğitimin devamı olan üniversiteler, eğitim kültürünün bir nesilden diğer nesillere aktarılmasında, bireylerin meslek gruplarına uygun hâle

getirmekten, toplumsal sorunların çözümüne yardımcı olmaktan ve özellikle bilimsel organizasyonlar düzenlemekten üniversiteler sorumludur. Üniversitelerin temel amacı üst düzey eğitim vermek, araştırma yapmak, bilgiyi üretmek yaymak olarak tanımlanabilir. “Üniversiteler, akademik özerkliği ve kamu tüzel kişiliğe sahip, ileri düzeyde eğitim ve öğretim, bilimsel inceleme, danışmanlık ve yayın faaliyetleri yürüten fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri birimlerden oluşan yükseköğretim kurumudur.” Üniversitelerin misyonları bu şekilde tanımlanmıştır (Yüksek Öğretim Kanunu, Madde 6). Üniversitelerin en önemli çalışma alanı insandır. Sosyal bir varlık olan insanın, grup hâlinde yaşaması bir zorunluluktur. Spor etkinlikleri, ekonomik ve kültürel yapı olarak toplumun yaşam biçimi ve bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerini ifade eder. Sporu her ülkede vazgeçilmez kılan da bu durumudur (Atasoy ve Kurter, 2005, s. 21).

Eğitim anlamında gençlerin yetiştirilmesinde ve topluma kazandırılmasında üniversiteler, eğitimin en üst kademesidir. Üniversiteleri, eğitim vermenin yanı sıra topluma hizmet götüren, (bilim ve tekniğin ilerlemesi için her türlü yayın yapan) araştırma yapan, toplumun kültürünü geliştirecek çalışmalar yapan ve ülkenin kalkınması için mesleklere öğrenci yetiştiren kurum, kısacası toplumun beyni olarak ifade edebiliriz (Nacar, 2011, s. 13).

Yükseköğrenim kurumlarında yer alan spor öğretmenliği ve beden eğitimi, antrenörlük eğitimi alanı, spor yöneticiliği bölümü, rekreasyon bölümü, spor bilimleri bölümleri ayrıca üniversitelerin enstitülere bağlı lisansüstü eğitimi veren ana bilim dalı başkanlıklarında spor eğitimi veren yüksek lisans ve doktora programları vardır (Tunç, 2015, s. 32). İnsanlık tarihi kadar eski olan spor etkinlikleri ve uygulamaları gelişmiş ve günümüzde beden eğitimi ve spor kültürü olarak her alanda eğitimin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Spor faaliyetleri ve beden eğitimi kişinin sağlıklı gelişmesine önemli katkılar sağlamanın yanında, sosyal ve duygusal gelişimine de olumlu etkileri vardır. Bu etkiler konumuz olan öz yeterlilik ve akademik başarının yanı sıra liderlik, yaratıcılık, mücadeleci, uyumlu, azimli, kararlı, saygılı, üretken, anlayışlı, işbirliğine yatkın, kendini disipline edebilme gibi kişilik özelliklerini geliştirmektedir (Terzi, 2011, s. 2).

Üniversite öğrencilerinin zamanlarının büyük bölümü amfilerde, laboratuvarlarda ya da çalışma masalarında geçirdikleri için sportif etkinliklere veya fiziksel aktivitelere ihtiyaçları vardır.

Rouse ve Biddle (2010) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerinde televizyon ve bilgisayar oyunları gibi hareketsiz bir yaşam tarzına yol açan etkinlikleri daha çok benimsediklerini ve sportif etkinliklerin hareketsiz yaşam tarzına karşı yeterince üstünlük sağlayamadığını bildirmiştir. Bu durum Türk üniversite öğrencileri için de geçerlidir. Şimdiye kadar yapılan araştırmalar fiziksel yönden hareketsizliğin üniversite öğrencileri arasında ciddi bir problem olduğunu göstermiştir. Aksoy ve Ziyagil (2015) çalışmalarında Samsun il merkezinde 20-29 yaş, 225 kadın, 225 erkek toplam 500 katılımcının fiziksel aktivite davranışlarını incelemiş ve fiziksel aktivite devamlılık davranışının oranı erkeklerde %20 kadınlarda %24,9 olarak bulmuştur.

Ülkemizde, üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin aktif spor yapma olanaklarının sınırlı olduğu bilinmektedir. Yükseköğrenim gören öğrencilerin %2,5 oranında spor yaptığı bilinmekte ve bu spor yapan öğrenciler genellikle üniversitelerin kendi bünyesindeki spor kuruluşlarında faaliyet göstermektedirler. Üniversitelerin bünyesindeki faaliyetleri, beden eğitimi ve spor bölümleri ile sağlık kültür ve spor daireleri ve bazı üniversitelerde bulunan spor birimleri ve kulüpler yürütmektedir (Karaca, 2018, s. 5).

Üniversite öğrencileri arasında sportif ve fiziksel aktiviteleri artırmaya ve yaygınlaştırmaya yönelik çalışmalara destek verilmelidir. Bedenen, ruhen ve sosyal açıdan toplumun sağlıklı olabilmesi için örgün eğitim kurumlarının yanında spor eğitimine de gerekli önem verilmelidir. Günümüz toplumunda bireylerin ve öğrencilerin yaşamları rutinleşmekte, bireysel ve sosyal ilişkileri azalmaktadır. Özellikle sportif etkinlikler ve fiziksel aktiviteler zaman içinde sinir, kas ve dolaşım sisteminin bozulmasına, iş veriminin düşmesine, zindeliğin azalmasına neden olmaktadır. Tüm bu olumsuzlukların giderilebilmesi için gelişmiş ülkelerde aktif dinlenme etkinliklerini BES programları ile desteklenmektedir. Eğitimin ayrılmaz bir parçası olan spor, tüm topluma yayılmalı ve kitlelerin bilinçli olarak spor yapabilmeleri için devlet, örgün ve yaygın spor politikalarına destek vermeli; bu

bağlamda üniversitelere, iş çevrelerine, mahallî idarelere ve medyaya büyük görev ve sorumluluk düşmektedir (Pektaş, 2015, s. 15).

1.8.1. Dünyada Üniversiteler ve Spor

14. yüzyılda Avrupa’da, hümanizm ve Rönesans akımı beden eğitimi ve spor faaliyetlerinde pek çok yeniliği beraberinde getirmiştir. Beden ve ruh sağlığını geliştirebilmek için bedenin terbiye edilebilmesi düşüncesi öne çıkmıştır. Avrupa’da 1400-1500 yıllarında Fransız düşünür J.J Rousso ile bedenin geliştirilmesi ve spor düşüncesi bir felsefe olarak kabul görmüş ve okulların ders programına alınmıştır. Tarihte bilinen okullar arası yarışmalar için kurulan spor örgütü 1603 yılında Japonya imparatoru Yoozei tarafından kurulan yüzme federasyonudur. 19. yüzyıla gelindiğinde Amerika’nın doğusunda üniversite hocalarının da ortaya çıkması ile akademik beden eğitimi kavramı, iyi bir yaşam için bedenin sağlığı ön şart olarak kabul görmüş, üniversitelerin programlarına girmiştir. Okullarda planlı beden eğitimi ve sporun olması, öğrencilerin günlük yaşamda fiziksel aktivitede bulunmasını sağlamıştır. Genellikle beden eğitimi faaliyetleri okul dışında uygulanıyordu ve düzenlenmesi tamamen öğrenciye bırakılmıştır. Beden eğitimi ve sporun değeri gittikçe büyüyordu ve 1853’te Boston’da ilk spor kanunu çıkarılmıştı. Bu kanuna göre ilkokuldaki tüm çocukların her gün belirli bir spor etkinliğine katılması karara bağlanmıştır (Heper, 2012, s. 15).

Daha sonraki yüzyıllarda, üniversitelerde beden eğitimi ve spor bölümleri açılmış ayrıca spor toplulukları ve spor kulüpleri de kurulmuştur. Üniversitelerde atletizm ve dans gibi branşlar da beden eğitimi ders programlarına girmiştir.

Dünyada ve Avrupa’da üniversite sporlarının bağlı bulunduğu iki spor federasyonu bulunmaktadır. 45 üyesi bulunan “Avrupa Üniversite Spor Birliği” (EUSA) ve 176 üyesi olan “Uluslararası Üniversite Spor Federasyonu”(FISU)’dur. Dünya genelinde tek üniversite öğrenci organizasyonu FISU’dur. Dünya Üniversiteleri Yaz Oyunları, Dünya Üniversiteleri Kış Oyunları ve Dünya Üniversite Şampiyonluklarını FISU düzenlemektedir. Avrupa Üniversite Oyunları ve Avrupa Üniversiteleri Şampiyonalarını da EUSA düzenlemektedir.

Şekil 3. Uluslararası Üniversite Spor Federasyonu

Kaynak: FISU amblemi 25 Haziran 2023 Tarihinde <https://www.google.com> adresinden edinilmiştir. (Bu logo daki “U” harfi tüm üniversiteleri beş yıldız ise kıtaları temsil etmektedir.)

Sporu, tüm dünyadaki üniversite öğrencileri arasında yaygın hâle getirip, teşvik etmek FISU’nun önemli görev ve sorumluluğundadır. FISU, bu kapsamda spor etkinliklerinin kalitesini artırmakta ve bu yönde çalışmalar yapmaktadır. Farklı ülkelerin üniversite sporlarının geliştirerek güçlendirmek ve yeni kaynaklar elde edebilmeleri için siyasi otoritelerle ayrıca medya ve ekonomi otoriteleri ile görüşmeler yaparak katkıda bulunmaktadır.

Avrupa Üniversite Spor Birliği (EUSA) kuruluşun resmi ofisi İsviçre’nin Zürih kentinde olup Avrupa’daki üniversite spor federasyonlarının tek bir kurumda toplandığı yerdir. EUSA’nın görev ve sorumluluğu Avrupa ülkelerindeki ulusal üniversite sporları federasyonları ile koordinasyonu ve iletişimi sağlamaktır. Avrupa ülkelerindeki üniversitelerin katılacağı konferanslar, seminerler ve turnuvalar düzenler. Üniversite öğrencilerinin akademik eğitimlerinin yanında sporu araç olarak kullanarak spor ahlakını, etik değerleri ve fair play tanıtmak ve teşvik etmektir (Akgün, 2018, s. 18).

EUSA’nın hedefleri şunlardır:

- a) Ulusal federasyonlar arasında düzenli iletişimi sürdürmek ve geliştirmek.
- b) Yarışmaları, konferansları, kitlesel spor etkinliklerini ve diğer etkinlikleri üniversite ve ulusal düzeyde koordine etmek.
- c) Genelde üniversite sporlarını, özelde ise üye federasyonları temsil etmek.

Avrupa kuruluşlarıyla ilişkilerde;

- d) Ahlakın, adil oyun, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve iyiliğin teşvik edilmesini teşvik etmek, sporda yönetim ve üniversite öğrencilerinin spor yoluyla eğitimi desteklemek.
- e) Sporcuların sağlığını koruyucu önlemleri teşvik etmek ve desteklemek.
- f) Sporda dopinge ve diğer her türlü manipülasyona karşı harekete geçmek.
- g) Yakın işbirliği içinde üniversite sporu ideallerini tüm Avrupa'ya yaymak (<https://www.eusa.eu/media/documents/statutes>, 2023).

1.8.2. Türkiye’de Üniversiteler ve Spor

Spor bir toplumda bireyin sağlığını, eğitimini, ahlakını, iş gücünü, üretimini ve verimliliğini etkileyen en önemli etkenlerden biri olduğundan toplumun tümünü ilgilendiren fonksiyonlar içermektedir. Bu nedenle toplumun ana politikalarını belirlerken spor olgusunu da unutmamak gerekir (yetim, 2019, s. 279).

Bizim kültürümüzde üniversitenin karşılığı “Darülfünun” olarak bilinir. “Dar” yurt, kapı ve ev gibi anlamlara gelirken “fünun” ilmin çoğuludur. Dolayısıyla Darülfünun ilmin kapısı, ilmin yurdu gibi tanımlara gelmektedir. İslam dünyasında modern anlamda ilk üniversiteler 1900’lerde, Abdülhamit tarafından bugünkü Çağaloğlu Anadolu Lisesinin bulunduğu yerde açılmıştı. Reform ruhunun hâkim olduğu Tanzimat Döneminde XIX yy. medreselerin bir üstüne çıkan Tıbbiye, Mühendishane, Mektebi Mülkiye ve Baytar Mektebi Aliyesi gibi mesleki yükseköğrenim kurumları açılmıştır. Birçok fakülteden oluşan Darülfünun çok yönlü eğitim veren ilk kurumdur (Aksakal, 2018, s. 123).

Ülkemizde beden eğitimi ve spor eğitimi süreci, 1982 yılına kadar Gençlik ve Spor Akademileri ve Eğitim Enstitülerindeki Beden Eğitimi ve Spor bölümleriyle şekillenmiştir. Ancak, 1982’de Yükseköğretim Kanunu’nun 2547 sayılı maddesi ve Bakanlar Kurulu kararıyla, bu bölümler bazı üniversitelerde Fen Edebiyat Fakültelerine entegre edilmiştir. 1992 yılından itibaren ise Beden Eğitimi ve Spor bölümleri, Bakanlar Kurulu kararıyla rektörlüğe bağlı yüksekokullar hâline gelmiştir.

Bu kurumlar, spor yöneticileri, beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörler yetiştirmektedir. (Bilir, 2020, s. 30-36).

YÖK verilerine göre Türkiye’de 2023 yılında 57 yükseköğretim kurumlarında Spor Bilimleri Fakültelerinde 41 tanede Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu bulunmaktadır. Bu yükseköğretimin bünyesinde 33 beden eğitimi ve spor eğitimi bölümü, 31 antrenörlük bölümü, 2 egzersiz ve spor bilimleri bölümü, 25 reaksiyon bölümü, 3 engelli egzersiz ve spor eğitimi bölümü, 30 spor yöneticiliği bölümü ve 1 de spor bilimleri bölümü olmak üzere 7 farklı spor bölümü bulunmaktadır.(Yüksek Öğrenim Kurulu, 2023).

Günümüzde sportif faaliyetleri “Türkiye Üniversiteler Spor Federasyonu” tarafından yürütülmektedir. Bu kurumun amacı üniversitelerde her düzeydeki sporu her yönü ile tanıtmak, sevdirmek, spor yapmaya teşvik etmek ve gerekli çalışmaları yapmaktır. Üniversiteler arası yapılacak olan yurt içi ve yurt dışı yarışmaları, etkinlikleri organize ederek kurumlar arası koordinasyonun sağlanması için yardımcı olmaktadır. 1996 yılında “Üniversite Spor Faaliyetleri” adı ile kurulan kurul, 1997’de bugünkü adı olan Türkiye Üniversiteler Spor Federasyonu adını almıştır. Bu kurum üniversitelerin birbirleri ile yapılan yarışmaları düzenlemektedir. Üniversitelerde başka kurumlarla veya başka spor takımları ile karşılaşma ve yarışma yapabilmek için kulüp statüsünü almaları gerekmektedir. Türkiye Üniversiteler Spor Federasyonu, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne bağlı federasyon olarak devam etmiştir (Solmaz ve Yetim, 2018, s. 12-13).

Üniversite spor kulüpleri, diğer spor örgütlerinden farklı bir yapıda değildir. Bu kapsamda örgütler, çevresiyle etkileşim ve iletişim hâlinde olan açık sistemlerdir. Çevrelerinden insan gücü, bilgi gibi birtakım girdiler alır, iş olarak çıktı verir. Çevreleri ile bilgi alış veriş olmayan örgütten söz edilemez. Spor kulüpleri de sosyal çevreden birtakım girdiler alır ve bu girdileri işleyerek enerji olarak tekrar sosyal çevreye veren açık sistemlerdir. Sosyal yaşamda bireylerin sportif faaliyetlerini ve hizmet beklentilerini büyük ölçüde sporda var olan temel örgütlenme alanları, spor kulüpleri karşılamaktadır. Üniversitelerin spor kulüpleri ve diğer spor kulüpleri Gençlik ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği’ne bağlıdır (Tunç, 2015, s. 34).

Bu değerlendirmelerin ışığında üniversite öğrencilerinin pek çok sorunları vardır. Bu sorunlardan bir nebze olsun kurtulmanın yolu da spor aktivitesidir. Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterlilikleri ve sporun akademik başarıya etkisi ileriki bölümlerde incelenecektir.

2. SPOR SOSYOLOJİSİ VE SOSYOLOJİK TEMELLERİ

Spor sosyolojisi diğer kurumlara göre oldukça yeni bir alandır. Spor olgusunu beden eğitimcileri ve sosyologlar araştırmaktadır. Beden eğitimcileri sporun yapılış amacını ve tekniğini incelerken sosyologlar sporun yapıldığı toplumun yapısı ile ilgilenirler. Sosyologlar kurumsal ilişkilerin üzerine yoğunlaşmanın yanında sporun ideolojik ve kültürel bütünlüğe etkisinin olduğunu da göz önünde bulundurlar (Talmiciler, 2018, s.70). Spor, toplumsal olarak inşa edilmiş bir alan olması nedeniyle sosyolojik bütünlüğün bir parçası olma vasfı göz önünde bulundurulduğunda, spor sosyolojinin vazgeçilmez bölümlerinden bir tanesi olarak değer kazanmakta ve önemi daha da artmaktadır.

2.1. Sosyoloji ve Spor Sosyolojinin Tanımı

İnsan toplumsal yapı içinde, farklı sosyal gruplar ve sosyal ilişkiler ile yaşamını sürdüren sosyal bir varlıktır. Sosyoloji, insanın oluşturduğu ekonomik, siyasi, sosyal, hukuki, dinî, idari, sportif, örf, âdet, norm, değer ve inançlardan meydana gelen sosyal gruplar ve bu gruplar arasındaki ilişkileri, değer ve değişimleri inceleyen bilimdir. Sosyoloji aracılığıyla sosyal olgu, sosyal olay ve süreçleri yani toplumu anlayabiliriz (Öztürk, 1998, s. 1-2). İnsan, her zaman kendi hayatı ve yaradılışı hakkında düşünmüş ve bu düşüncelerden din, felsefe, ideoloji ve bireyin kendi yaşamı hakkında düşünce biçimlerinin kaynağı olmuştur. Nihayetinde insanın davranışının etkileşimi ve toplumun düzenini anlamaya çalışan bir bilim olarak sosyolojinin ortaya çıkmasındaki temel dürtüdür (Turner vd., 2010, s. 19). Sosyoloji insan gruplarının yaşamının ve toplumun bilimsel bağlamda incelenmesidir. Kendi yaşamımızı ve neyin neden olduğunu anlamamızı sağlarken daha geniş bir bakış açısıyla bakmamızın gerekliliğini ortaya koyar. Toplum, sosyolojinin temel kavramıdır. Toplum kavramı ise bireyleri ortak bir kültür ile birbirlerine bağlayan, sosyal ilişkilerle yapılandırılmış sistemdir. Bu doğrultuda sporun toplumu örgütlemeye ve yapılandırmada derin etkisi vardır (Giddens, 2012, s. 36).

Sporun toplumsal bir olgu olarak inşa edilmiş bir alan olma özelliği düşünüldüğünde, sporun toplumsal yaşamla bağ kurması daha güçlüdür ve değerlerin aktarımı mümkün hâle gelmektedir. Spor, sosyolojinin bir parçasıdır, bu yapısı

nedeniyle sosyolojinin vazgeçilmez alanlarından olması, değerini ve önemini daha da artıran etkinlik hâline dönüştürmüştür. Toplumun yapıda var olan güç ilişkileri, sınıflar arası çatışma, farklılıklar, siyasal kurumların işleyiş biçimleri, toplumsal cinsiyet, sosyalizasyon, gruplar arası çatışmalar- ilişkiler, grup içi aidiyet biçimleri, ekonominin nasıl işlediğini ve daha pek çok şeyi içinde var olduğumuz toplumun küçük bir örneği olan spor kurumu aracılığıyla analiz edebiliriz. Sporun kendisi veya etkinlik/aktivite kültürü, spor sosyolojisinin konusunu oluşturur. Sosyal yaşamın içerisinde var olan spor kültürünün araştırılması sosyolojinin bir alt disiplini olarak spor sosyolojisinin araştırma alanıdır. Spor sosyolojisi özel bir alan olarak elde ettiği bilgiler aracılığıyla sosyoloji alanında farklı bir dil oluşumuna katkı sağlamaktadır (Talimciler, 2018, s. 69).

Sporun toplumsal yaşamın en temel ögesi olması nedeniyle araştırmamız toplum- sosyoloji-spor bağlamında devam etmektedir. Spor sosyolojisi alanında birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlara kısaca aşağıda değinilmiştir:

- Doğan, (2004, s.12) Spor sosyolojisi, “Sporun sosyolojik boyutunu araştıran, spor ile sosyal yapı arasındaki işlevci ilişkileri ve yapısal değişkenleri analiz eden bir bilim dalıdır.”

- Armağan, (1981, s.1) Spor sosyolojisi, “Spor, toplum içinde incelenen bir olgu olarak kabul edilen bir çalışma alanıdır.”

- Yetim, (2006, s. 67) Spor sosyolojisi, “Sporun toplumla ilişkisini inceleyen bir dal olan sosyolojinin bir parçasıdır.”

- Amman, (2000, s.88) Spor sosyolojisi, “Spor olgusuna sosyolojik bir yaklaşımın uygulanmasıdır.”

Bu tanımları daha da çoğalta biliriz. Spor sosyolojisi, sosyolojik olarak toplumsal bir kurum hâline gelmiş ve toplumsal çözümlemeler getirmeyi amaçlamıştır. Sporun ve sportif faaliyetlerin bireye ve topluma etkilerini inceleyen sosyolojinin bir alt alanıdır.

2.2. Spor Sosyolojisinin Gelişimi

Araştırmamızın önceki bölümünde sporun gelişimi ve gelişimini etkileyen bireysel, toplumsal ve ekonomik faktörleri inceledik.

Dünyada sporun hızla gelişip yayılması ve tüm ülkelerde kabul edilmesi, sporu toplumsal bir olgu hâline getirmiştir. Spor bu etkisi ve konumuyla sosyal bilimcilerin ilgisini çekmiştir. Toplumsal gelişimin incelenmesinde spor, önemli bir aktör olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda spor, toplumsal önemi sosyolojik kuram ve bilgi oluşturma açısından, bilimsel bir olgu olarak geniş bir alanı içerdiğinden ve kaynak oluşturduğundan spor sosyolojisi doğmuştur. Çok çeşitli bakış açıları ile spor sosyolojisi açıklanmaya çalışılmış, sporun gelişimini etkileyen sosyal ve ekonomik etkiler aynı zamanda spor sosyolojisini oluşturan bilimsel gelişmelere de kaynak olmuştur (Voigt, 1998, s. 61-62).

Spor sosyolojisinin akademik araştırma kapsamında uzun bir geçmişi yoktur. 1921’de yayınlanan Alman yazar ve eleştirmen olan Heinz Risse’nin “Soziologie des sports” adlı kitabına, spor sosyolojisi alanındaki ilk eser diyebiliriz. 1960’larda sosyal bilimlerin hızla yükselmesi ile spor sosyolojisi de geniş bir yelpazede inceleme alanı bulmuştur (Turkay, 2020, s. 55). Spor sosyolojisinin ilk araştırma konuları oyun ve oyun kültürü, sporun kökeni, başka kültürlerde spor, spor ve dindir. İlk spor sosyolojisi ile ilgilenen sosyologlar Hebert Spencern, Max Weeber, Norbert Elias’tır. Toplumsal yaşam içerisinde sporun sorunlarını inceleyen bir disiplin olan spor çalışmalarının temeli toplum kültürüne uyan bir spor politikası oluşturmaktır (Koçak, 2020, s. 9-10-11).

Sporun toplumsal yaşam içerisinde daha görünür olmaya başlaması, ekonomik kazanç olarak görülmesi sporun önemini gösterirken sporda daha başarılı olmak amacıyla spora ilginin artmasına neden olmuştur. Diğer nedenlerden birkaçı aşağıda sıralanmıştır:

- Sporun kurumsallaşması ve örgütlenmesi ile birlikte bu alandaki yatırımların artışı.
- Gelişmeler ile zamanın artması ve bu boş zamanın sportif etkinlikler ile doldurulması.

- Millî ve milletler arası alanda sportif etkinliklerin ve spor kurumlarının yayılması.
- Bilimin ve sosyolojinin yükselmesi.
- Sporun bilimsel olarak araştırılması ve bazı sosyologlar tarafından ilgiyle takip edilmesi.
- Spor araştırmalarının desteklenmesi ve teşvik edilmesi. (Sert, 2000, s. 30-37).

Günümüzde spor sosyolojisi alanında yapılan çalışmalar hızla artmaktadır. Bu alanda bazı kurumlar kurulmuş ve bu kurumlardan en önemlisi “Uluslararası Spor Sosyolojisi Birliği” dir. Bu kurum birçok konferans düzenlemektedir. Bu konferanslar sayesinde pek çok araştırmacı bilgilendirilmektedir. Bu kurum “Spor Sosyolojisine Uluslararası Bakış” adlı bir de dergi yayınlamaktadır (Dever, 2010, s. 134).

2.3. Spor sosyolojisinin Amacı

Spor sosyolojisi günümüzde kurumlaşarak bilimsel bir alan hâline gelmiştir. Bu bilimsel kurumun diğer toplumsal kurumlar ile olan ilişkisini ve etkileşimini araştırmaktadır.

Spor sosyolojisinin amaçlarını kısaca şöyle sıralaya biliriz:

- “Spor sosyolojisinin temel hedefi, sporu bir toplumsal fenomen olarak inceleyerek araştırmaya dayalı bilimsel yapıları geliştirmektir.
- Spor kavramını bir düzen olarak ele alıp bu düzenin işleyiş kurallarını belirlemek.
- Spor olgusunu ve çeşitli spor aktivitelerini analiz ederek spor kurumunun yapısal özelliklerini açığa çıkarmak.
- Diğer kurumlarla olan ilişkilerini araştırıp sporun toplumsal bir kurum olarak konumunu incelemek.
- Sporun toplumsal ve ekonomik yapıya bağlı olarak oluşumunu ve gelişimini araştırmak veya spor üzerindeki toplumsal kurumların etkisini incelemek.

- Sporun diğer kurumlara olan etkilerini tanımlamak ve analiz etmek, toplumsal bir kurum olarak sporun rolünü anlamak için önemlidir.” (Armağan, 1981, s. 7).

Spor sosyolojisinin ana amacı, sporun oluşturduğu toplumsal bir yapıyı, temel unsurlarını ve bu unsurların yapısını ve niteliğini incelemek, ayrıca sporun işleyiş yasalarını belirlemektir. (Doğan, 2004, s. 15). Spor, toplumsal yaşamın temel bir parçası olarak kabul edilmesiyle birlikte, toplumsal açıdan daha belirgin bir öneme sahip olmuştur. Bu bağlamda sosyoloji, toplum ve spor arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar daha da hız kazanmıştır. Bu çalışmaların odaklandığı alan, sosyolojinin bir alt dalı olan spor sosyolojisidir. (Dever, 2021, s.39-40).

Sporun işlevlerinden birisi de vücudun sağlıklı ve güzel görünmesini sağlamaktır. Özellikle kapitalist yapının içinde beden önemli bir konuma sahiptir. Günümüzde iyi görünmek, sportif bir vücuda sahip olmak, toplum tarafından kabul görmenin şartlarından birisi hâline gelmiştir.

Beden, çağdaş sosyolojiyle birlikte sıkça konu edilmiş ve tartışılmıştır. Bu dönemin kuramcılarından Bourdieu’ya göre beden, sınıfsal beğenin maddeleşmiş biçimidir. Kadın ve erkek bedeni, cinsiyetle ilişkili olarak kültürel kodlarla bedenin kullanılışını öne çıkarır. Bourdrillard ise geçmişten günümüze kadar bedenin, insanın zihninde defalarca değişime uğradığını söyleyerek bedenin nasıl algılandığını ve geçen yıllarla birlikte, nasıl bir yere geldiğini ifade eder. Bourdrillard; beden, bir kültür olgusu ve içinde var olduğu sosyal ilişkilerin örgütlenme tarzını taşımaktadır, der (Durmaz ve Özcan, 2021, s. 60). Marx bedeni, kapitalizmin sahip olduğu metalar olarak tüketim araçları üzerinden değerlendirir. Tüketim araçlarını ikiye ayırır, lüks tüketim araçları ve gerekli tüketim araçları olarak. Marx bedeni direk olarak ele alıp masada işçi sınıfının bedenleri üzerinden açıklamıştır (Nar, 2015, s. 37).

Sporun günümüze kadar olan tarihsel süreçte dönüşümü ve gelişimi, toplumsal yaşamda etkin hâle gelmesi, siyasi, ekonomik, sosyal, biyolojik ve psikolojik konularda etkili bir kavrama dönüşmüştür. Spor aynı zamanda ana disiplin olan sosyolojinin de dikkatini çekmiş ve hem sosyolojiye hem de beden eğitime katkı sağlamıştır. Spor, küresel ölçekte büyük bir ekonomik gelir getirip ilk ortaya çıkış amacının dışında farklı bir boyut kazanmıştır (Sert, 2000, s. 38).

2.4. Sosyal Teoriler Işığında Spor Sosyolojisi

Sosyoloji, toplumsal hayatla ilgili sorunlara çözüm arayan bir bilimdir ve bu sorunların çözümü bağlamında pek çok teori oluşturulmuştur. Bu sosyolojik teorilerin görüşleri, kavramları, teorisyenleri farklıdır. Fakat bu teorilerin ortak amacı, toplumsal hayata ilişkin sorunlara çözüm bulmaktır (Poloma,1993, s. 99). Spor toplumsal teoriler ışığında, anlamak ve açıklamaya çalışmaktır. Spor toplumsal hayatın bir parçası hâline gelmiş ve sosyolojik teorilerin ilgi alanına girmiştir (Dever, 2010, s. 137).

Toplum, kavramı kısıtlılık, dışsallık ve kaçınılmazlık nitelikleri taşıyan karmaşık bir kavramdır. Emile Durkheim “kollektif vicdan ve kollektif temsiller” kavramları bağlamında anlaşılabilir. Toplumsal olgu hem seküler, hem dinsel özellikte, hem de ortaklaşa geliştirilen kurallar, ilkeler ve günlük yaşamdan çıkarılan davranışlardır. “Normlar ve Kurumlar” katılmış nitelikteki toplumsal olgulara örnektir. Bunlar grupların ortaklaşa oluşturduğu ve empoze edici özellikte olan bireylerin içselleştirdiği ve ahlaki içeriğe sahip bireyin davranışlarını kısıtlayan, sosyologların inceleme alanıdır (Marshall, 2005, s. 755).

Spor, toplumu etkileyen ve toplumdan etkilenen, toplumsal kurallara göre düzenlenen bedensel etkinlikler olarak ele alınmaktadır. Toplumların değişmesi ve gelişmesi ile beraber sporda değişmiş ve gelişmiştir. İlk dönemlerde doğayla girilen mücadelelerle ortaya çıktığı kabul edilen spor, sonraki yıllarda izleyicileri eğlendiren, yapanı (sporcu) ise zihinsel, ruhsal ve fiziksel olarak geliştiren, insanları boş zaman olarak işten uzaklaştıran, günümüzde insanın hayatına yön veren kitlesel bir kurum olmuştur (Fişek, 1985, s. 21). Toplumsal alanda çok çeşitli işlevleri üstlenmiş, çok boyutlu bir kavramdır. Bunlardan ilki eğlence, mutluluk ve haz olmak ile birlikte sağlıklı kalmak olarak da nitelendirilir. Genelde grup veya birden fazla birey ile yapılan spor; zamandan zamana, toplumdan topluma değişikliğe uğrayabilen sosyolojik bir kavramdır. Toplumu oluşturan aile, din, siyaset, ekonomi, kültür ve kültürü oluşturan gelenek, görenek ve değer yargıları bireyin spor ile olan ilişkisini belirler. Sporun toplumla ilişkisini ve sporun toplumsal işlevini ortaya koymak sosyolojinin, özelde spor sosyolojisinin amaçlarındandır (Cengiz ve Taşmektepligil, 2016, s. 222).

Spor, tarihsel, kültürel ve toplumsal bir olgu olarak geçmişini insanlığın ilk dönemlerine kadar götürülebilen temel işlevi insan bedeniyle ilgili faaliyetlere denir. Sosyoloji ile spor arasında yakın bir ilişki vardır. Sosyoloji kavramsal, teorik bakış açısıyla ve araştırma yöntemleri ile spor olgusunun anlaşılmasını sağlamaktadır. Sosyolojinin araştırma yöntemlerinin spora uygulaması sonucunda sosyologların ve beden eğitimcilerin bir araya gelmesiyle Franklin Henry'nin(1994) “Beden Eğitimi: Akademik bir Disiplin” başlıklı araştırmasıyla birlikte spor felsefesi, spor tarihi, spor psikolojisi, biyomekanik, egzersiz fizyolojisi gibi disiplinlerin yanında sosyolojinin bir alt yaklaşımı olarak spor sosyolojisi gelişmiştir. Bu kapsamda spor sosyolojisi, “sporla alakalı toplumsal olguların ele alınabilmesi için bir çerçeve sunmak üzere sosyolojik kavram ve teorilerin kullanılması” olarak tanımlanmıştır (Bilir, 2020, s. 27-28).

Doodder'e göre sporun toplumsal işlevleri şunlardır:

- ✓ Sosyal Kontrol: Spor, bireyleri içine alarak üzerinde bir kontrol sağlama imkânı sağlar.
- ✓ Duygusal Boşalma: Spor yapmak stresin azalmasına, duygusal boşalmaya ve saldırganlık eğilimini azaltmaya yardımcı olur.
- ✓ Kimliğin Teyidi: Spor, kişilik özelliklerinin dışa vurulmasına, kişiyi tanımaya olanak sağlar.
- ✓ Sosyalleşme: Sporcuların sosyal bir yapı içerisinde var olmalarına hizmet eder.
- ✓ Kolektif Bilinç: Spor, bir topluluk ruhu oluşturarak ortak amaçlar etrafında toplanmasını sağlar.
- ✓ Başarı: Spor, izleyici ve sporcu olarak kendisini özdeşleştirdiği takım veya sporcu hedefine ulaşınca kişinin tatmin ve başarı duygusunu tatmasını sağlar.
- ✓ Değişim Organı: Spor, tarihsel süreçlerde (sınıfların karşılıklı etkileşim ve yeteneğe bağlı dikey sosyal ekonomik hareketlilik vb.) karar vermesine, sosyal değişim yeni davranış biçimleri üretebilmesine yol açar (Wilkerson ve Dodder, 1979, akt., Talimciler, 2005, s. 20-21).

Dodder ve Wilkerson tanımlarına göre spor, insanları ortak bir bilinç için bir araya toplayan ve psikolojik haz veren bir olgudur.

Günümüzde iş başvurularında adayların spor ile ilişkileri, spor geçmişleri değerlendirilmektedir. Spor yapan bireyin takım çalışmasına yatkın olması, yarışmacı bir ruha sahip ve öfke kontrolünü kazanmış olması önemli özelliklerdendir. Spor sosyolojisi sporu toplumsal ve kültürel bir olgu olarak incelemektedir. Sporun sosyal hayattaki yerinin, işlevinin ve anlamının anlaşılabilmesi için, sosyolojiden yararlanılmaktadır. Spor sosyal yaşamda önemli bir yer alması ve etkilerinin çok geniş olması işlevci ve çatışmacı teoriler ile açıklanacaktır. Bu teoriler kapsamında toplumsal bütünleşme, toplumsal cinsiyet, toplumsal ayrışma, metalaşma, yabancılaşma, baskı gibi kavramlar öne çıkmaktadır.

2.4.1. İşlevci Teori ve Spor

Sosyal Bilimlerin en önemli teorik yaklaşımlarında olan işlevselci teori, yaşanan Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının ardından toplumsal olayların ve sorunların yaşandığı dönemlerin sonundaki değişim ve dönüşüm süreçlerini açıklamak, sosyologların çalışma alanı olmuştur. Kökeni sosyolojinin kurucusu olarak kabul edilen Auguste Comte kadar götürülebilir. Toplumu canlı bir organizmaya benzeterek canlı organizma varlığını nasıl sürdürür, sorusuna en kapsamlı cevap işlevci teoriden gelmektedir (Aydın, 2014, s. 214). İşlevci teoriye göre toplum, birbiri ile bağlantılı parçalardan oluşan bir sistemdir. Bu sistemi oluşturan her bir parça yalnız sistem içindeki işlevini yerine getirdiği zaman bütünde yerini bulur, bir anlam kazanır. Bu nedenle toplum hem birbirlerine bağımlı hem de sistemi birleştiren ve uyarılmasına katkıda bulunan unsurdur. Toplumsal sistemi oluşturan bütün parçalar, ihtiyacı karşıladığı ölçüde vazgeçilmez bir önem taşır (Kızılelmas, 2021, s. 154).

İşlevci teorinin ortaya çıkmasında Comte, Spencer, Durkheim ve Weber gibi büyük sosyolojik düşünürler etkili olmuştur. İşlevci teori, toplumsal kurumlara ve sosyal sistemlere odaklandığından “makro sosyoloji”nin bir teori olduğu ortaya çıkmıştır. Toplumun bütün sosyal kurumlarını (siyaset, ekonomi, din, aile, eğitim ve spor vb.) birbirlerine bağlı ortak değerleri paylaşan ve bireyler arasındaki farklılıkları kaldıran, bireyleri bir arada tutan bir bütün olarak görür. İşlevci teori, sporu toplumun bir parçası olarak görür (Turkay, 2020, s. 57).

Spor olgusunu işlevci teorisyenler olumlu yönde irdeler. İşlevci teorisyenler sporun bu olumlu yönünün topluma olan katkısını inceler. Disiplin, çok çalışma, eğlence, centilmenlik, estetik, ahlak, din, düzen, statü, sadakat, adanmışlık, ekonomi, sportmenlik ve toplumsallaşma gibi kavramları ele almışlardır (Kayaoğlu, 2000, s. 2-3). İşlevsel teoride temel olan toplumu oluşturan parçaların yani toplumsal kurumların birbirleri ile uyumu ve uyumun bozulmamasıdır. Toplumun bu uyumu sayesinde düzenin devamı, spor ve sportif faaliyetlerle bireyin saldırganlık, nefret ve öfke gibi güdülerinin yerini “sağlıklı toplumsallaşmış” bireylere dönüştürür. (Dever, 2010, s. 139).

2.4.2. Çatışmacı Teori ve Spor

Toplumsal bir kurum olan spor kavramını açıklayacak pek çok sosyoloji yaklaşımı vardır. Spor, sosyoloji açısından değerlendirildiğinde kullanılabilecek yaklaşımlardan birisi de “Çatışma Teorisi” dir. Kısaca çatışmacı kuram bireyin veya toplulukların güç elde etmek için sürekli çatışma ve rekabet içerisinde olduğunu varsayar. Bu yaklaşıma göre sosyal hayatta çatışma kaçınılmazdır (Sarıkoca, 2020, s. 267). Toplumdaki kaynakların sınırlı olması ve bu sınırlı kaynakların eşit olarak dağıtılmadığını, grupların bu kıt kaynaklara erişim ve kontrolü için mücadele etmek zorunda kaldıklarını ifade eden teori çatışmacı teoridir. Burada asıl vurgulanmak istenen ekonomik, politik ve sosyal ilişkiler ve bu ilişkilerin uyuşmazlığı üzerinde durmasıdır. Çatışmacı teoriye göre toplumda şu dört özellik vardır:

- ✓ Her toplumda her zaman toplumsal çatışma bulunmaktadır.
- ✓ Her toplum her zaman sosyal değişime maruz kalır ve bu sosyal değişim kaçınılmazdır.
- ✓ Sosyal toplumun her kesimi bu değişime katkı sağlar.
- ✓ Toplumun bazı üyeleri diğer üyelerinin sınırlaması üzerine kurulur (Turkay, 2020, s. 57).

Çatışmacı yaklaşımı benimseyen teorisyenlerin büyük çoğunluğu spor olgusunu bir “meta” olarak görmektedirler. Bu teorisyenler bir yandan sporun ekonomik değeri ve sömürü aracı olması üzerine odaklanırken diğer yandan sporu bir uyuşturucu, kitleleri gerçeklikten uzaklaştırma aracı olarak görmektedirler (Dever,

2010, s. 140). Çatışma kuramının teorisyenleri spor olgusunun toplumsal yapı içerisindeki olumsuz yansımalarını ve egemen sınıfların iktidarlarının devamı için kullanılan bir araç olarak kullanılmasına odaklanmışlardır.

Çatışmacı teori, sporu ekonomik sömürü ve kapitalist sistemin büyümesine, gelişmesine katkıda bulunan bir araç olarak ele almaktadır. Toplumun üst kesiminin ayrıcalıklarını ve gücünü nasıl koruduklarına odaklanır. Çatışmacı teorisyenler sporu oyunun tam zıddı olarak yorumlamakta, ayrıca kapitalizm ve gücü elinde tutanların çıkarlarına hizmet ettiğini vurgulayıp sporun ekonomik etkileriyle yabancılaşma, toplumsal cinsiyet, eşitsizlik gibi konuları ele almaktadır (Bilir, 2020, s. 32). Marx, toplumların tarihinin sürekli sınıf mücadelesi hâlinde olduklarını ve baskı altına alan ve alınan bireyleriyle sürekli mücadele içinde olduklarını söyler. Bazen gizli bazen açık bir kavga her zaman büyük ölçüde toplumun yeniden kurulması ile veya rakip sınıfların yıkılmasıyla sona eren bir kavga devam eder. Toplumsal sistemde üretim araçlarına sahip olanların olmayanlara karşı baskı kurduklarına inanır (Marx ve Friedrich, 2017, s. 17).

Çatışmacı teorisyenler, sporun halkı uyuşturan bir araç olarak kullanıldığını iddia eder. Bu teori; devletin, sosyal dengenin bozulmaması için boş zamanı kontrol altında tutmak istediğini savunur. Bu kontrol mekanizması, özellikle işçi sınıfı ve dar gelirli bireyler üzerinde etkili olur. Spor etkinlikleri, bu kesimin enerjisini harcaması ve streslerini atması için bilinçli bir şekilde organize edilir. Bu şekilde spor, boş zamanlarını değerlendirmeleri için hedef kitleyi yönlendiren bir araç hâline gelir. Özellikle alt gelir grubu ve işçi sınıfı sporla ilgilenirse ayaklanma, şiddet ve politik eylemlere girmeme eğiliminde olurlar (Kayaoğlu, 2000, s. 2).

Devlet, sporu halkı oyalama ve sosyal düzenin devamlılığını sağlama aracı olarak görmüştür. Çatışmacı yaklaşıma göre, her durumda bir çatışma olduğu kabul edilir ve toplumsal çatışma değişimi tetikler. Devlet, kendi kontrolü dışındaki herhangi bir çatışmaya izin vermemek için sporu korur ve sosyal düzeni sürdürmek ister (Dever, 2010, s. 154).

Spor ve sosyal sınıf terimi birçok çalışmada ele alınmış ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Toplumun her kesiminde etkilerini görebildiğimiz sosyal sınıfın farklılıkları, spor odaklı çalışmalarda da kendini gösterir. Spor yapma imkânları,

seçilen spor branşı gibi birçok konuda sınıf temelli ayrımın, sporda da yansımalarını g r lmektedir (Barsbuğa ve Fişekcioğlu, 2021, s. 46).

2.4.3. Sembolik Etkileşimci Teori ve Spor

Sosyolojinin ortaya ıkışı Avrupa’da 19. yüzyıldaki siyasi, ekonomik ve sosyal yaşamdaki hareketliliklerdir. Avrupa’da yaşanan bu hareketlilik makro boyuttaki toplumsal sorunlar ile ilgili olduğundan, sosyoloji uzun bir dönem bu makro konular üzerine çalışmış ve bu konuları incelemiştir. Sosyal bilimlerin makro boyuttaki çalışmalarının tek başına yeterli olmadığı, sosyal gerçekliğin son derece karmaşık ve tek başına bir faktör ile açıklanamayacağı, pek çok etkenin birbiriyle etkileşim ve iletişim hâlinde olduğu, sosyolojik bir bakış açısı ile açıklanmaya çalışıldı (Poloma, 1993, s. 221).

İnsanı diğer canlılardan ayıran özelliklerin başında insanın diğer canlılar ile iletişim kurması gelir. Hayvanların da kendi aralarında bir iletişimi olduğu öne sürülse de insanların iletişim dili çok sayıda sembol kullanmalarıyla olurken hayvanlardaki iletişim ig d seldir. Bireyin çevresindeki varlıklarla olan iletişimi etki-tepki h lindedir (şenol, 2020, s. 146-148).

Sosyolojinin bilim olarak tanınmasından sonra, psikoloji ve sosyal antropoloji bilimleri, bireyin sosyal yaşamı ve etkileri üzerine çalışmalar yapmışlardır. Bilimlerin birbirlerini etkilemeleri sonucunda, sosyolojinin makro boyuttaki çalışmaları mikro boyuta doğru evirilmiştir. “Psikolojik bir gelenekten doğan Amerikan sosyoloji ekolü” sembolik etkileşimci teori olarak tanımlandı. Bu teori bireyi ve toplumu aynı ölçüde önemli görmektedir. Bireyin sosyal yaşamdaki etkinlikleri ve bu etkinliklere yüklediği anlamların üzerinde durmaktadır (Dever, 2010, s. 141). Spor ile ilgilenen etkileşimci teorisyenler bireyin düşüncelerini veya görüşlerini yorumlayıcı ve nitel araştırma yöntemleri kullanarak açıklamaya çalışmışlardır. Spordaki süreklilik ve spora d hil olmak, bireyin spor faaliyetleri yoluyla kimlik kazandığını ortaya koymaktır. Bu teori spordaki alt kültürlerin oluşmasını, sosyal bir olgu olan spora nasıl girdiğini veya nasıl çıktığını anlamamızı sağlar (Turkay, 2020, s. 58).

Spor teorileri genellikle spora atfedilen anlamlar üzerine odaklanır. Her birey, spor olgusundan farklı şekilde etkilenir; kimisi sporcu olarak yer alırken kimisi seyirci konumundadır. Bireyler birbirlerinden etkilenerek sporla ilgilenirler. Her bireyin farklı sosyal çevresi bulunması, farklı amaçlarla spor yapma ve farklı sonuçlar elde etme eğiliminde olmalarını sağlar. (Kılıcıgil,1998, s. 26). Amman’a (2000) göre, sembolik etkileşimci teorisyenler spor ile ilgili çalışmaları, “spora yüklenen anlam, mikro sosyolojik boyutlarına odaklanan sporcu kimliği, spor eksenli grupların ve alt kültürlerin oluşum süreçleri, spordaki karar mekanizmaları” konularında odaklandığı görülmektedir.

Amman’ın teorisine göre bireyin kimliğini sporda bulması beğendiği sporcu gibi olmak istemesi ve sporcu ile kendisi arasında bir bağ kurarak taklit etmesi sosyal yaşamda kendi benliğini oluşturmasıdır. Sembolik etkileşim teorisi bireyin günlük yaşamda hazır olarak var olmayan fakat etkileşim yolu ile var ettiği “anlam” üzerine yoğunlaşmaktadır. Günlük yaşam bireyin serbest zaman faaliyetinde bulunduğu alandır. Sportif etkinliklere izleyici olarak katılan bireyin, etkileme ve etkilenme ilişkisiyle kurmuş olduğu bağı, bir performansta veya bağ kurduğu sporcunun ahlaki yönden eksik ya da yanlış bir faaliyet gerçekleştirmesi sonucunda zincirleme şiddeti tetikleyebilir (Şakar ve Sarıkan, 2023, s. 438).

Sporu sosyolojik bir perspektif ile inceleyen disiplin, sosyolojinin alt dalı olan spor sosyolojisidir. Spor sosyolojisinin konusu, sporun toplum yaşamındaki rolü ve fonksiyonları, spor ve toplum ilişkileri ve bu ilişkilerden doğan etkileşim, sporun ortaya çıktığı toplumsal şartlar ve spor faaliyetlerindeki iletişim ve ilişkilerdir. Ayrıca cinsiyet, yaş, sosyal statü, ekonomik güç gibi kavramların spor üzerinde veya herhangi bir grubun spora olan ilgisinin ve etkilerinin tespit edilmesidir. Sporun; hukuk, ekonomik, ahlak, siyaset, eğitim vb. ile olan etkileşiminin araştırılması, spor sosyolojisinin konularındandır (Cengiz ve Taşmektepligil, 2016,s. 223). Bourdieu’ya (2002) göre spor, “Habitus sınıfa özgü sportif zevkler içerir. Sportif etkinliklerin alanı meşru beden tanımlaması ile sporda bedenin meşru kullanımı üzerine bir mücadele alanıdır. Her bir sınıfın kendi içindeki tabakalarında spor ile olan ilişkisi farklı düzeydedir.”

2.5. Spora Eleştirel Bakan Sosyolojik Yaklaşımlar

Sosyoloji bütün bilimler gibi kendi içinde çok çeşitli kavramları ve teorileri geliştirmiştir. Spor sosyolojisi alanında, sosyolojinin bir alt disiplini olarak araştırmacılar tarafından son yıllarda çok sayıda çalışma yapılmıştır. Özellikle beden sosyolojisi, boş zaman çalışmaları, sporda etnik, kültürel, cinsiyet ve medya gibi çalışmalar öne çıkmaktadır. Spor sosyolojisi de ana disiplin olan sosyoloji gibi çeşitli, tartışmalı ve eleştirel bir akademik araştırma alanıdır (Turkay, 2020, s. 55). Spora eleştirel bir açıdan bakan sosyolojik yaklaşımlar arasında özellikle beden sosyolojisi, Foucault ve Bourdieu kuramsal çerçeveleri, belirleyici olmuştur. Foucault'un bilgi ve güç ilişkisi üzerine odaklanan araştırmaları sporun disiplin ve denetim mekanizmalarını anlamamızı sağlarken Bourdieu ise sosyal yapı, sermaye ve habitus kavramları, sporun sosyal yapılar içindeki etkisini ve yerini anlamamızı sağlar (Çarpar, 2019, s. 21).

Çağdaş sosyolojinin önde gelen kuramcılarından olan Pierre Bourdieu spor ve bedensel aktiviteler ile ilgili teorileri sosyal sınıfların sporla ilişkileri kapsamında şekillenmektedir. Toplumun bir unsuru olan spor, her türlü tüketimi ve uygulamaları içinde barındırır (Çakır, 2014, s. 184). Bourdieu'ya göre toplum; eğitim alanı, akademik alan, siyasi alan ve spor alanı gibi pek çok toplumsal alanın bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu toplumsal alanlar kendi çerçeveleri içinde farklı karakteristik özelliklere sahiptir. Bu alan içerisinde bireyin uyması gerekli olan kurallar, ödül ve hedefler vardır. Bourdieu kendi deyimiyle sporu bir “mücadele alanı” olarak görür. Bourdieu'nun hemen hemen her çalışmasında kullandığı onunla özdeşleşen “habitus” kavramını sporda da kullanmıştır. Kısaca habitus, bireyin sosyal yaşamı anlamlandırmasını ve belirli bir değer atfetmesini mümkün kılan bilişsel ve zihinsel yapılar olarak açıklanabilir. Bourdieu'ya göre bireyin sporu tercih etmesinin ya da tercih etmemesinin nedenini ait olduğu sınıfı belirler. Bireyin bedeni ile kurduğu ilişki, içselleştirdiği habitus ve parçası olduğu toplumsal sınıf, spordaki tercihini etkilemektedir. Farklı spor dallarını, farklı toplumsal sınıfların tercih etmesiyle sporun, kitle sporu ve elit sporu olarak ayrışmasına neden olmuştur (Bozlu, 2020, s. 21). Örneğin, bir burjuva gencin güreş, boks veya hentbol gibi spor dallarına yönelmesi, onun sınıfsal alışkanlıkları gereği ondan beklenmeyebilir. Genellikle, kendi sınıfsal konumuna uygun olarak tenis, golf gibi spor dalları ile ilgilenmesi beklenir.

Sporun sınıfsal temelde sosyolojik açıdan incelenmesi cinsiyetçi ayrışmayı da net bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Dünyada spor yapan kadın sayısı erkeklere oranla daha azdır. Sporda yaşanan cinsiyet ayrımcılığı, erkek egemen üretimin yanı sıra beden süreçleri üzerinde de durulmaktadır. (Talimciler, 2018, s.77).

20. yüzyıldan itibaren çağdaş sosyoloji döneminde sıkça konu edilen beden post modern düşünceler içerisinde sıkça tartışılan sosyolojik çerçevedeki konulardan birisidir. Foucault bu dönemin beden olgusuna önemli katkılar sunan kuramcılardadır. Foucault bedene “iktidar ve biyoiktidar” teorileriyle açıklayarak bedene kurumların yeni anlamlar ve görevler yüklediğini, ayrıca iktidar kurumları tarafından bedenin çevrildiğini belirtir (Durmaz ve Özcan, 2021, s. 56,60).

Foucault’a göre toplumsal yaşam üzerinde iktidar iki biçimde ortaya çıkar. Birincisi bedeni makine olarak ele alır ve insanı disipline etmek için yeteneklerin artırılmasını, bedenin terbiye edilmesini, güçleri açığa çıkarıp yararlanılmasını ve bireyin ekonomik sistemle etkili ve denetimli olarak bütünleşmesini amaçlar. Bu iktidar yaşam süresi, sağlık düzeyi, doğum ve ölüm oranlarına odaklanarak yaşamı daha kaliteli kılmaya çalışır, buna da Foucault biyopolitika adını verir. İktidar nüfusu düzenleyerek bireyin bedenini kendine tabi kılar. Artık bireyin yararlılığı değil, bütün yaşamını ele geçirip disiplinden denetime dönüştürür ve tüm nüfusun sömürülme tekniklerini geliştirir, bedenlerin adına yaşam sorumluluğunu üstlenir. İktidar, bunu gerçekleştirebilmek için mekanizmalara ihtiyaç duyar (Akgündüz, 2013, s. 8,9). Bu iktidar veya disiplin unsuru rejimler, bedeni ele geçirmek istemesinin sonucunda okullar, hapishaneler, hastaneler, ordu ve aileler ortaya çıkmış daha sonra sanayi toplumunda bu disiplin veya beden üzerinde iktidarın kontrolü giderek azalmıştır (Ertan, 2017, s.78,79).

Foucault “Deliliğin Tarihi” (2017, s. 435,496) adlı kitabında 17. yüzyılda Avrupa’da zihinsel hasta olan, kontrol edilemeyen insanları hapsederek kilit altına alındığı kurumların ortaya çıktığını işaret eder. Bu durumun sadece zihinsel hastalar için değil işsizler, dul kadınlar, intihar eğilimi olan bireyler, hayat kadınları, toplumsal anlamda topluma zarar veren, sosyal ahlak anlayışı dışında davranışta bulunan ve doğrudan üretime katılmayan herkesi almaktadır. Foucault’a göre doktorlar, psikologlar, yöneticiler gibi profesyoneller yeni düzen iktidarlardır. Bu

iktidar, hapishanedeki tutukluların kalış zamanlarını hukukçuların belirlediği gibi insanların hastanelerde, fabrikada, okullarda ve benzeri kurumlarda ne kadar zaman ve nasıl davranmaları gerektiğine karar veren uzmanların iktidarındır. Bireyin toplumsal yaşamdan çekilerek nasıl tutulduğunu ve istenen davranışı gösterinceye kadar nelere maruz kaldığını kitabında anlatmıştır.

Bunlarla birlikte Foucault'a bedeni aktif bir eylemci olarak toplumsal yapıyı dönüştürebilme kapasitesini gözden kaçırdığı şeklinde eleştiriler de yapılmıştır. Foucault'un beden söylemini pasif bir nesneye dönüştürmüştür. Bir başka eleştiri de Foucault beden söylemini, etkileyebilme ve dönüştürebilme potansiyelini görmezden gelerek tepki vermeyen cansız bir nesne olarak ele almıştır (Çarpar, 2019, s. 22).

3. AKADEMİK ÖZ YETERLİLİK, AKADEMİK BAŞARI VE SPOR

Spor faaliyetlerin bireyin zihinsel, ruhsal ve bedensel gelişimine olan katkılarını önceki bölümlerde inceledik. Spor ve akademik başarıya ulaşabilmek için bireysel veya takım hâlinde gerekli motivasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Bu motivasyon kaynaklarının sağlanması için yeterlilik ve öz yeterlilik kavramları çalışmamızın bu bölümde tanımlanmaktadır. Daha sonraki bölümlerde öz yeterlilik kaynakları açıklanmış ve son olarak da akademik öz yeterlilik, akademik başarı ve spor ile ilgili yapılan çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

3.1. Yeterlilik

Yeterlilik kavramı birçok biçimde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu yeterlilik kavramını şöyle tanımlar: “Bir işi yapma yeteneğini sağlayan özel bilgi, ehliyet veya görevini yerine getirme gücü.” Yeterliliği ilk kullanan White (1959), “Bireylerin herhangi bir alanda çözmesi gereken problemi doğru bir şekilde sonuçlandırmak için ihtiyaç duydukları beceri, erk, yeti, bilgi ve yeteneklerin toplamına denir.” der. Yeterlilik sosyal yaşamda yetkin bir iletişimi ve etkileşimi teşvik eder (Bilginer, 2022, s. 10). Bireye belirlenmiş bir rolü oynayabilme gücünü veren niteliklerin varlığı veya bu rolü oynayabilme niteliklerinin yokluğu, bireyin yeteneklerini ve becerilerini kullanabilme gücüdür (Altaş ve Doğan, 2002, s. 110). Diğer bir görüşe göre yeterlilik, bireyin çalıştığı işte ne kadar ustalaşırsa buna paralel olarak o işte verimliliğin artmasıdır. Ustalaşma, yeterlilik kavramı ile ifade edilir (Jawad, 2022, s. 14).

Yetkinlik kavramının günlük kullanımına ilişkin tanımlarına baktık. Bazı yazarlar yetkinliği sosyal bir kavram olarak ele alırlar. Görevleri, rolleri yerine getirme, bireysel ve kişisel yetenek olarak etiketlenir (Weinert, 1999, s. 127). Bireyin yaşamındaki olaylara karşı kendisini nasıl motive ettiğini, nasıl davranışta bulunduğunu ve ne hissettiğini inceleyen sosyal teoridir.

3.2. Öz Yeterlilik

Öz yeterlilik algısı çocukluk dönemine kadar uzanır. Anne ve babanın çocuklarının davranışlarına karşı vermiş olduğu tepkiler, yeterlilik algısını geliştirir veya azaltır. Son yıllarda yapılan araştırmalar öz yeterlilik algısını çok önemli hâle getirmiştir. Kişinin performansını açıklamada diğer kavramlara göre öz yeterlilik kavramının daha etkili olduğu görülmüştür (Yurt ve Sünbül, 2014; 145). Öz yeterlilik kavramı temelde Stanford Üniversitesi profesörlerinden A. Bandura'nın Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramına dayanır. Bu kuram yeterliliğin nasıl oluştuğunu ve davranışa nasıl etki ettiğini açıklar. Çevre ve kişisel faktörler bireyin davranışlarını karşılıklı olarak etkiler (Şekil:4). Literatüre öz yeterlilik terimini kazandıran A. Bandura, "Bireyin belli bir amacı yerine getirmek için gerekli olan performansı ve etkinlikleri organize etmesi, kendi yeteneğine ve başarıya ilişkin inanıcı." şeklinde tanımlar(Bandura,1986,s.21).

**Şekil 4. Bandura'nın Karşılıklı Belirleyicilik İlkesi
(Triadic Reciprocal Determinism)**

Kaynak: Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.05 Ağustos 2022
https://books.google.com.tr/books?id=PdY9o3l5vpYC&siteec=buy&hl=tr&source=gbs_vp_t_read_adresinden edinildi.

Öz yeterlilik algısı yetenek, beceri ve bilgi gibi farklı değişkenleri de dolaylı yoldan etkilemektedir. Bir yeteneğe sahip olmakla bu yeteneği değişen koşullarda da etkili ve istikrarlı bir şekilde kullanabilme arasında fark vardır. Birey bir sorumluluğu başarıyla yerine getirebilme konusunda bilgi, beceri ve yeteneğe sahip olabilir fakat bu yeteneğinden, bilgisinden şüphe duyar ise sorumluluğunu, görevini yerine getiremez ve başarısız olur. Birey başarıya ulaşabilmek için kendine, yeteneğine ve bilgisine inanmalıdır. Kendine inancı olmayan bireylerin kazandıkları bilgi, yetenek ve becerileri zamanla kaybettiklerini, değişen durumlara karşı çekimser kaldıklarını, istek ve motivasyonlarının azaldığını hedef ve amaçlarına ulaşmada isteksiz ve başarısız olduklarını belirtmektedir (Demir, 2015, s. 8).

Başka bir tanımda öz yeterliliği Bandura (1986) şöyle tanımlar: Bireyin davranışını ve bu davranışı etkileyen temel belirleyici özellikleri olarak öz yeterlilik algısını kullanır. Bu kavram davranışın ortaya çıkmasında ve davranışı yönlendirmede çok etkilidir (Bülbül, 2016, s. 20). Öz yeterlilik, davranışı etkileyen tek bir etken değildir, gerekli olan yetenek ve bilgi olmadan yalnızca öz yeterliliğin yüksek olması başarıyı sağlamaz. Bireyin başarılı olma istediği ve performans sonucu ile ilgili inancı ya da beklentisi büyük önem arz eder.

Şekil 5. Öz Yeterliliğin Rolüne Dikkat Çeken Başarı Davranış Modeli

Kaynak: Arseven, A. (2016). Öz yeterlilik: Bir kavram analizi. *Electronic Turkish Studies*, 11(19).
DOI: 10.7827/Turkish Studies.10001

Şekil 5’te gösterilen modelde birey bir işe başlamadan önce diğer bireylerle arasında anlamlı farklılıklar vardır. Başarı ya da başarısızlık; geçmiş tecrübeler, beceri, yetenek, kişisel özellik, tutum, aile ve sosyal destek gibi özelliklerin ortak sonucudur (Arseven, 2016, s. 71).

Öz yeterlilik kavramı literatürde birçok farklı konularla ele alınmıştır. Genel öz yeterlilik, öğretmen öz yeterlilik, konumuz olan akademik öz yeterlilik yani “bireyin her durumda karşılaşılabileceği zorlu koşullarla baş etmesi, güç ve yetkinliğine olan inancı” konu edilmiştir. Bu kavram Bandura tarafından Sosyal Bilişsel Kuram bağlamında geliştirilmiş ve tanınmıştır. Bireyin etkileşim ve iletişimi üzerine kurulmuştur. Bu etkileşim ve iletişimi sosyal çevre ve aileden gelen kalıtsal değişimler ile bireyin davranışı oluşturur. Sosyal Bilişsel Kuram bireyin yeterliliği, öz yeterliliği ve süreçlerine dayanan 7 temel ilkeye odaklanır (Bandura, 1986 Akt., Kaya, 2019, s. 347-349). Bunlar:

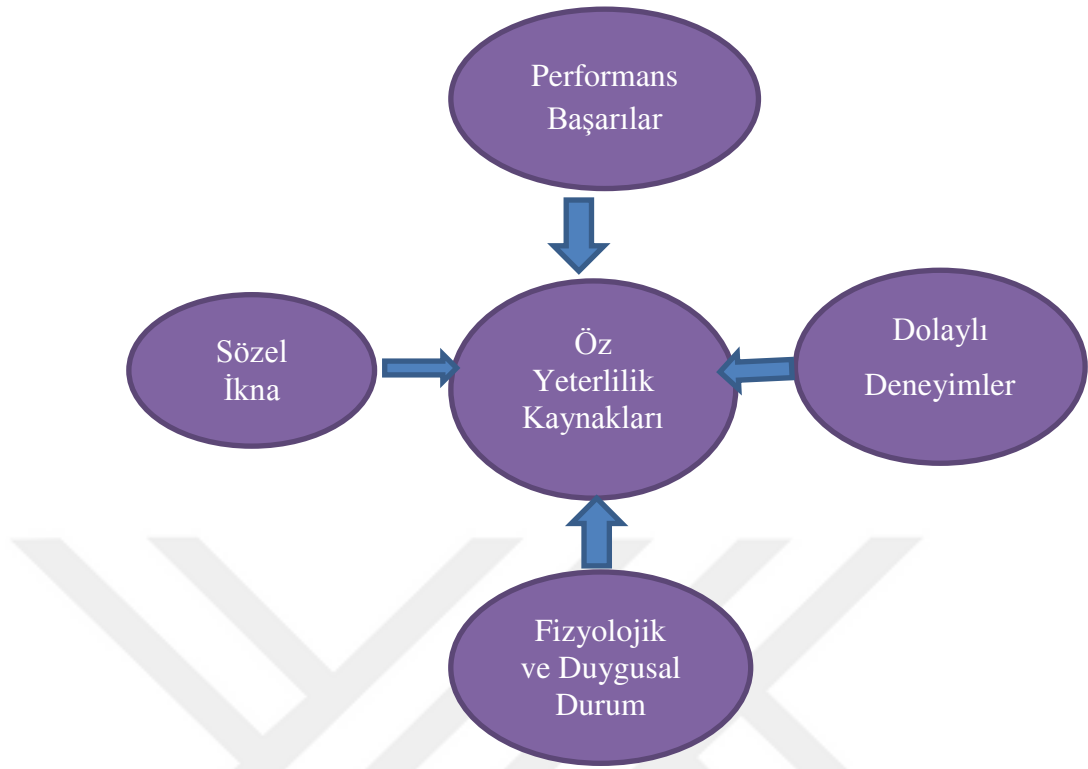
- 1- Reciprocal Determinism (karşılıklı belirleyicilik)
- 2- Symbolizing Capality (sembolleştirme kapasitesi)
- 3- Forethought Capability (ileriye görme kapasitesi)
- 4- Vicarious Capability (dolaylı öğrenme kapasitesi)
- 5- Self Regulation Capability (öz düzenleme kapasitesi)
- 6- Self Reflective Capability (öz yargılama kapasitesi)
- 7- Self Efficacy (öz yeterlilik) (Demir, 2015, s. 9-10).

3.3. Öz Yeterlilik Kaynakları

Öz yeterlilik algısı deneyimler sonucunda kazanılan ve şekillenen bir kavramdır. Kişi öz yeterliliğini doğrudan kendisi deneyimleyerek veya sosyal çevresini gözlemleyerek ya da başkasının deneyimlerini dinleyerek, yorumlayarak geliştirmektedir. Daha genel bir ifadeyle öz yeterlilik bireyin neler yapabileceğine dair kendi inançları olarak tanımlanır. Bireyin bir amaca fiilen ulaşma yeteneği o amaca başarılı bir şekilde ulaşabilmesine inanıp inanmamasıyla ilgilidir (Lee, 2005, s. 417).

Birey yaşamı süresince eylem-sonuç olarak deneyimlerine dayalı bir genelleme yapar ve kendisi ile baş etme yeteneklerini geliştirir. Böylece öz yeterliliğin davranışa olan etkisini başarıyla yapma konusundaki inanıcı sağlamlaşır (Bıkmaz, 2002, s. 199). Tutumların oluşmasında inançların bir payı olması nedeniyle davranışlarla da yakından ilgilidir. Tutum ve inançlardaki herhangi bir değişim davranışı da etkilemektedir. Bireyin öz yeterliliği davranışı başlatıp başlatmayacağına karar verir ve hoş olmayan deneyimlerin ne kadar süreceğini belirlediği varsayılmaktadır. Başarılı faaliyetler ve ustalıklı deneyimler öz yeterliliğin artmasına neden olurken farklı durumlarda öz yeterliliğin azalmasına neden olur (Bandura, 1977, s. 191).

Bandura (1977) bireyin öz yeterliliği dört temel bilgi kaynağından aldığını belirtmiştir. Bunlar: Performans deneyimler, doğrudan deneyimler (kişisel deneyimler), fizyolojik ve duygusal durumlar, sözel iknadır. Deneyimlenen kaynaklar ne kadar güvenilir olursa algılanan öz yeterlilik de o kadar da etkili ve büyük olur. Bandura bu dört temel öz yeterlilik kaynaklarından en etkilisinin kişinin kendi kendisine edindiği deneyimler olduğunu, başarı veya başarısızlıklar bireyin öz yeterlilik algısını geliştirdiğini ve etkili olduğunu vurgular. Diğer bir ifadeyle “sosyal modeller tarafından sağlanan deneyimler” de öz yeterlilik inanıcının oluşmasında ve güçlenmesinde etkilidir (Yaman, vd. 2004, s. 358-359).

Şekil 6. Öz Yeterlilik Kaynakları

Kaynak: A. Bandura (1977; 191) Akt. Süzer, B. (2019, s. 13). *Fen bilimleri öğretmenlerinin öz-yeterlilik inançları ile öz-yeterlilik kaynakları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Tokat ili örneği* [Yüksek Lisans Tezi] Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

3.3.1. Performans Başarılar

Birey görevini yerine getirdiğinde elde ettiği sonuca göre öz yeterliliğini değerlendirir. Bu değerlendirmeye göre bireyin edinmiş olduğu deneyimler ve bilgiler bilişsel olarak işlenir. Bireyin öz yeterlilik kararlarını oluşturur. Başarıyla sonuçlandığı iş bireye ödüllendirileceğini düşündürür ve olumlu yönde etkiler. Bu durum zamanla karşısına çıkabilecek bu gibi olaylara karşı bireyi hazırlar ve gelecekte bu durumlarda başarılı olunabileceğini gösterir (Güney, 2021, s. 15). Kişinin başarısız olması durumunda bireyi daha iyisini yapabilmesi için çalışmaya yönlendirir. Amacını gerçekleştirebilmek için bireyi etkin duruma getirir. Başarıya ulaşabilmek ve amacını gerçekleştirmek için karşılaştığı zorlukları göze alır, başarısızlığı engellemiş olur (Bandura, 1977, s. 192).

3.3.2. Dolaylı Deneyimler

Dolaylı deneyimlerin kaynağı, kişinin günlük yaşamındaki diğer kişileridir (arkadaş, aile ve öğretmen gibi). Sosyal çevresindeki bu kişileri devamlı gözlemleyerek onların başarı ve başarısızlıklarını içselleştirip kendi öz yeterliliğini belirlemede etkilidir. Örneğin sporcu bir öğrencinin diğer öğrenci arkadaşlarının fiziksel bir hareketi başarı ile gerçekleştirdiğine şahit olması kendisinin de bu hareketi yapabileceğine olan inancının artmasına ve öz yeterliliğini yükseltmesine sebep olur. Bunun tam tersi durumlar da öz yeterliliği azaltacaktır (Hüseyin, 2012, s.182-186).

3.3.3. Sözel İkna

Sözel ikna kaynağı bireyin sosyal çevresinden gelen güven verici ve cesaretlendirici telkinler öz yeterliliğin artmasına neden olacaktır. Örneğin bir öğrencinin ödevini hazırlarken öğretmeninden ve ailesinden gelen teşvik edici, motivasyonu arttırıcı sözel ifadeler öğrencinin öz yeterliliğini pozitif yönde etkiler. Bunun tersi durumlar da öz yeterliliği negatif yönde etkiler (Süzer, 2019, s. 14).

3.3.4. Fizyolojik ve Duygusal Durum

Fizyolojik ve duygusal durumlar bireyin fizyolojik olarak yorgunluk, açlık ve baş ağrısı gibi bedensel rahatsızlıklar öz yeterlilik algısını azaltacaktır. Kişinin yaşadığı kaygı ve stres belleği olumsuz düşünceler ile dolduracağından ve bu duyguları kontrol altına alamazsa öz yeterlilik inancını düşürecek, bunun tersi durumlar ise öz yeterlilik algısının yükselmesine neden olacaktır (Süzer, 2019, s. 13).

3.4. Akademik Öz Yeterlilik

Öz yeterlilik bireyin bir sorunla karşılaştığında onu çözebilme veya o sorunu ortadan kaldıracılabilmeye olan inancına denir. Akademik öz yeterlilik bireyin akademik görev ve sorumluluklarını istenen düzeyde, beklentileri karşılayacak ölçütte yerine getirebileceğine olan inancı olarak tanımlanır (Gore, 2006, s. 93). Bireyin kişisel

tutum ve yeteneklerine olan inancına öz yeterlilik denilirken akademik öz yeterlilik ise akademik görevlerini yerine getirebilme yeteneğine olan inancı olarak ifade edilir (Millburhg, 2009, s. 35).

Akademik öz yeterliliği Lee (2005, s. 8) şöyle tanımlar: “Kişilerin önceden planlanmış eğitim başarılarına ulaşabilmeleri için gerekli olan eylemleri organize edebilme ve bu eylemleri gerçekleştirebilme kapasiteleri hakkındaki yargılardır.” Bireyin akademik bir görevi başarı ile sonuçlandırabilmesine olan inancı olarak ifade eder. Gelişmekte olan çocukların karşılaştıklarından en zorlu olanı bilişsel ve akademik yeterliliklerinin gelişimi ile ilgili olanıdır. Gençler için bu süreç daha okul başlamadan başlar ve yetişkinliğe kadar devam eder. Bu gelişim sürecinde gençler kendi kavramlarını edinirler ve başarı seviyelerinin yükselmesinde önemli bir rol oynarlar (Zimmerman, 1995, s. 201). Sporcu öğrencilerin eğitim sürecinde yerine getirmesi gereken görev ve sorumluluklar vardır. Artan rekabet ortamı, teknolojik ve ekonomik gelişmeler eğitimde de her geçen gün seviye yükselmekte ve bu durum da öğrencilerin görev ve sorumluluklarını artırmaktadır. Bu sorumlulukları başarı ile sonuçlandırabilmeleri onların akademik yeterlilik düzeyleri ile yakından ilgilidir (Yıldırım, 2015, s. 478). Başarılı olan öğrenciler hem alanlarının gelişmesine hem de üniversitelerin amaçlarına ulaşmasına önemli katkılar sağlar.

Akademik öz yeterlilikleri yüksek olan öğrenciler daha güçlü bir zihinsel kapasiteye sahiptirler ve engeller karşısında amaçlarına ulaşabilmek için çok daha fazla emek harcarlar ve farklı çözüm yolları ararlar. Akademik seviyeleri düşük olan öğrenciler derslerinde daha başarısız olurlar ve başarısız oldukları derslerden kaçma yolunu tercih ederler. Öğrencilerin akademik öz yeterliliklerinin yüksek olmasının çok fazla faydası bulunmaktadır (Millburhg, 2009, s. 36-37). Akademik öz yeterlilik, öğrencinin başarısının değerlendirilmesinde önemli değişkenlerden biridir. Akademik öz yeterlilik düzeyi yükseldikçe bireyin bilişsel düşünme becerisi de gelişmekte ve güdülenmesine katkı sağlamaktadır. Bu katkı bireyin akademik başarısını aynı zamanda da not ortalamasını da etkilemektedir (Kiremit ve Gökler, 2010, s. 36).

Toplum bilimciler, araştırmacılar akademik başarı ile akademik öz yeterlilik arasında güçlü bir ilişki olduğunu ifade etmektedirler. Akademik öz yeterliliği yüksek

olan öğrencilerin akademik olarak da başarılı olduklarını vurgularlar. Başarı öz yeterliliği de olumlu yöne etkiler. Akademik öz yeterliliği düşük olan öğrenci bir problem ile karşılaştığında başarısız olacağını düşünerek problemin çözümü için çaba harcamak yerine vazgeçmektedir yani bir öğrenci bir sorun karşısında çaba gösterip yılmadan çalışırsa başarılı olabilir ve böylece akademik öz yeterliliği yükselir. Ters bir durum olduğunda ise öz yeterliliği düşmektedir. Bu bir döngü şeklinde devam etmektedir (Satıcı, 2015, s. 20).

Bireyin işe kabul öncesinde öz yeterliği yazılı – sözlü mülakat deneme yolu ile ölçülüp o iş için yeterliliğinin olup olmadığı belirlenebilir. Kişinin zihinsel, ruhsal niteliklerinden farklı olarak sorunları çözebilme yeteneğine yönelik öz yeterlilik ve akademik yeterliliklerine de bakılabilir.

3.4.1. Akademik Öz yeterliliğin Boyutları

Akademik öz yeterlilik teknik, sosyal, bilişsel olmak üzere üç boyutta incelenmektedir.

3.4.1.1. Teknik boyutu

Öğrencinin daha önceden edindiği bilgiyi kendi alanında kullanması teknik beceri veya akademik öz yeterliliğin teknik boyutu olarak adlandırılır. Diğer bir ifadeyle bireyin önceden öğrendiği bilgiyi fiziksel ve zihinsel bir uğraşla, kolaylıkla ve ustalıkla uygulayabilmesidir. Öğrencinin görev ve sorumluklarını başarı ile yerine getirebilmek için bilgi, yöntem ve teknikleri kullanılması teknik beceri olarak açıklanır. Bireyin eğitim, öğretim, yetenek ve tecrübesine göre edindiği bilgi sonucunda verilen görevi amacına uygun biçimde yerine getirebilme niteliğidir (Biricik, 2015, s. 30).

3.4.1.2. Sosyal boyutu

Bir kişinin sosyal hayat içerisinde edindiği konuma, prestije genellikle statü-rol nosyonu ile tanımlanır. Konumuz olan sosyal statü ise kişinin içinde var olduğu

toplumsal yapının kişiye uygun gördüğü pozisyon ve mevkidir. İki tür sosyal statü vardır: İnsana doğuştan verilen ve insanın kendi yetenek, emek ve başarı ile kazandığı statü, yani “verilmiş” statü “kazanılmış” statü. Statüler insanın toplum içindeki tutumlarına göre değişim ve gelişim gösterebilir (Bulut, 2021, s. 190-193). Genellikle statü-rol olarak da tanımlanır.

Sosyolojik bakış olarak statü sosyal saygınlık, sosyal değerlendirmedir. Kişinin bir işi bir görevi ne kadar başarılı veya istenilen düzeyde yerine getirdiğine yönelik değerlendirme kişisel saygınlık olarak tanımlanır (Aykut, 2020, s. 9).

3.4.1.3. Bilişsel boyutu

Bireyin algılamak, anlamak, düşünmek ve sahip olmak için düşünce, zihin ve zekâ olarak bir problemi belli bir zaman aralığında belli bir sosyal ve fiziki ortamda çözüme ulaşılabilmeye olan inancı, bakış açısı ve arzusu şeklinde ifade edilir (Biricik, 2015, s. 31). Sosyal bir kuram olarak kişinin çevresine ilişkin nasıl bilgi edindiği, olayları nasıl algıladığı, sosyal yaşamda nasıl ilişki kurduğu ve diğer bireyler üzerinde nasıl bir etki bıraktığı ile ilgilenir. Toplumsallaşmada olduğu gibi kişi kendini yaşama hazırlayacak olan bilgileri edinir (Dever, 2010, s. 140).

3.5. Spora Katılım ve Akademik Öz Yeterlilik

Son yıllarda öz yeterlilik; eğitim, psikoloji (kaygı, depresyon, fobi, vb.), tıp (sigara, alkol, uyuşturucu, yeme bozukluğu ve sağlık vb.) ve spor alanlarında çok ilgi duyulan bir kavram hâline gelmiştir. Sporda başarıyı etkileyen birçok etken vardır. Öz yeterlilik olgusu tek başına önemli faktörlerdendir. Öz yeterliliğin sporcunun kendisini kontrol etmesini sağladığını yapılan araştırmalar göstermiştir (Aslan, 2017, s. 29). Öz yeterlilik inançları, fiziksel etkinlikleri desteklemekte ve engellerin üstesinden gelebilmekle yakından ilgilidir. Böylece öz yeterlilik bireyin yeteneklerini kullanarak engelleri aşmada ve fiziksel etkinliğin devam etmesi için motivasyonunu sağlamaktadır (Dishman, vd., 2004, s. 630).

Bandura (1997) öz yeterliliği “bireyin belirli bir görevi yapabileceğine olan inancı” olarak ifade eder. Öz yeterlilik, kişinin yapması gerekeni gerekli nitelikte ve

nicelikte yerine getirmesi ve buna olan inancı olarak tanımlanır. Sportif performansta öz yeterliliği açıklarken başarılı olan performansta özellikle sporcunun öz yeterliliğinin belirlediğini ve öz yeterliliği yüksek olanda rekabetçi kaygının azaltılmış olmasıyla başarıyı getirdiğini savunmuştur. Bu kapsamda öz yeterlilik sporcuların yarışma sürecinde öz yeterlilik seviyelerini yükselterek performanslarını etkileyecek bir etken olmuştur. Sporda öz yeterlilik, öz yeterliliği yüksek olan bir sporcunun duygularını yöneterek yeteneklerini de kullanıp rakibinin performansını geçebilmesidir (Aslan, 2017, s. 30).

Sosyal, kültürel ve ekonomik yönden kalkınmış toplum için sağlıklı bireylere ihtiyaç vardır. Sağlıklı bireyler sağlıklı toplumu oluşturur. Gelişmiş toplumlarda beden eğitimi ve spor, eğitimin temel ilkelerindendir. Eğitimin ana ögesi bireyi zihinsel ve bedensel olarak yetiştirmektir. Bireyin zihnî, ruhi ve beden yönünden sağlıklı ve mutlu olması, toplumun gelişmesinin ön şartıdır (Taşmektepligil vd., 2006, s. 139). Bu bağlamda öğrencilere beden eğitimi ve spor aktivite alışkanlığı kazandırmak ve bu alışkanlığı bir ömür sürdürmek eğitimin amaçlarından olmalıdır.

Okul süreci, gençlerin en hareketli ve enerji dolu dönemleridir. Gençlerin bu enerjilerini faydalı yönde kullanarak kötü alışkanlıklardan korunup yeteneklerini artıracakları etkinliklerin başında okul içinde ve okul dışında katılacakları sportif faaliyetler gelir. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda katılmış oldukları okul spor faaliyetleri, yeteneklerini ve becerilerini geliştirmenin yanında düzenli ve programlı çalışmayı, estetiği, yarışmayı, heyecanı, coşkuyu, dostluğu, birlik ve beraberlik duygusunu ve özellikle konumuz olan öz yeterliliklerini geliştirdiği yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır. Spor faaliyetlerinin yoğun olarak yaşandığı üniversitelerimiz, “hayat savaşıdan yılmayan mutlu çocuklar; sağlam, güçlü gençler; enerji ve sağlıklarını ileriki yaşlarına kadar sürdürebilen, verimli orta yaşlılar; en nihayetinde başkalarına muhtaç olmayan ihtiyarlardan meydana gelen” sporu en zirveye taşıyan sağlıklı bir toplumun temel kaynağını oluşturmaktadır (Akgül vd., 2012, s. 14)

Türk toplumunda sporun temel kaynağı okullardır. Spor geliştirerek çeşitlendirmek ve gençler arasında sporu yaygınlaştırmak için ilköğretimden başlamak üzere okul içi ve okullar arası spor organizasyonlarının etkin ve verimli

yapılabilmesi, katılımların artırılabilmesi büyük önem arz etmektedir. Ülke idaresinde görev ve sorumluluk alacak olan üniversite öğrencilerimizin akademik öz yeterliliklerini geliştirerek geleceğe hazırlanması ülkemizin çıkarları açısından önemlidir.

3.6. Spora Katım ve Akademik Başarı

Spora katılımın amatör veya profesyonel hangi düzeyde yapılırsa yapılsın insan sağlığına olan faydalarını araştırmamızda vurguladık. Toplum tarafından sportif faaliyetlerin insan sağlığına faydaları kabul görmekle birlikte, akademik başarıyı olumsuz yönde etkileyeceği düşüncesi spora katılımın önündeki en büyük engellerdendir (Saygılı, vd., 2015, s. 167). Spora ayrılan zaman ve emeğin ders çalışmaya ayrılan zamanı etkileyeceğini düşünerek öğrenci okul takımlarına girmede tereddüt yaşar. Son yirmi yılda yapılan çalışmalarda spora katılım sağlayan öğrencilerin belirgin bir şekilde öne çıktıkları izlenmiştir. Bu bağlamda spora katılımın bireyin disiplinli çalışmasını, bunu alışkanlık hâline getirmesini ve akademik başarıyı sağladığı gibi yaşamın her alanında bireyi mutlu, rahat ve sağlığa ulaştırması da beklenir (Er, 2010, s. 25-26). Bu kapsamdaki çalışmamızın sonuçları spora ve sportif faaliyetlere bakışı değiştirmesi, spora katılımı teşvik etmesi açısından önem arz etmektedir.

Başarıyı Wolman (1989) şöyle ifade etmiştir: “İstenilen bir sonuca ulaşma yönünde ilerlemedir.” Başarı kavramını bu kadar geniş kapsamlı ifade etmekle birlikte eğitimde akademik başarı okuldaki/üniversitedeki derslerde geliştirilen ve öğretmenlerin /hocaların vermiş olduğu puanlar ya da testlerden almış olduğu notlar veya her ikisi ile belirlenen yetenekler ya da kazanılan bilgiler “akademik başarı” olarak tanımlanır.

Akademik başarı öğrencinin duyuşsal ve psiko-motor gelişiminin dışında kalan diğer program alanlarındaki davranış değişimlerini ifade eder. Yani okullarda okutulan derslerle öğrencilerde öngörülen davranışlarındaki değişiklikler ile bilişsel değişiklikler sınırlı değildir (Erdoğan, 2006, s. 97). Eğitim, kişiyi bugünkü mutlu ve rahat bir hayata hazırlarken diğer yandan da öğrencilerin bilimsel düşünmesini hedefleyen, planlı öğretim faaliyetlerini kapsamaktadır. Eğitim ve öğretim süreci

içinde başarının göstergesi davranışlardaki olumlu yöndeki gelişmeler ve öğrencinin yılsonu ağırlıklı not ortalamasıdır (Yıldırım, 2017, s. 36).

Farklı tanımlarla ifade edilen akademik başarıyı etkileyen değişkenler de çeşitlidir. Koç'a (1981, s. 17-20) göre akademik başarıya etki eden faktörleri beşe ayırır:

- 1-Psiko-motor beceriler
- 2- Bilişsel (zihin) beceriler
- 3- Duyuşsal özellikler
- 4- Sosyoekonomik, aile ve sosyal durum ile ilgili özellikler
- 5- Cinsiyet ile ilgili özellikler

Beş temel etken ile sınıflandırılan ve birbirlerinden farklı özelliklere sahip olan öğrencilerin okullardaki akademik başarılarının da farklı olması doğaldır. Akademik başarıyı etkileyen pek çok etkenin içinde sportif faaliyetlerle ilgili psikomotor beceriler sayılmaktadır. Literatürde öğrencilerin spor aktivitelerine katılmasıyla akademik başarıları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Mücevher vd., 2016, s. 120). Bu olumlu çalışmaların yanında sporun akademik başarı üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Cheung ve Kwok, 1998, s. 147).

Spor aktivitesinin zihinsel performans ile arasında olumlu veya olumsuz bir ilişkinin olup olmadığı araştırma konusudur. Spor etkinliklerine katılımın, beyne daha fazla kan ve oksijenin gitmesini sağladığı aynı zamanda endorfin artışıyla stresi azalttığı, duygu ve düşünceleri düzenlediği için bireyin bilişsel sistemine katkıda bulunduğunu gösterir çalışmalar vardır. Er (2010) çalışmasında üniversite öğrencileri arasında spor yapan ve spor yapmayanların akademik başarıları ile ilişkisi incelenmiştir. Bu çalışmada düzenli spor yapan ve yapmayan öğrencilerin fiziksel değerleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkide anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Ülkemizdeki eğitim yapısından kaynaklı öğrencinin her bir alandan almış olduğu başarı puanı, daha sonra eğitim alacağı okulları belirlemektedir. İyi bir akademik başarı, öğrencinin aldığı eğitimi ve kendisine ne kattığı konusunda belirleyicidir. Bu kapsamda akademik başarının ilerideki iş yaşamı için de oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz.

3.7. Akademik Öz Yeterlilik ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki

Öz yeterlilik kavramı Bandura (1977) tarafından ilk olarak kullanılmış, bireyin bilgi ve becerisini kullanarak hedefine ulaşmadaki inancı veya kendi kapasitesini bilmesi olarak tanımlamıştır. Bandura'nın bu tanımına göre bireyin öz yeterliliği performansını ve motivasyonunu etkilemekle birlikte, çalıştığı alanda ısrar etmesini de sağlar. Akademik öz yeterlilik ise öğrencinin bireysel olarak akademik alanda bir işi başarı ile sonuçlandırabileceğine olan inancı, bireyin kendi yetenekleri hakkındaki düşüncesi veya bireyin kendini tanıması olarak ifade edilir (Eroğlu vd., 2017, s. 39). Buradaki inanç, bireyin düşüncesini, problem çözme yetisini ve duygusal reaksiyonunu etkiler (Basım vd., 2008, s. 122). Ekici'ye (2012) göre akademik öz yeterlilik ve akademik başarı kavramlarının birbirlerini pozitif yönde etkilediği, yapılan çalışmalar ile desteklemiştir.

Üniversite öğrencilerinin eğitim aldıkları süre içerisinde birçok görev ve sorumlulukları vardır. Bu görev ve sorumluluklarını ne şekilde sonuçlandıracakları onların akademik başarı düzeyleri ile ilişkilidir (Eroğlu vd., 2017,s. 39). Akademik başarı gerektiren konularda öğrencinin akademik öz yeteneği kendisine olan öz güvenidir. Bu bağlamda akademik başarı için öğrenci etkili bir biliş geliştirmeli ve performansına da etkili bir biçimde yansıtmalıdır. Akademik öz yeterliliğin özelliklerini Zimmerman (1995) şöyle açıklar:

- Öz yeterlilik bireyin psikolojik ya da fiziksel nitelikleri, kişisel özellikler değil bir görevi yerine getirmedeki yeteneğini içerir.
- Öz yeterlilik inancı, farklı alanlarla bağlantılı olup çok boyutludur. Bu kapsamda İngilizce öz yeterlilik inancı ile matematik öz yeterlilik inancı farklıdır.
- Öz yeterlilik duruma göre farklılık gösterebilir.
- Öz yeterlilik ölçümlerinde performans, belirlenen ölçütlere bağlıdır.

Eğitim politikalarının değişimi açısından, eğitimin kalitesinin göstergesi olarak öğrencinin okuldaki akademik başarılarını ve akademik performansını etkileyen etmenlerin araştırılması oldukça önemlidir. Yapılan çalışmalar öğrencinin akademik başarılarında en büyük etmenlerin başında bilişsel ve duyuşsal alandaki etmenlerin belirleyici olduğunu vurgular. Akademik başarıda, en önemli duyuşsal

boyutlardan birini akademik öz yeterlilik oluşturmaktadır. öğrencilerin akademik kazanımlarını, motivasyon seviyelerini, akademik aktivitelerini ve akademik başarılarını elde etmede öz yeterlilik inançları oldukça etkilidir (Ekici, 2012, s. 175).

Akademik başarı ve akademik öz yeterlilik arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaları üçe ayırabiliriz.

Birinci gruptaki araştırmacılar öğrencilerin akademik başarı ve akademik öz yeterlilikleri arasında pozitif yönde ilişki olduğunu söyler. Öğrencilerin kişisel özellikleri, akıl yürütme seviyeleri ve benlik saygılarına bağlı olmadan akademik öz yeterlilikleri akademik başarıları ile gerçekleşir (Alivernini ve Lucidi, 2011, s. 250).

İkinci gruptaki araştırmacıların akademik öz yeterliliğin aracı olarak incelediği çalışmalar vardır. Bu çalışmalarda öğrencinin akademik performanslarına olan inancı, bireysel özellikleri, okul ortamı ve yetenek seviyelerine olan inançlarının akademik başarıya etkisini güçlendirmektir (Güney, 2021, s. 36). Bu iki gruptaki çalışmalar benzer özelliklere sahip öğrencilerin akademik başarılarındaki farklılıkların akademik öz yeterliliklerinden kaynaklı olduğunu savunsalar da akademik öz yeterliliğin öğrenciler üzerindeki etkisinin nasıl gerçekleştiğine dair bir açıklama getirememişlerdir (Koca ve Dadandı, 2019, s. 244-245).

Üçüncü gruptaki çalışmalar akademik öz yeterlilik inançlarının dolaylı etkilerinin incelendiği çalışmalardır. Öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen öz düzenleme (kendi duygu, düşünce ve davranışlarını yönetebilme), akademik sağlamlık (akademik konular ile başa çıkabilme), hedefini belirleyebilme, bilişsel farkındalık, öğrenme stratejisini kullanabilme, bağlılık ve hedef belirleyebilme gibi faktörlerle akademik öz yeterlilik inancının ilişkili olduğunu göstermektedir (Diseth, 2011, s. 191).

Bu üç grupta incelediğimiz akademik öz yeterlilik ve akademik başarı kavramları öğrencilerin başarılarını doğrudan ve başarıyı etkileyen diğer faktörlerin de dolaylı olarak etkilediği anlaşılmıştır.

Eğitim denilince akla ilk gelen insandır. Eğitim kavramıyla neredeyse bütünleşmiş gibidir. Temel bir sosyal kurum olan eğitim, öğretim kurumlarında uygulanan teknik, terbiye ve yetiştirme gibi anlamları olan öğretim faaliyetlerinin tümüdür. Sosyal olayların ve ilişkilerin önemli bir kısmı eğitim faaliyetlerine aittir (Terzi, 2011, s. 27).

Sosyal bilimler, toplumda bulunan grupların yaşamı hakkında bilimsel yöntem ve tekniklerin uygulamasıyla bilgi edinir ve toplumsal olguları inceler. Eğitim, toplumda gerçekleştiğine göre, sosyoloji eğitimi toplumsal bir kurum olarak ele alması kaçınılmaz bir durumdur. “Eğitim sosyolojisi” sosyolojinin bir alt uzmanlık alanıdır. Sosyoloji gibi eğitim sosyolojisinin de insanın kendisini ve içinde yaşadığı dünyayı anlaması ve buna uygun olarak hareket etmesi gerçeğine dayanır (Celkan, 2019, s 33).

Eğitim sosyolojisi; eğitimin amacı ve içeriği, bunların geliştirilmesi için yapılması gereken araştırmalar, eğitim ve öğretimdeki problemlerin incelenmesidir. Günümüzdeki eğitim sosyolojisi araştırmacıları okul ve öğrenci üzerine yoğunlaşmışlardır. Çünkü okullar eğitim kurumlarının en önemlisidir. Öğrenci de bu kurumumun en temel ögesidir. Öğrencilerin her türlü sorunlarının araştırılması ve değerlendirilmesi, çözüm yollarının ortaya konması, eğitim sosyolojisinin öneminden ve ona duyulan ihtiyaçtan ileri gelir (Tezcan, 2019, s. 10).

3.8. Sosyolojik Bağlamda Öz yeterlilik Kavramı

Sosyal Öğrenme kuramıyla tanınan Abert Bandura, pek çok araştırmacının temelini oluşturabilecek fikirler üreten önemli bir psikologdur. Karşılıklı nedensellik, taklit, model alma, dolaylı öğrenme ve öz yeterlilik gibi kavramlarla sosyal öğrenmenin gelişimine dikkati çekmektedir. Bireyin davranışlarını sosyal etkileşime dayandırmış, yeni perspektifler sunarak davranışçılığı geliştirmiştir. Abert Bandura öğrenmedeki aşamaları, süreçleri teorik olarak ortaya koyup bilime katkı sunmuştur. Saldırganlık, şiddet, medya ve toplumsal cinsiyet gibi farklı farklı alanlarda kullanılan sosyolojik ve psikolojik bir teori ortaya koymuştur (Tatlıoğlu, 2021, s. 15). Bandura’nın Sosyal Bilişsel Kuramının da bir diğer öğrenme süreci olduğunu vurgular ve öğrenmeyi dolaylı pekiştirme, ceza, güdülenme, olarak ifade eder. Bandura öz yeterlilik kavramını kişinin kendine olan inancı, yapabileceği etkinlikler ve bireyin potansiyeli olarak açıklar (Nabavi, 2012, s.16).

Türkçede öz yeterlilik kavramı görevini yerine getirebilme, ehliyet, bir işi yerine getirebilme gücü gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Ülkemizde sosyal öğrenme teorisini “self- efficacy belief” kavramı Türkçede öz yeterlilik inancı olarak

kullanılmaktadır. Bu çalışmamızda akademik öz yeterlilik ifadesi tercih edilmiştir. Öz yeterlilik kavramı hemen hemen her alanda giderek çok daha fazla önem kazanmaktadır. Bu kavram, daha çok eğitim araştırmalarında, artarak ilgi görmektedir. Biz de çalışmamızda bu kavramı kullandık. Öz yeterlilik inancının başarıyı ve edimi diğer söylemlerden, inançlardan daha iyi yordadığını tespit ettiği için bu inancın önemi daha da artmaktadır.

Öz yeterlilik inancı pek çok alanda ve kuramda test edilmiş, farklı disiplinlerde bulgularla desteklenmiştir. Öz yeterliliğin girişimcilik, fobiler, depresyon gibi birçok klinik hastalıkların da odak noktası olduğu ifade edilir. Örneğin depresyon hastalarında öz yeterliliğin artırılması, hastalığın en ağır belirtisi olan intihar düşüncesinin önlenmesinde etkili olduğu çalışmalar sonucunda ifade edilir (Kartopu, 2016, s. 483).

Akademik öz yeterlilik inancının olumlayıcı yönünü incelemiştik. Akademik öz yeterlilik inancı zayıf olan öğrencilerin, öğrenmeye karşı istekleri daha az olup zorluklarla karşılaştıklarında onunla yüzleşmek istemezler ve bu zorluklar karşısında çaba sarf etmezler. Bu öğrenciler eğitimsel işlerde ödev ve sorumluluklarını yerine getiremez, kendilerini tam anlamıyla veremezler. Öğrencinin öz yeterlilik inancının düşük olması ve bu durumun uzun süre devam etmesi, öğrenilmiş çaresizliğe dönüşebilir, bu da bireyin sosyal yaşamını etkiler. Bu nedenle öz yeterlilik inancını ve öz yeterlilik inancını oluşturan kaynakları, bu kaynakların öz yeterliliğe ne düzeyde etki ettiğini bilmek, öğrenme ve başarıyla ilgili motivasyonlarını geliştirdiği gibi öğrencilerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde karşılaştıkları problemleri başarı ile çözen ve kendine güvenen bireyler olmasını sağlar (Arslan, 2012, s.1907).

Öz yeterlilikle ilgili literatür incelendiğinde nitel ve nicel çalışmalara rastlanmaktadır. Nitel çalışmalarda, ilgili katılımcılarla görüşme yapılarak öz yeterlilik inançları ve kaynağı ortaya çıkarmak amaçlanırken nicel çalışmalarda ise öz yeterlilik inancının yordalama gücü ve öz yeterlilik inancı kaynakları ve bu kaynakların ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Ülkemizdeki yeterlilik ve öz yeterlilik ile ilgili çalışmaların, çoğunlukla öğretmen adayları ve öğretmenlik mesleğine yönelik inançlarına, cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, okudukları bölüm türüne ve akademik başarılarına göre öz

yeterliliklerinin değişip değişmediği araştırma konusu olduğu görölmektedir. Ülkemizdeki çalışmalarda sporun öz yeterlilik inancına ve akademik başarıya ne düzeyde yordalandığının araştırıldığı çalışmaya rastlanmamıştır. Bandura'nın ilk kez kullandığı öz yeterlilik kavramına ilişkin görüşleri üniversite öğrencilerinin spora katılımlarının akademik öz yeterliliklerine ve akademik başarılarına etkisi test edilmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE BULGULAR

İstanbul ilindeki üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin spora yönelik tutumlarının akademik öz yeterlilik ve akademik başarılarına olan etkisinin araştırılması amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın yöntem bölümünde araştırmaya yönelik model, evren ve örneklem büyüklüğü, verilerin toplanma süreci ve analizi, araştırmada kullanılan ölçekler ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Çalışmamızda Psikoloji alanına özgü bir ölçek uygulamış olmakla birlikte araştırma sonucunda çıkan bulgular spor sosyolojisinin odaklandığı konular ile paralellik içermiştir. Bu anlamda bu çalışmam bu ölçeğin sosyolojik anlamda da kullanabileceğini göstermiştir.

4.1. Araştırmada kullanılan Ölçekler

Toplamda 300 öğrenciye ulaştırılmış, 3 form değerlendirilmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Tanıtım Formu” 11 maddeden oluşan cinsiyet, yaş, öğrenim gördüğü bölüm, yaptığı spor branşı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kardeş sayısı, ailede başka spor yapan var mı, refah düzeyi ve genel akademik not ortalaması ile oluşturulmuştur. Owen ve Froman (1988) tarafından geliştirilen, Ekici’nin (2012) Türkçeye uyarladığı 33 sorudan oluşmaktadır. “Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği” (AÖY), 5’li Likert tasarımıyla olup ve cevaplar 1’den 5’e kadar analiz edilecektir. Ölçek; sosyal statü, bilişsel uygulamalar ve teknik beceriler bileşenleriyle ele alınacaktır. Sosyal statü boyutu: 2, 3, 4, 11, 14, 15, 16, 17, 25 ve 27. maddelerdir. Bilişsel uygulamalar boyutu: 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 30, 31, 32, 33. maddelerdir. Teknik beceriler boyutu: 23, 26, 28, 29. maddeyi içeren 4 maddedir. Ölçek ifadeleri 1’den 5’e kadar olup 5 puan “Oldukça Fazla”, 4 puan “Fazla”, 3 puan “Kısmen Fazla”, 2 puan “Az” ve 1 puan “Oldukça Az” olarak incelenip analiz edilecektir. (Ekici,2012, S. 176).

Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarını Ölçmek İçin Koçak (2014) Tarafından Geliştirilen Ölçek, 22 Madde ve 3 Alt bileşenden oluşmaktadır. Psikososyal Gelişme Alt bileşen 12, Fiziksel Gelişme Alt bileşen 6 ve Zihinsel Gelişme Alt bileşen 4 madde vardır. Ölçeğin derecelenme yapısı, “Tamamen Katılıyorum” için 5 derece, “Katılıyorum” için 4 derece, “Orta Düzeyde

Katılıyorum” için 3 derece, “Az Katılıyorum” için 2 derece ve “Hiç Katılmıyorum” için 1 derece olarak belirtilmiştir. Bu dereceleme yapısı en yüksek derece 110, en düşük derece ise 22'dir.

Çalışmamızda etik hususlar gerçince katılımcıların gizliliği ve gönüllülük ilkeleri gözetilmiştir.

4.2. Evren ve Örneklem Seçimi

Bu çalışma İstanbul ilinde faaliyet gösteren üniversitelere yöneliktir. Bu kapsamda araştırmanın yapıldığı dönemde hâlen faaliyette olan üniversitelerde, farklı bölümlerde öğrenim gören ve spora katılım sağlayan/sağlamayan öğrenciler çalışma kapsamında değerlendirildi.

İstanbul ili Türkiye'nin en kalabalık nüfusuna ve merkezi bir konuma sahiptir. Üniversitelerde öğrenim gören öğrenciler sadece il nüfusundan değil aynı zamanda ülkenin her bölgesinden gelen öğrenciler yer almaktadır. Ülkenin her bölgesinden gelen bu öğrenci topluluğu, yetiştiği coğrafyanın ve ailenin özelliklerini taşıdığından dolayı yüksek bir örneklem grubunu temsil ettiği düşünülmektedir.

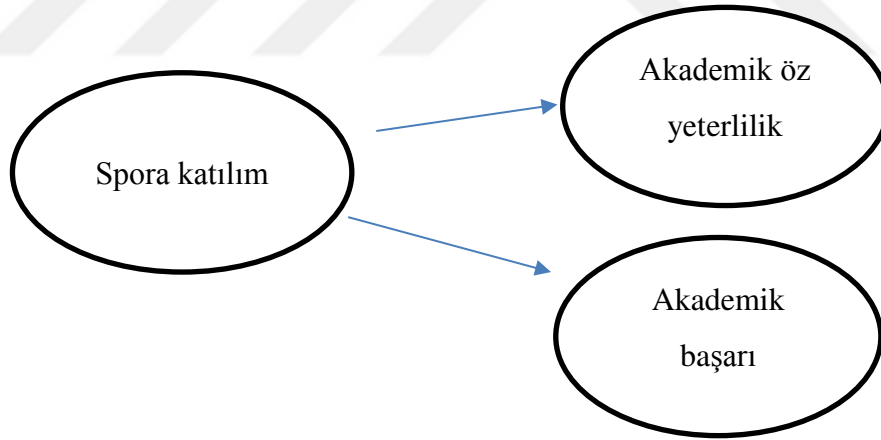
Yükseköğrenim gören öğrenciler evrenimizi oluşturmaktadır. Bu evreni temsil ettiğini düşündüğümüz, İstanbul ilindeki üniversitelerde öğrenim gören öğrenciler örneklemi oluşturmaktadır. Nicel araştırma yöntemlerinden “Kolayda” yöntemi kullanarak katılımcılardan anket ile veri toplanmıştır. “Niceliksel araştırmaların amacı örneklem istatiksellerinden evrenin yani ana kütlelin parametreleri hakkında bir çıkarım yaparak örneklemelerden elde ettiğimiz standart sapma ya da oranlar evrenin parametrelerini önceden tahmin etmek için kullanılır” (Uyan ve Erdoğan, 2021, s. 77). Çalışmamızda kullandığımız bu örneklem türünde, üniversitelerde okuyan öğrencileri evrenimiz diye tanımladığımızda, o evrendeki her birimle anket yaptığımızı düşünürsek İstanbul'daki üniversitelerde bunun içine girer. Kolayda örneklem yöntemi, öğrencilerden rasgele seçtiğimiz örneklemelerle anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasındaki ölçek sorular literatürde güvenilirliği ve geçerliliği kanıtlanmış çalışmalardan alınmıştır. Anketler Google Form platformundan oluşturulmuş olup öğrencilere e-posta ve whatsapp üzerinden link gönderimi sağlandı. Yaklaşık 1000 öğrenciye link gönderimi sağlanmış olup 400

öğrenciden geriye dönüş sağlanmıştır. 100 öğrencinin cevapladığı anket değerlendirilmeye alınmamıştır.

İstanbul ilindeki üniversite öğrencileri tarafından cevaplanıp toplanan 300 anket değerlendirildi. Toplanan veriler SPSS (tatistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak değerlendirildi. “Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği” ve “Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği” kullanılarak test edildi. Bu çerçevede üniversite öğrencilerinin spor ile olan ilişkisini tespit edip akademik öz yeterlilik ve akademik başarıya olan etkileri niceliksel olarak yorumlandı.

4.3. Araştırmanın Modeli

Araştırmada üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının akademik öz yeterlilik ve akademik başarı düzeylerini belirleyici etkileri ortaya konulmaktadır. Çalışmanın bağımsız değişkeni spora katılım, bağımlı değişkenleri akademik öz yeterlilik ve akademik başarı oluşturmaktadır. Şekil 7

Şekil 7. Araştırmanın Modeli

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.4. Verilerin Analizi ve Bulgular

Çalışmamız, ilgili üniversitelerden 300 öğrencinin katılımıyla gerçekleşti. Çalışmanın verileri 22.12.2023 - 15.01.2024 tarihlerinde toplandı. Formlardan 300 âdeti analiz için kullanıldı. Elde edilen veriler, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak değerlendirildi. Verilerin değerlendirilmesi için sayı, yüzde, min-maks değerleri, medyan, ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanıldı. Ayrıca, verilerin normal dağılıma uygunluğu Q-Q Plot çizimi ile incelendi (Chan vd., 2013, s. 118-120) ve çarpıklık ve basıklık değerleri ± 3 arasında olması beklenmektedir.

Normal dağılıma sahip verilerde, niceliksel verilerin karşılaştırılmasında bağımsız iki grup arasındaki fark için bağımsız t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyant analizi kullanıldı. Değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için ise Parsan korelasyon analizi uygulandı.

4.4.1. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı tabloda verilmiştir. Katılımcıların %70'inin 24 yaş altı, %30'unun 24 yaş ve üstü olduğu görülmektedir. Katılımcıların %51,8'inin kadın, %48,2'sinin erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların sınıflarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %23,6'sının 1.sınıf, %24,5'inin 2.sınıf, %22,7'sinin 3.sınıf ve %29,1'inin 4.sınıf olduğu görülmektedir.

Katılımcıların kardeş sayılarına göre dağılımları incelendiğinde; %5,9'unun yok, %30'unun bir, %25,5'inin iki, %25'inin üç ve %13,6'sının dört ve üzeri olduğu görülmektedir. Katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %27,7'sinin ilkokul, %15'inin ortaokul, %26,4'ünün lise, %24,5'inin üniversite ve %6,4'ünün lisansüstü olduğu görülmektedir.

Katılımcıların babalarının eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %18,6'sının ilkokul, %16,8'inin ortaokul, %30,5'inin lise, %26,4'ünün üniversite ve %7,7'sinin ise lisansüstü olduğu görülmektedir. Katılımcıların %94,5'inin spor yaptığı, %5,5'inin ise yapmadığı görülmektedir.

Katılımcıların yaptıkları spor türüne göre dağılımları incelendiğinde, %5,5'inin yapmadığı, %45,9'unun bireysel spor ve %48,6'sının takım sporu yaptığı görülmektedir.

Katılımcıların %43,2'sinin ailesinde başka spor yapan olduğu, %56,8'inin ise olmadığı görülmektedir. Katılımcıların gelir durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %36,4'ünün 0-15.000, %35,5'inin 15.000-30.000 ve %28,2'sinin 30.000 ve üzeri olduğu görülmektedir. Katılımcıların dönem sonu ders ortalamasına göre dağılımları incelendiğinde, %6,8'inin 1.50-1.99, %21,8'inin 2.00-2.49, %33,2'sinin 2.50-2.99 ve %38,2'sinin 3.00 ve üzeri olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler		n	%
Yaş ($\pm$ SS, 23.91 $\pm$ 7.09)	24 yaş altı	210	70.0
	24 yaş ve üstü	90	30.0
Cinsiyet	Kadın	155	51.8
	Erkek	145	48.2
Sınıf	1.sınıf	71	23.6
	2.sınıf	74	24.5
	3.sınıf	68	22.7
	4.sınıf	87	29.1
Kardeş sayısı	Yok	18	5.9
	Bir	90	30.0
	İki	76	25.5
	Üç	41	25.0
	Dört ve üzeri	55	13.6
Anne eğitim durumu	İlkokul	83	27.7
	Ortaokul	45	15.0
	Lise	79	26.4
	Üniversite	74	24.5
	Lisansüstü	20	6.4
Baba eğitim durumu	İlkokul	55	18.6
	Ortaokul	50	16.8
	Lise	91	30.5
	Üniversite	79	26.4
	Lisansüstü	23	7.7
Spor yapma durumu	Evet	211	70.5
	Hayır	58	19.5
Yapılan spor türü	Spor yapmıyor	31	10.5
	Bireysel spor (fitness, okçuluk, yürüyüş & koşu, yüzme, pilates, vb.)	137	45.9
	Takım sporu (Amerikan futbolu, futbol, buz hokeyi, rafting, vb.)	145	48.6
Ailede başka spor yapan varlığı	Evet	129	43.2
	Hayır	168	56.8
Gelir durumu	0-15.000	109	36.4
	15.000-30.000	106	35.5
	30.000 ve üzeri	84	28.2
Dönem sonu ders ortalaması	1.50-1.99	21	6.8
	2.00-2.49	65	21.8
	2.50-2.99	99	33.2
	3.00 ve üzeri	114	38.2
Toplam		300	100.0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.4.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirlilik analizi sonuçları değerlendirildiğinde, iyi derecede güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Cronbach Alfa değerlerinin 0.60'dan büyük olması, kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu da çalışmada kullanılan ölçeğin içsel tutarlılıklarının iyi olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Cronbach's Alpha
Sosyal Statü Boyutu	0.861
Bilişsel Uygulamalar Boyutu	0.926
Teknik Beceriler Boyutu	0.646
Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği	0.949
Psikososyal Gelişme Boyutu	0.926
Fiziksel Gelişme Boyutu	0.871
Zihinsel Gelişme Boyutu	0.929
Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği	0.951

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.4.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizleri

Araştırmada kullanılan değişkenlerin normallik analizi sonuçları aşağıda tabloda verilmiştir. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 arasında olması normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizi Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Çarpıklık	Basıklık	Durum
Sosyal Statü Boyutu	-0.462	0.552	Normal
Bilişsel Uygulamalar Boyutu	-0.473	0.665	Normal
Teknik Beceriler Boyutu	-0.424	0.396	Normal
Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği	-0.495	1.033	Normal
Psikososyal Gelişme Boyutu	-1.199	1.257	Normal
Fiziksel Gelişme Boyutu	-1.491	2.118	Normal
Zihinsel Gelişme Boyutu	-1.277	1.056	Normal
Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği	-0.908	-0.012	Normal

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Ölçek ve Boyutları	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Sosyal Statü Boyutu	1.00	5.00	3.55	0.78
Bilişsel Uygulamalar Boyutu	1.00	5.00	3.61	0.75
Teknik Beceriler Boyutu	1.00	5.00	3.60	0.82
Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği	1.00	5.00	3.59	0.71
Psikososyal Gelişme Boyutu	29.00	60.00	54.40	6.33
Fiziksel Gelişme Boyutu	10.00	30.00	26.82	3.59
Zihinsel Gelişme Boyutu	7.00	20.00	17.61	3.02
Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği	60.00	110.00	98.83	11.58

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin tanımlayıcı istatistikleri Tabloda verilmiştir. Sosyal statü boyutu ortalamasının 3.55, bilişsel uygulamalar boyutu ortalamasının 3.61, teknik beceriler boyutu ortalamasının 3.60, akademik öz yeterlilik ölçeği ortalamasının 3.59, psikososyal gelişme boyutu ortalamasının 54.40, fiziksel gelişme boyutu ortalamasının 26.82, zihinsel gelişme boyutu ortalamasının 17.61 ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği ortalamasının 98.83 olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği ve Boyutlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		Sosyal Statü Boyutu			Bilişsel Uygulamalar Boyutu		
		Med	$\bar{X}$	SS	Med	$\bar{X}$	SS
Yaş	24 yaş altı	3.60	3.61	0.75	3.58	3.63	0.72
	24 yaş ve üstü	3.50	3.41	0.82	3.74	3.55	0.82
	Test değeri	1.785**			0.688**		
	p	0.076			0.492		
Cinsiyet	Kadın	3.60	3.61	0.73	3.74	3.76	0.68
	Erkek	3.50	3.49	0.82	3.53	3.44	0.79
	Test değeri	1.166**			3.186**		
	p	0.245			0.002*		
Sınıf	1.sınıf	3.45	3.52	0.84	3.68	3.59	0.83
	2.sınıf	3.45	3.34	0.83	3.50	3.46	0.78
	3.sınıf	3.90	3.74	0.76	3.84	3.71	0.72
	4.sınıf	3.65	3.61	0.65	3.71	3.66	0.69
	Test değeri	2.450***			1.105***		
	p	0.064			0.348		

Kardeş sayısı	Yok	3.40	3.33	0.82	3.42	3.32	0.67
	Bir	3.50	3.56	0.71	3.66	3.62	0.73
	İki	3.60	3.64	0.63	3.55	3.63	0.70
	Üç	3.80	3.67	0.82	3.84	3.74	0.75
	Dört ve üzeri	3.45	3.25	1.00	3.55	3.40	0.90
	Test değeri	1.946***			1.540***		
	p	0.104			0.192		
Anne eğitim durumu	İlkokul	3.60	3.45	0.78	3.68	3.57	0.75
	Ortaokul	3.50	3.50	0.71	3.37	3.47	0.65
	Lise	3.65	3.68	0.83	3.71	3.70	0.76
	Üniversite	3.50	3.55	0.72	3.74	3.62	0.77
	Lisansüstü	3.75	3.56	0.89	3.79	3.68	0.92
	Test değeri	0.681***			0.563***		
	p	0.606			0.690		
Baba eğitim durumu	İlkokul	3.60	3.45	0.88	3.79	3.67	0.89
	Ortaokul	3.50	3.42	0.67	3.42	3.41	0.62
	Lise	3.50	3.54	0.81	3.63	3.64	0.75
	Üniversite	3.70	3.62	0.65	3.58	3.57	0.64
	Lisansüstü	4.20	3.89	0.95	3.89	3.85	0.97
	Test değeri	1.399***			1.220***		
	p	0.235			0.303		
Spor yapma durumu	Evet	3.60	3.59	0.76	3.68	3.63	0.74
	Hayır	3.20	3.01	0.84	3.37	3.26	0.88
	Test değeri	2.639**			1.743**		
	p	0.009*			0.083		
Yapılan spor türü	Spor yapmıyor (1)	3.20	3.01	0.84	3.37	3.26	0.88
	Bireysel spor (fitness, okçuluk, yürüyüş & koşu, yüzme, pilates, vb.) (2)	3.60	3.53	0.80	3.71	3.69	0.77
	Takım sporu (Amerikan futbolu, futbol, buz hokeyi, rafting, vb.) (3)	3.70	3.64	0.72	3.58	3.57	0.71
	Test değeri	4.028***			2.129***		
	p	0.019*			0.121		
	Bonferroni	3>1					
Ailede başka spor yapan varlığı	Evet	3.60	3.57	0.79	3.58	3.62	0.74
	Hayır	3.50	3.53	0.77	3.68	3.60	0.76
	Test değeri	0.379**			0.164**		
	p	0.705			0.870		
Gelir durumu	0-15.000	3.50	3.56	0.80	3.47	3.63	0.77
	15.000-30.000	3.60	3.54	0.71	3.71	3.60	0.65
	30.000 ve üzeri	3.70	3.55	0.83	3.76	3.59	0.85
	Test değeri	0.007***			0.050***		
	p	0.993			0.952		
Dönem sonu ders ortalaması	1.50-1.99 (1)	2.70	2.64	0.90	2.68	2.62	0.77
	2.00-2.49 (2)	3.50	3.45	0.72	3.45	3.35	0.72
	2.50-2.99 (3)	3.70	3.66	0.65	3.74	3.67	0.58
	3.00 ve üzeri (4)	3.70	3.68	0.78	3.87	3.87	0.72
	Test değeri	9.381***			17.459***		
	p	0.000*			0.000*		
	Bonferroni	2>1, 3>1, 4>1			2>1, 3>1, 4>1, 4>2		

*p<0.05, **Bağımsız t testi, ***Tek yönlü varyans analizi,

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre akademik öz yeterlilik ölçeği ve boyutlarının karşılaştırılması incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre bilişsel uygulamalar boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Kadın katılımcıların bilişsel uygulamalar boyutu puanlarının, erkek katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların spor yapma durumlarına göre sosyal statü boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Spor yapan katılımcıların sosyal statü boyutu puanlarının, yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaptıkları spor türüne göre sosyal statü boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Yapılan spor türü, takım sporu olan katılımcıların sosyal statü boyutu puanlarının spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların dönem sonu ders ortalamasına göre sosyal statü boyutu ve bilişsel uygulamalar boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Dönem sonu ortalaması 2.00-2.49, 2.50-2.99 ve 3.00 ve üzeri olan katılımcıların sosyal statü boyutu ve bilişsel uygulamalar boyutu puanlarının, 1.50-1.99 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dönem sonu ortalaması 3.00 ve üzeri olan katılımcıların bilişsel uygulamalar boyutu puanlarının, 2.00-2.49 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği ve Boyutlarının Karşılaştırılması (Devamı)

Değişkenler		Teknik Beceriler Boyutu			Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği		
		Med	$\bar{X}$	SS	Med	$\bar{X}$	SS
Yaş	24 yaş altı	3.50	3.58	0.81	3.61	3.62	0.68
	24 yaş ve üstü	3.75	3.63	0.86	3.73	3.52	0.79
	Test değeri	-0.335**			0.954**		
	p	0.738			0.341		
Cinsiyet	Kadın	3.63	3.67	0.77	3.71	3.70	0.65
	Erkek	3.50	3.52	0.86	3.59	3.46	0.76
	Test değeri	1.398**			2.497**		
	p	0.164			0.013*		
Sınıf	1.sınıf	3.50	3.49	0.91	3.56	3.56	0.80
	2.sınıf	3.50	3.45	0.80	3.38	3.42	0.74
	3.sınıf	3.75	3.74	0.77	3.82	3.72	0.69
	4.sınıf	3.75	3.70	0.79	3.73	3.65	0.62
	Test değeri	1.695***			1.729***		
	p	0.169			0.162		
Kardeş sayısı	Yok	3.75	3.42	1.00	3.27	3.34	0.66
	Bir	3.75	3.68	0.76	3.61	3.61	0.67
	İki	3.50	3.53	0.75	3.64	3.62	0.62
	Üç	3.75	3.76	0.79	3.82	3.72	0.72
	Dört ve üzeri	3.38	3.31	1.00	3.39	3.34	0.91
	Test değeri	1.906***			1.861***		
	p	0.111			0.119		
Anne eğitim durumu	İlkokul (1)	3.50	3.34	0.79	3.70	3.51	0.72
	Ortaokul (2)	3.50	3.54	0.70	3.48	3.48	0.62
	Lise (3)	3.75	3.75	0.88	3.73	3.70	0.74
	Üniversite (4)	3.75	3.75	0.78	3.68	3.61	0.70
	Lisansüstü (5)	3.75	3.66	0.96	3.88	3.64	0.88
	Test değeri	2.542***			0.748***		
	p	0.041*			0.560		
	Bonferroni	3>1, 4>1					
Baba eğitim durumu	İlkokul	3.50	3.43	0.91	3.76	3.57	0.84
	Ortaokul	3.50	3.49	0.73	3.42	3.42	0.59
	Lise	3.50	3.59	0.81	3.67	3.61	0.72
	Üniversite	3.75	3.69	0.73	3.65	3.60	0.59
	Lisansüstü	4.00	3.93	1.05	3.94	3.88	0.94
	Test değeri	1.470***			1.195***		
	p	0.212			0.314		
Spor yapma durumu	Evet	3.50	3.61	0.82	3.67	3.61	0.70
	Hayır	3.50	3.31	0.85	3.30	3.19	0.83
	Test değeri	1.310**			2.105**		
	p	0.192			0.036*		

Yapılan spor türü	Spor yapmıyor	3.50	3.31	0.85	3.30	3.19	0.83
	Bireysel spor (fitness, okçuluk, yürüyüş & koşu, yüzme, pilates, vb.)	3.63	3.61	0.83	3.73	3.63	0.73
	Takım sporu (Amerikan futbolu, futbol, buz hokeyi, rafting, vb.)	3.50	3.61	0.81	3.61	3.60	0.68
	Test değeri	0.854***			2.261***		
	p	0.427			0.107		
Ailede başka spor yapan varlığı	Evet	3.75	3.66	0.78	3.67	3.61	0.71
	Hayır	3.50	3.55	0.85	3.67	3.57	0.72
	Test değeri	1.049**			0.369**		
	p	0.296			0.712		
Gelir durumu	0-15.000	3.50	3.54	0.83	3.48	3.60	0.74
	15.000-30.000	3.75	3.63	0.79	3.73	3.58	0.63
	30.000 ve üzeri	3.75	3.63	0.86	3.68	3.59	0.80
	Test değeri	0.292***			0.006***		
	p	0.747			0.994		
Dönem sonu ders ortalaması	1.50-1.99 (1)	3.00	2.88	1.03	2.73	2.66	0.82
	2.00-2.49 (2)	3.50	3.45	0.80	3.50	3.39	0.68
	2.50-2.99 (3)	3.75	3.68	0.71	3.70	3.67	0.57
	3.00 ve üzeri (4)	3.75	3.74	0.82	3.82	3.80	0.68
	Test değeri	5.700***			14.785***		
	p	0.001*			0.000*		
	Bonferroni	3>1, 4>1			2>1, 3>1, 4>1, 4>2		

*p<0.05, **Bağımsız t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre akademik öz yeterlilik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Kadın katılımcıların akademik öz yeterlilik ölçeği puanlarının, erkek katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların anne eğitim durumlarına göre teknik beceriler boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Anne eğitim durumu lise ve üniversite olan katılımcıların teknik beceriler boyutu puanlarının, ilköğretim olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların spor yapma durumlarına göre akademik öz yeterlilik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Spor yapan katılımcıların akademik öz yeterlilik ölçeği puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların dönem sonu ders ortalamasına göre teknik beceriler boyutu ve akademik öz yeterlilik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Dönem sonu ortalaması 2.50-2.99 ve 3.00 ve üzeri olan katılımcıların teknik beceriler boyutu puanlarının, 1.50-1.99 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dönem sonu ortalaması 2.00-2.49, 2.50-2.99 ve 3.00 ve üzeri olan katılımcıların akademik öz yeterlilik ölçeği puanlarının, 1.50-1.99 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dönem sonu ortalaması 3.00 ve üzeri olan katılımcıların akademik öz yeterlilik ölçeği puanlarının, 2.00-2.49 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği ve Boyutlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		Psikososyal Gelişme Boyutu			Fiziksel Gelişme Boyutu		
		Med	$\bar{X}$	SS	Med	$\bar{X}$	SS
Yaş	24 yaş altı	58.00	54.84	6.23	28.00	27.14	3.39
	24 yaş ve üstü	54.50	53.39	6.52	27.00	26.06	3.94
	Test değeri	1.554**			2.063**		
	p	0.122			0.040*		
Cinsiyet	Kadın	57.00	54.51	6.14	28.00	27.20	3.10
	Erkek	57.00	54.29	6.57	28.00	26.41	4.03
	Test değeri	0.253**			1.649**		
	p	0.801			0.101		
Sınıf	1.sınıf	58.00	54.63	6.71	28.50	26.92	3.90
	2.sınıf	57.00	54.02	6.56	26.50	26.30	3.12
	3.sınıf	59.00	55.46	5.79	29.00	27.42	3.76
	4.sınıf	54.00	53.72	6.26	27.00	26.70	3.58
	Test değeri	0.800***			0.883***		
	p	0.495			0.451		
Kardeş sayısı	Yok	54.00	52.00	8.80	26.00	26.00	2.68
	Bir	58.00	54.68	6.19	28.00	27.08	3.18
	İki	56.50	54.70	5.51	28.00	26.73	3.73
	Üç	58.00	55.53	5.19	29.00	27.05	4.02
	Dört ve üzeri	53.50	52.23	8.20	26.50	26.33	3.80
	Test değeri	1.872***			0.453***		

	p	0.116			0.770		
Anne eğitim durumu	İlkokul	54.00	53.44	6.76	27.00	26.52	3.59
	Ortaokul	58.00	55.64	5.13	29.00	27.79	2.87
	Lise	56.50	53.64	7.46	27.50	26.12	4.54
	Üniversite	57.00	55.24	5.28	28.00	27.28	2.85
	Lisansüstü	58.00	55.64	5.23	27.50	26.93	2.84
	Test değeri	1.251***			1.487***		
	p	0.291			0.207		
Baba eğitim durumu	İlkokul	57.00	54.46	6.16	28.00	27.20	3.11
	Ortaokul	54.00	53.65	6.02	28.00	26.70	3.45
	Lise	58.00	54.49	6.86	28.00	26.48	4.18
	Üniversite	57.00	54.07	6.51	28.00	27.12	2.68
	Lisansüstü	59.00	56.71	4.51	28.00	26.47	5.17
	Test değeri	0.734***			0.411***		
	p	0.570			0.801		
Spor yapma durumu	Evet	57.00	54.80	6.10	28.00	26.98	3.53
	Hayır	47.00	48.15	6.94	24.00	24.23	3.65
	Test değeri	3.777**			2.716**		
	p	0.000*			0.007*		
Yapılan spor türü	Spor yapmıyor (1)	47.00	48.15	6.94	24.00	24.23	3.65
	Bireysel spor (fitness, okçuluk, yürüyüş & koşu, yüzme, pilates, vb.) (2)	56.00	53.55	6.81	27.00	26.39	4.05
	Takım sporu (Amerikan futbolu, futbol, buz hokeyi, rafting, vb.) (3)	58.00	55.92	5.17	28.00	27.51	2.92
	Test değeri	11.300***			6.420***		
	p	0.000*			0.002*		
	Bonferroni	3>1, 3>2, 2>1			3>1		
Ailede başka spor yapan varlığı	Evet	58.00	54.85	6.19	28.00	26.77	3.96
	Hayır	56.00	54.06	6.45	28.00	26.86	3.30
	Test değeri	0.914**			-0.179**		
	p	0.362			0.858		
Gelir durumu	0-15.000	56.50	53.63	7.29	27.00	26.41	3.93
	15.000-30.000	57.00	54.58	6.14	28.00	27.00	3.32
	30.000 ve üzeri	57.00	55.19	5.11	28.00	27.11	3.48
	Test değeri	1.117***			0.817***		
	p	0.329			0.443		
Dönem sonu ders ortalaması	1.50-1.99	54.00	52.60	6.91	26.00	25.93	3.61
	2.00-2.49	58.00	55.50	5.11	28.00	26.46	4.56
	2.50-2.99	57.00	54.71	6.49	28.00	27.23	3.13
	3.00 ve üzeri	57.00	53.83	6.69	28.00	26.82	3.35
	Test değeri	1.172***			0.786***		
	p	0.321			0.503		

*p<0.05, **Bağımsız t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği ve boyutlarının karşılaştırılması incelendiğinde, katılımcıların yaşlarına göre fiziksel gelişme boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Yaşı 24 yaş altı olan katılımcıların fiziksel gelişme boyutu puanlarının, 24 yaş ve üstü olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların spor yapma durumlarına göre psikososyal gelişme boyutu ve fiziksel gelişme boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Spor yapan katılımcıların psikososyal gelişme boyutu ve fiziksel gelişme boyutu puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaptıkları spor türüne göre psikososyal gelişme boyutu ve fiziksel gelişme boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Yaptığı spor türü takım sporu olan katılımcıların psikososyal gelişme boyutu ve fiziksel gelişme boyutu puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Yaptığı spor türü bireysel spor olan katılımcıların psikososyal gelişme boyutu puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Yaptığı spor türü takım sporu olan katılımcıların psikososyal gelişme boyutu puanlarının, bireysel spor yapan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği ve Boyutlarının Karşılaştırılması (Devamı)

Değişkenler		Zihinsel Gelişme Boyutu			Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği		
		Med	$\bar{X}$	SS	Med	$\bar{X}$	SS
Yaş	24 yaş altı	20.00	17.77	3.01	103.50	99.75	11.16
	24 yaş ve üstü	18.00	17.23	3.02	100.00	96.68	12.34
	Test değeri	1.230**			1.812**		
	p	0.220			0.071		
Cinsiyet	Kadın	20.00	17.87	2.91	103.50	99.58	11.09
	Erkek	18.00	17.33	3.12	102.00	98.03	12.10
	Test değeri	1.324**			0.992**		
	p	0.187			0.322		
Sınıf	1.sınıf	19.50	17.90	2.77	106.00	99.46	12.32
	2.sınıf	18.00	16.94	3.41	101.00	97.26	11.84
	3.sınıf	20.00	18.32	2.67	106.50	101.20	10.67
	4.sınıf	18.00	17.38	3.04	100.00	97.80	11.36
	Test değeri	2.124***			1.254***		
	p	0.098			0.291		
Kardeş sayısı	Yok	17.00	17.00	2.58	99.00	95.00	12.75
	Bir	19.00	17.64	3.05	103.50	99.39	11.50
	İki	18.00	17.52	2.76	102.00	98.95	10.16
	Üç	20.00	18.16	3.09	106.00	100.75	10.71
	Dört ve üzeri	18.00	16.97	3.44	99.00	95.53	14.67
	Test değeri	0.950***			1.389***		
	p	0.436			0.239		
Anne eğitim durumu	İlkokul	19.00	17.33	3.11	101.00	97.30	12.35
	Ortaokul	20.00	18.55	2.59	104.00	101.97	9.42
	Lise	19.00	17.41	3.40	101.00	97.17	13.18
	Üniversite	18.00	17.61	2.59	102.50	100.13	9.98
	Lisansüstü	18.50	17.43	3.37	104.50	100.00	10.66
	Test değeri	1.000***			1.386***		
	p	0.409			0.240		
Baba eğitim durumu	İlkokul	18.00	17.27	3.28	104.00	98.93	11.59
	Ortaokul	19.00	17.51	2.82	101.00	97.86	11.16
	Lise	19.00	17.55	3.13	103.00	98.52	12.75
	Üniversite	19.00	17.97	2.56	102.00	99.16	10.61
	Lisansüstü	20.00	17.65	3.92	107.00	100.82	11.90
	Test değeri	0.345***			0.211***		
	p	0.848			0.932		
Spor yapma durumu	Evet	19.00	17.77	2.95	104.00	99.55	11.16
	Hayır	16.00	15.08	3.15	87.00	87.46	12.69
	Test değeri	3.183**			3.756**		
	p	0.002*			0.000*		
Yapılan	Spor yapmıyor (1)	16.00	15.08	3.15	87.00	87.46	12.69

spor türü	Bireysel spor (fitness, okçuluk, yürüyüş & koşu, yüzme, pilates, vb.) (2)	19.00	17.15	3.40	100.00	97.09	12.35
	Takım sporu (Amerikan futbolu, futbol, buz hokeyi, rafting, vb.) (3)	20.00	18.32	2.35	106.00	101.75	9.50
	Test değeri	9.399***			11.912***		
	p	0.000*			0.000*		
	Bonferroni	3>1, 3>2, 2>1			3>1, 3>2, 2>1		
Ailede başka spor yapan varlığı	Evet	20.00	18.02	2.82	104.00	99.64	11.48
	Hayır	18.00	17.30	3.13	101.00	98.22	11.67
	Test değeri	1.774**			0.904**		
	p	0.077			0.367		
Gelir durumu	0-15.000	19.00	17.43	3.16	101.00	97.46	12.54
	15.000-30.000	18.50	17.67	2.75	103.00	99.24	11.30
	30.000 ve üzeri	20.00	17.77	3.19	104.50	100.08	10.61
	Test değeri	0.254***			0.968***		
	p	0.776			0.381		
Dönem sonu ders ortalaması	1.50-1.99	18.00	17.27	3.20	101.00	95.80	13.25
	2.00-2.49	18.50	17.60	2.89	103.00	99.56	10.63
	2.50-2.99	20.00	17.90	2.70	104.00	99.85	11.33
	3.00 ve üzeri	19.00	17.42	3.33	102.50	98.07	12.07
	Test değeri	0.407***			0.712***		
	p	0.748			0.546		

*p<0.05, **Bağımsız t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Spor yapma durumlarına göre, katılımcıların zihinsel gelişme boyutu ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (p<0.05). Spor yapan katılımcıların, spor yapmayanlara göre zihinsel gelişme boyutu ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Katılımcıların yaptıkları spor türüne göre zihinsel gelişme boyutu ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (p<0.05). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Yaptığı spor türü takım sporu ve bireysel spor olan katılımcıların zihinsel gelişme boyutu ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Yaptığı spor türü takım sporu olan katılımcıların zihinsel gelişme boyutu ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği puanlarının, bireysel spor yapan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Araştırmada Kullanılan Ölçekler Arasındaki İlişki

Ölçek ve Boyutları	Psikososyal Gelişme Boyutu		Fiziksel Gelişme Boyutu		Zihinsel Gelişme Boyutu		Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği	
	r	p	r	p	r	p	r	p
Sosyal Statü Boyutu	0.348	0.000*	0.346	0.000*	0.373	0.000*	0.395	0.000*
Bilişsel Uygulamalar Boyutu	0.216	0.001*	0.275	0.000*	0.202	0.000*	0.256	0.000*
Teknik Beceriler Boyutu	0.261	0.000*	0.270	0.000*	0.254	0.000*	0.293	0.000*
Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği	0.281	0.000*	0.318	0.000*	0.280	0.000*	0.325	0.000*

*p<0.05

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılan ölçekler arasındaki ilişkiyi test etmek için Pearson korelasyon uygulanmıştır. Bunun sonucunda, sosyal statü boyutu ile psikososyal gelişme boyutu arasında ($r=0.348$, $p<0.05$), fiziksel gelişme boyutu arasında ($r=0.346$, $p<0.05$), zihinsel gelişme boyutu arasında ($r=0.373$, $p<0.05$) ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği arasında ($r=0.395$, $p<0.05$) istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Bilişsel uygulamalar boyutu ile psikososyal gelişme boyutu arasında ($r=0.216$, $p<0.05$), fiziksel gelişme boyutu arasında ($r=0.275$, $p<0.05$), zihinsel gelişme boyutu arasında ($r=0.202$, $p<0.05$) ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği arasında ($r=0.256$, $p<0.05$) istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Teknik beceriler boyutu ile psikososyal gelişme boyutu arasında ($r=0.261$, $p<0.05$), fiziksel gelişme boyutu arasında ($r=0.270$, $p<0.05$), zihinsel gelişme boyutu arasında ($r=0.254$, $p<0.05$) ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği arasında ($r=0.293$, $p<0.05$) istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Akademik öz yeterlilik ölçeği ile psikososyal gelişme boyutu arasında ($r=0.281$, $p<0.05$), fiziksel gelişme boyutu arasında ($r=0.318$, $p<0.05$), zihinsel gelişme boyutu arasında ($r=0.280$, $p<0.05$) ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği arasında ($r=0.325$, $p<0.05$) istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu görölmektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışma İstanbul ilinde faaliyet gösteren üniversitelere yöneliktir. Araştırmanın yapıldığı 2023-2024 eğitim öğretim döneminde, üniversitelerde farklı bölümlerde öğrenim gören ve spora katılım sağlayan/sağlamayan öğrenciler çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterliliklerinin ve akademik başarıları ile spordaki tutumları hakkında kapsamlı bir araştırma yaparak bilgi ve bulgulara ulaşılmıştır. Anketler Google Form platformundan oluşturulmuş olup öğrencilere e-posta ve whatsapp üzerinden link gönderimi sağlanmıştır. Online anket çalışmasına gönüllü olarak katılan 300 öğrenci, araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre, yükseköğrenim gören öğrencilerin akademik öz yeterlilik ölçeğinin toplamı ile akademik başarı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Katılımcıların dönem sonu ders ortalamasına göre teknik beceriler boyutu ve akademik öz yeterlilik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Dönem sonu ortalaması 2.50-2.99 ve 3.00 ve üzeri olan katılımcıların teknik beceriler boyutu puanlarının, 1.50-1.99 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dönem sonu ortalaması 2.00-2.49, 2.50-2.99 ve 3.00 ve üzeri olan katılımcıların akademik öz yeterlilik ölçeği puanlarının, 1.50-1.99 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dönem sonu ortalaması 3.00 ve üzeri olan katılımcıların akademik öz yeterlilik ölçeği puanlarının, 2.00-2.49 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların spor yapma durumlarına göre akademik öz yeterlilik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Spor yapan katılımcıların akademik öz yeterlilik ölçeği puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Çalışmamızın birinci hipotezi olan sporun akademik öz yeterliliğe etkisi birçok araştırmacı tarafından araştırılmıştır. Yapılan çalışmalar araştırmamızdaki bulguları destekler niteliktedir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde düzenli olarak spor yapan öğrencilerin diğer spor yapmayan öğrencilere göre akademik öz

yeterliliklerinin oldukça yüksek olduğunu vurgulanmıştır (Yıldız vd., 2017, s. 43). Diğer bir çalışma spor yapan üniversite öğrencilerinin fiziksel ve psikososyal gelişimi puanlarında anlamlı bir farklılık olmadığını, spor yapan öğrenciler lehine olumlu olduğunu vurgular (Şimşek ve Karahüseyinoğlu, 2020, s. 52).

Bulgulardan yola çıkarak spor ve fiziksel aktivite bireyin zihinsel, psikolojik, ruhsal, fiziksel ve sosyal gelişimini pozitif yönde etkilediği, motivasyonu yükselttiği ve stresten uzak sağlıklı bireyler olmalarında önemli katkı sağladığı görülmüştür. Spora ve fiziksel etkinliklere katılım ne kadar yüksek olursa günlük yaşamda sosyal normlara uyum da kolaylaşacaktır. Araştırmamızın sonucunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun spora karşı tutumlarının yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Küçük yaşlardan itibaren düzenli olarak spor yapmanın, ileriki yaşlarda ruh ve beden sağlığı açısından son derece önemli olduğu kabul edilmektedir. Buckworth ve Nigg'in (2004, s. 32-33) çalışmalarının sonuçları da bizim çalışmamız ile örtüşmektedir. Literatürde spora yönelik tutum çalışmaların yaygınlaşması, farklı değişkenler ve farklı örneklem gruplarıyla çalışılması önerilmektedir.

Çalışmamızın ikinci hipotezi olan, üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ile akademik başarıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır. Katılımcıların spor yapma durumlarına göre zihinsel gelişme boyutu ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Spor yapan katılımcıların zihinsel gelişme boyutu ve üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dönem sonu ders ortalamasına göre sosyal statü boyutu ve bilişsel uygulamalar boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Dönem sonu ortalaması 2.00-2.49, 2.50-2.99 ve 3.00 ve üzeri olan katılımcıların sosyal statü boyutu ve bilişsel uygulamalar boyutu puanlarının, 1.50-1.99 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dönem sonu ortalaması 3.00 ve üzeri olan katılımcıların bilişsel uygulamalar boyutu puanlarının, 2.00-2.49 olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Bilgin (2017) tarafından yürütölen ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmada spor yapma düzeyleriyle akademik başarı arasında ilişkinin olduğu belirtilmiştir. Bayram'ın (2019) alışmasında üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ile akademik başarı arasında anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre akademik öz yeterlilik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görölmektedir ($p<0.05$). Kadın katılımcıların akademik öz yeterlilik ölçeği puanlarının, erkek katılımcılara göre daha fazla olduğu görölmektedir. Kadın katılımcıların bilişsel uygulamalar boyutu puanlarının, erkek katılımcılara göre daha fazla olduğu görölmektedir. Katılımcıların cinsiyetlerine göre akademik öz yeterlilik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görölmektedir ($p<0.05$). Cinsiyet değişkeni ile ilgili bulgular, literatürdeki çalışmaları destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. Eroğlu ve vd. (2017) araştırmalarında katılımcı öğrencilerin akademik öz yeterlilikleri cinsiyet değişkeniyle istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu, kadın öğrenci katılımcıların puanlarının daha yüksek olduğu görölmüştür. Diğer taraftan Koçak,(2014) üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmasında erkek öğrencilerin spora yönelik tutumlarının kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Göksel ve Caz, (2016) lise öğrencileriyle yine Yanık ve Çamlıyer, (2015) lise öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmalarda cinsiyet değişkeni kadın ve erkek katılımcı öğrencilerin spora yönelik tutumlarının incelendiğinde anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Katılımcıların yaptıkları spor türüne göre sosyal statü boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görölmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Yapılan spor türü takım sporu olan katılımcıların sosyal statü boyutu puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görölmektedir. Yaptığı spor türü bireysel spor olan katılımcıların psikososyal gelişme boyutu puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görölmektedir. Yaptığı spor türü takım sporu olan katılımcıların psikososyal gelişme boyutu puanlarının, bireysel spor yapan katılımcılara göre daha fazla olduğu görölmektedir.

Katılımcıların baba eğitim durumları spor yapma durumlarına göre akademik öz yeterlilik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Spor yapan katılımcıların akademik öz yeterlilik ölçeği puanlarının, spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bilginer (2022) çalışmasında babanın eğitim durumu ile akademik öz yeterlilik ve spora yönelik tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını test etmiştir.

Katılımcıların anne eğitim durumlarına göre teknik beceriler boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Anne eğitim durumu lise ve üniversite olan katılımcıların teknik beceriler boyutu puanlarının, ilkokul olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin kardeş sayısı değişkeninin, spora olan tutumlarının akademik öz yeterlilik düzeylerine etkisinin analizinde anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Satıcı (2013) tarafından yapılan çalışma da bizim çalışmamızı destekler niteliktedir. Katılımcıların kardeş sayısının spora olan tutumlarında akademik öz yeterliliklerinin farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu çalışmalar tek kardeş sahibi olan ile kardeş sayısının çok olana ilişkin bulgular paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ölçeği ve boyutlarının karşılaştırılması incelendiğinde, katılımcıların yaşlarına göre fiziksel gelişme boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Yaşı 24 yaş altı olan katılımcıların fiziksel gelişme boyutu puanlarının, 24 yaş ve üstü olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Koçak (2014) tarafınca yürütülen başka bir çalışmada üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları ile yaşa göre anlamlı bir fark olmadığını saptamıştır. Koçak, (2014) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada yaş değişkenine göre öğrencilerin spora yönelik tutumlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka ulaşmamıştır. Bunun yanında öğrencilerin yaşları büyüdükçe spora yönelik tutumlarının arttığını gözlemlemiştir (Kanğalğil vd. 2006, s. 55).

Üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterlilikleri ve spora olan tutumları gelir düzeylerini açıklamak için yapılmış olan analizde gelir düzeyi artıkça spora olan eğilim pozitif yönde, istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($p<0,01$; $p<0,05$) Singh ve Devi, (2013) çalışmalarında orta sınıf aile çocuklarının spora ve spor oyunlarına karşı olumlu tutum içinde olduklarını fakat ekonomik durumun öğrencinin spora yönelik tutumlarında etkili olmadığını belirtmiştir. Koçak, (2014) tarafından yürütülen çalışmada üniversite öğrencilerinin refah seviyesi yükseldikçe sağlık ve fiziksel ölçeklerinin yükseldiği bildirilmiştir.

Sonuç olarak akademik öz yeterlilik ve spora yönelik tutum çalışmaları incelendiğinde cinsiyet, spor katılım, yapılan spor türüne göre bilişsel ve soya statü boyutun da farklılık gösterdiği gözlemlenmiş ve anne eğitim durumuna göre teknik beceri boyutunda farklılık vardır. Akademik öz yeterlilik ölçeğinde dönem sonu ders ortalaması da fark gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, sporla ilgili tutumların öğrencilerin yaş, spora katılım ve spor türüne göre farklılık görülmüştür. Öğrencilerin düzenli spor aktivitelerine katılımları akademik öz-yeterlilikleri ve başarılarını doğrudan etkilemektedir.

Bu bulgular, sporun öğrencilerin akademik performansı üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Spor, öğrencilerin özgüvenini artırır ve akademik alanda da başarıyı teşvik etmektedir. Bu çalışmamız göstermiştir ki İstanbul'daki üniversite öğrencilerinin sporla ilgili tutumlarının, akademik öz yeterlilik ve akademik başarı düzeylerine önemli bir etkisi vardır.

Üniversite öğrencilerinin sportif etkinliklere katılarak, sağlıklı bireyler olarak, kültürel ve sosyal normların oluşumundaki etkisi ve önemi oldukça fazladır. Sporun düzenli yapılması, sağlık üzerine etkisi kabul görmekle birlikte, spor ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi tespit etmek oldukça karmaşıktır. Akademik başarıyla spor, ilişkisini net bir şekilde açıklaya bilmek ve spor yapan öğrencilerin, spor yapmayanlara göre akademik performanslarına nasıl katkı sağladığını öğrenmek için daha fazla veriye ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterlilik ve akademik başarıları ile spor ilişkisinin sosyolojik olarak araştırılmasıdır. Farklı değişkenlere göre oluşturulan ve spor yapan öğrencilerin akademik öz yeterlilikleri ve akademik başarıları yüksektir, hipotezinden yola çıkarak, üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterlilik ve akademik başarılarının spor ile olan ilişkisini belirlemeyi amaçladık. Araştırmamıza şu sorunsaldan yola çıktık, üniversitede spor yapan ve yapmayan öğrenciler arasında akademik öz yeterlilik ile akademik başarı arasındaki ilişkiye dair gözlemlenen farklar, bu farklar sosyal yapıların etkisi altında mıdır? Yani, spor yapma davranışı ile öğrencilerin akademik öz yeterlilikleri ve akademik başarıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mı? Çalışmamızda Psikoloji alanına özgü bir ölçek uygulamış olmakla birlikte araştırma sonucunda çıkan bulgular spor sosyolojisinin odaklandığı konular ile paralellik içermiştir. Bu anlamda bu çalışmam bu ölçeğin sosyolojik anlamda da kullanabileceğini göstermiştir.

Toplumsal olarak inşa edilen spor, sosyolojik bütünlüğün bir parçasıdır. Sanayi devrimiyle birlikte toplumsal hayatın her alanına giren spor, günümüz toplumunda kültürel ve ekonomik olarak, küresel boyutlara ulaşmıştır. Sporun bu denli büyük bir olgu haline gelmesi sosyal bilimlerde, özel bir çalışma alanı sağlamıştır. Bu çerçevede, spor sosyolojisi adı verilen alan, sporun toplumsal ve kültürel boyutlarını inceleyen bir bilim dalıdır. Belli kuramların ışığı altında, öncelikle sosyoloji, antropoloji, psikoloji, tarih gibi bilimlerle iş birliği yaparak, sosyal davranışlar ve sosyal yapılarla sporun, toplumsal etkilerini inceler. Spor sosyolojisi sporun toplum üzerindeki derin etkilerini araştırmaktadır. Son yıllarda, bu alanındaki çalışmaların artmasıyla birlikte, sporun toplumla olan ilişkisi daha net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Sporun etkileri sadece belli alanlarda değil, toplumun her alanında hissedilmektedir.

Sporun sosyal yaşamın içinde yeri ve öneminin yanında, sporda yaşanan problemlerin çözümüne odaklanan spor sosyolojisi, sporun ideolojik anlamda işlevi, cinsiyet ayrımcılığı ve bireyin yabancılaşmasıdır. Marx sporu, yaşadığımız yüzyılın en kapsamlı ve en geniş kitleleri peşinden sürükleyen en güçlü araçtır olarak görür ve toplumsal yaşamın şekleşmesi olarak tanımlar. Sporun erkek egemen bir dünyanın üretilmesine yaptığı katkı ve bu katkı sonrasında cinsiyetçi bir dilin ortaya çıkması

ortaya çıkması ve gelişmesi, sporun, sosyolojik açıdan araştırılmasının önemli gerekçelerindendir.

Çalışmamızın sonucu göstermektedir ki, spor insan yaşamının bir parçası hâline gelmiştir. Kimi zaman savaşa hazırlık, kimi zaman yaşam mücadelesi, kimi zaman fiziksel güzellik ve beden gelişimi kimi zaman boş zaman etkinliği, kimi zaman eğlence olarak değerlendirilse de spor, toplum yaşamında var olmuştur.

Literatür incelendiğinde sporun, içinde yapıldığı toplumsal bütünlüğün bir parçası olduğunu göz önünde bulunduran, spor sosyolojisi kuramcıları; sporda yaşanan cinsiyet ayrımcılığı, erkek egemen yargıların üretildiği ve beden söylemi üzerinde durmaktadır. Sosyolojik bir olgu olan bedeni, spor üzerinden de yürütölmektedir. Spor, sosyologlar ve beden eğitimcileri arasında yapılan araştırma biçimlerinden, kaynaklanan tartışmaların yaşanmasına yol açmıştır. Beden eğitimcileri sporun yapılış amacı ve tekniklerini incelerken, sosyologlar sporun içinde yapıldığı toplumun yapısı, spor ile olan ilişkisi, spor yapan birey ve izleyici olarak, sporun toplumdaki işlevlerini araştırır.

Sporun temel işlevlerinden biri de bedenin sağlıklı ve güzel görünmesidir. Özellikle kapitalist sistemde beden önemlidir. Modern dünyada iyi bir dış görünüşe sahip olmak, sportif olmak, genç ve güzel görünmek sosyal kabulün temel şartlarındandır. Sosyolojide beden dışarıda duran bir yapı mı, fiziksel bir nesne mi, yoksa kültürel evrelerle üretilen toplumsal yapı mı? Sosyolojide bu tartışmalar feminist teorinin kadın bedeninin sömürölen bir obje olarak görülmesiyle başlamıştır. Çağdaş sosyolojide bedene vurgu yapan Foucault, Goffmann, Elias, Turner, Frank, Shilling, Featherstone, Giddens ve Bourdieu gibi düşünürlerin kendi kuramları ile ortaya koydukları teorilerle beden sosyolojisini yorumlamışlardır. Kısaca bu teorilere bakacak olursak: Michel Foucault disipline edilen beden der. Bedeni fiziksel bir varlığın ötesinde iktidar ilişkilerin merkezinde görür. Ona göre modern kapitalizm kendisinden önce bireyin bedenini kendi istekleri doğrultusunda şekillendiren mekanizma olarak tanımlar. Erving Goffman performatik bedeni, Foucault bedeni pasif olarak görmesine karşılık, bedenin günlük hayatta nasıl şekillendirildiği ile ilgilenir. Norbert Elias uygarlaşan bedeni fiziksel özellikleri ve sosyalleşme süreçleri ile etkileşim olduğunu ifade eder. Bedeni medenileşme sürecinde ve bu anlamda

tıpkı medenileşme süreci bitmemiş olan sosyal bir dinamik olarak görür. Son olarak Pierre Bourdieu ise toplumsal eşitsizliklerin bir göstergesi olarak bedeni sermaye kavramı ile sosyal eşitsizliklerin, habitusun cisimleşmiş hâli olarak yorumlar.

Sonuç olarak, bireyler içinde yaşadığı toplumun yarattığı kültürel unsurlarla şekillenir. Zamanla gelişen bilim, teknoloji ve ekonomik şartlar, değişen bu kültürel unsurlarla bireyin yeni bir kimlik oluşturmaya neden olur. Kendi kimliğini oluşturan birey, zamanla yaşamının aktif aktörü olarak, bedeni üzerinde söz sahibi olur ve toplumsal sistemde rol almaya devam eder.

Bugünü anlayabilmek için, bedeni ve sporu araştırmak, toplumsal yapı ve modernleşmeyle alakalı pek çok boyutu ortaya çıkarabiliriz. Toplumların geçirdiği evrelerin izlerini taşıyan ve o izleri bize yansıtan sporun, birçok sosyal boyutunu ortaya çıkarmaya çalıştık. Sporun araştırmalarda ki yeri artıkça, toplum olarak eğitim, sağlık, toplumsal birlik oluşturma, ahlaklı ve bilinçli bireylerin yetiştirilmesi için daha fazla zemin hazırlanacaktır.

Bu çalışmamız göstermiştir ki spor, tüm yönleriyle sosyal bilimcilerin araştırması gereken bir olgudur. Toplum yaşamın merkezinde olan ve kendine özgü bir endüstri oluşturan sportif etkinlikler, bundan sonrada, toplumlar arası ve toplumsal ilişkilerde işlevsel bir araç olacaktır.

Katkılar

Çalışmamızın sonuçları öğrencilerin spor yapma alışkanlıklarının akademik başarıya etkisini ortaya koyarak, eğitim politikalarının gelişmesine katkı sağlayabilir.

Spor yapmanın öğrencinin akademik öz yeterliliğini artırması, öğrencinin akademik alanda kendi yeteneklerine, bilgi birikimine ve becerisine olan güveni ve inancıdır. Bu kavramı sosyolojik açıdan incelemek, bireyin toplumsal çevresini, kültürel etkilerini ve sosyal yapılarla ilişkisini anlamamızı sağlayacaktır. Sosyal yapılar bağlamında akademik öz yeterliliğin araştırılması ise toplumsal dinamiklerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışmamızın sonucunda düzenli spor yapan öğrencinin kendini daha yetkin hissetmesi, onun akademik alanda da başarılı olması beklenir. Spora katılım ve akademik başarı arasında güçlü bir ilişki vardır. Spor sosyolojisi kapsamında, sporu,

incelendiğimizde, bireyin toplumsal değerleri, normları ve davranış kalıplarını nasıl öğrendiğini, sporcuların ve seyircilerin, spor ile nasıl bir kimlik edindiklerini, ayrıca sporun küresel bir olgu haline gelmesinin, toplumsal yansımalarını anlayabiliriz.

Öneriler

✓ Öğrencilere spor ve akademik başarı arasındaki ilişkiye vurgu yapan eğitim ve danışmanlık hizmeti verilebilir. Bu bağlamda öğretmenlere, akademisyenlere ve velilere akademik öz yeterliliğin önemine ilişkin farkındalıklar oluşturulabilir.

✓ Üniversiteler, öğrencileri spora teşvik eden, programlar ve spor tesisleri, ekipman sağlayabilir. Bu bulgular, eğitim politikalarının ve programlarının sporun önemini vurgulayarak, öğrencilere daha fazla destek sağlaması gerektiğini göstermektedir.

✓ Üniversiteler öğrencilerin spora yönelik motivasyonunu arttıracak, etkinlikler sunmalı ayrıca sağlık, sosyalleşme ve başarıyı elde etme, gibi nedenlerle öğrenciyi spora yönlendirebilir.

✓ Üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterlilik ve akademik başarıda cinsiyet değişkenine göre farklılıklar daha geniş araştırılabilir.

Spor sosyolojisinin güncel yaklaşımları olarak, spor endüstrisinin küresel etkileri, sporda cinsiyet eşitsizlikleri ve ayrımcılık, sporun teknolojik dönüşümü ve sporun bireysel ve toplumsal sağlığa etkileri bağlamında incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, S., Göral, M., Demirel, M. ve Üstün, Ü. D. (2012). İlköğretim öğrencilerinin okul içi ve okullar arası sportif etkinliklere katılma nedenlerinin çeşitli değişkenler açısından araştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (32).13-22
- Akgün, İ. (2018). *Türkiye üniversite sporları federasyonunun kurumsal yapısının incelenmesi ve AB ülkelerinin federasyonları ile karşılaştırması* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Akgündüz, G. Ö. (2013). Foucault'da iktidar ve beden ilişkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, (38), 1-16.
- Aksakal, H. (2018). Türkiye'nin "üniversite sorunu" üzerine bazı gözlemler. Y. Çolak (Ed.), *Muhafazakâr Düşünce Dergisi Sayı 35: Akademide sorun ne?* (s.211-220). Kadim.
- Aksoy, Y. ve Ziyagil, M. A. (2015, 10-13 Eylül). Samsun il merkezindeki farklı yaşlardaki erkek ve kadınların egzersiz davranış değişim aşamaları. *Uluslararası Spor Bilimleri Araştırma Kongresi*, (USBK).Samsun
- Alivernini, F. ve Lucidi, F. (2011). Relationship between social context, self-efficacy, motivation, academic achievement, and intention to drop out of high school: A longitudinal study. *The Journal Of Educational Research*, 104(4), 241-252. <https://doi.org/10.1080/00220671003728062>
- Altaş, N. ve Doğan, R. (2002). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri yeterlilik ölçeği üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 43, 109-22.
- Amman, M. T. (2000). *Sporla sosyal bilimler: Spor sosyolojisi*. Morpa Kültür Yayınları.
- Armağan, İ. (1981). *Sporun toplum bilimsel temelleri*. Besyo Yayınları.

- Arseven, A. (2016). Öz yeterlilik: Bir kavram analizi. *Electronic Turkish Studies*, 11(19). DOI: 10.7827/TurkishStudies.10001
- Arslan, A. (2012). İlköğretim öğrencilerinin öz yeterlik inancı kaynaklarının öğrenme ve performansla ilgili öz yeterlik inancını yordama gücü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1907-1920.
- Arslanoğlu, K. ve Özkan, K. (2005). *Futbolun psikiyatrisi: Sporun psikolojisi ve psikiyatrisi*. İthaki Yayın.
- Aslan, Ş. (2017). Futbolcuların genel öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 28-37.
- Atasoy, B. ve Kuter, Ö. (2005). Küreselleşme ve spor. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1) 11-22
- Aydın, K. (2014). Yapısal işlevci teori ve toplumsal tabakalaşma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), <https://doi.org/10.17828/yasbed.22507>
- Aykut, Ç. (2020) *spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin akıllı telefon kullanım düzeylerinin akademik öz yeterliliğine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. On Dokuz Mayıs Üniversitesi.
- Balcı, V. (2003). Avrupa birliği ve spor. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(2), 53-66.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action. *Englewood Cliffs, NJ*, 1986(23-28), 2.
- Barsbuğa, Y. ve Fişekçioğlu, İ.B. (2021). Karl Marx ve Sınıf teorisinin spor kültürüne yansımaları. *Düzce Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 41-46.
- Basim, H. N., Korkmazyürek, H. ve Tokat, A. O. (01.02.2008). Çalışanların öz yeterlilik algılamasının yenilikçilik ve risk alma üzerine etkisi: Kamu

sektöründe bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 121-130.

Bayram, S. (2019). *Düzenli spor yapan ve yapmayan ortaokul öğrencilerinin motorsal beceri düzeyleri ve akademik başarılarının karşılaştırılması* [Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Beyazıt, A. ve Boz, E. (2017). Osmanlı devleti ve Türkiye Cumhuriyeti dönemi yenileşme hareketlerinin Türk spor kültürüne etkileri “Tanzimattan Cumhuriyete Spor”. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(Special Issue 2), 211-228.

Bıkmaz, F. H. (2002). Fen öğretiminde öz-yeterlik inancı ölçeği. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(2), 197-210.

Bilgin, E. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin fiziksel uygunlukları ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Bilginer, B., ve Kartal, R. (2022). *Spor lisesi öğrencilerinin akademik öz yeterlilik düzeyleri ile spora yönelik tutumları arasındaki ilişki*. Efe Akademi Yayınları.

Bilir, H. (2020). Sporun toplumsal işlevi: Sosyolojik bir yaklaşım. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(4), 27-36.

Biricik, Y. S. (2015). Beden eğitimi ve spor bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin akademik öz yeterliklerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yönetimi Anabilim Dalı, Erzurum*.

Bourdieu, P. (2002). *Distinction a social critique of the judgement of taste*. İng. (Çev. Richard Nice, Reprinted). <https://doi.org/10.4324/9780429499838>

Bozlu, B. (2020). Pierre Bourdieu sosyolojisi ve spor alanının inşası. *Sosyolojik Bağlam Dergisi Antalya*, 13.

Buckworth, J., ve Nigg, C. (2004). Physical activity, exercise, and sedentary behavior in college students. *Journal of American college health*, 53(1), 28-34. <https://doi.org/10.3200/JACH.53.1.28-34>

- Bulut, Y. *Sosyolojiye giriş 1*. İstanbul Üniversitesi. Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Bülbül, N. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin matematik eğitimine ilişkin inançları ve öz yeterlik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Cengiz, R. ve Taşmektepligil, M. Y. (2016). Spor üzerine sosyolojik bir çözümleme: Spor merkezleri (Samsun örneği). *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (56), 220-240.
- Cerrahoğlu, N. (2016). Spor ekonomisi bilim dalının gelişim analizi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(27), 309-329.
- Chan, A. W., Tetzlaff, J. M., Altman, D. G., Laupacis, A., Gøtzsche, P. C., Krleža-Jerić, K., ve Moher, D. (2021 3 Ocak). Klinik deneyler için standart protokol maddelerinin tanımlanması. [SPIRIT (2013) Bildirisi] *Journal of Hacettepe University Faculty of Nursing*, 8(1).
- Cheung, C. K. ve Kwok, S. T. (1998). Activities and academic achievement among college students. *The Journal of Genetic Psychology*, 159(2), 147-162. <https://doi.org/10.1080/00221329809596142>
- Celkan, H. Y. (2019). *Eğitim sosyolojisi*. Asos Yayınları.
- Çakır, V. O. (2014). *Spor sosyolojisinin doğuşu; Geleneksel beden eğitimi usul ve yaklaşımlarında dönüşüm* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Çarpar, M. C. (2019). *Vücut geliştirme ve erkeklik kimliği: sosyolojik bir yaklaşım* [Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Demir, T. (2015). *Okulöncesi öğretmenlerinin öz-yeterlik algılarının ve sınıf yönetimi stratejilerinin çocuk-öğretmen ilişkileri üzerindeki etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Devecioğlu, S. (2004). Sporun ekonomik boyutu. *Standart Ekonomik ve Teknik Dergi TSE*, 43(511), 3.
- Devecioğlu, S. (2005). Türkiye’de spor sektörü stratejilerinin geliştirilmesi. *Verimlilik Dergisi*, (2).117-134

- Devecioğlu, S., Çoban, B., Karakaya, Y. E., ve Karataş, Ö. (2012). Türkiye’de spor kulüplerinin şirketleşmeye yönelimlerinin değerlendirilmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(2), 35-42.
- Dever, A. (2008) *Sosyolojik boyutlarıyla spor* [Yüksek Lisans Tezi].Cumhuriyet Üniversitesi.
- Dever, A. (2010). *Spor sosyolojisi: Tarihsel ve güncel boyutlarıyla spor ve toplum*. Başlık Yayınları.
- Dever, A. ve İslam, A. (2015). Tarihsel süreç içerisinde Türk kültüründe spor algısı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(5), 46-61.
- Dever, A. (2021). Spor ve toplumsal sınıf. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 38-49.
- Diseth, Å. (2011). Self-efficacy, goal orientations and learning strategies as mediators between preceding and subsequent academic achievement. *Learning and Individual Differences*, 21(2),191-195. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2011.01.003>
- Dishman, R. K., Motl, R. W., Saunders, R., Felton, G., Ward, D. S., Dowda, M., ve Pate, R. R. (2004). Self-efficacy partially mediates the effect of a school-based physical-activity intervention among adolescent girls. *Preventive Medicine*, 38(5), 628-636. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed>
- Doğan, B. (2007). *Spor sosyolojisi ve uygulamalı spor sosyolojisine giriş*. Nobel Yayınları.
- Durgun, D. (2007). *Türkiye’de sporun gelişimi ve değişen kullanıcı gereksinmelerini karşılayıcı yönde modern stadyum yapılarının temel planlama özellikleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Durmaz, M., ve Özcan, A. K. (2021). Sosyolojik bağlamda fitness sporunun beden algısı üzerine etkisi. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 56-79.

- Ekici, G. (2012). Akademik öz-yeterlik ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 174-185.
- Ekmekçi, A., Ekmekçi, R., ve İrmış, A. (2013). Küreselleşme ve spor endüstrisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(1), 91-117.
- Er, F. (2010). *Düzenli spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin fiziksel uygunluk düzeyleriyle akademik başarıları arasındaki ilişkinin karşılaştırılması* [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Erdoğan, M. Y. (2006). Yaratıcılık İle Öğretmen Davranışları Ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17), 95-106.
- Erkal, M., Güven, Ö. ve Ayan, D. (1998). *Sosyolojik açıdan spor*. Gençlik ve Spor Bakanlığı.
- Eroğlu, O., Yıldırım, Y. ve Şahan, H. (2017). Spor bilimleri fakültesindeki öğrencilerin akademik öz-yeterlik ve akademik güdülenme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 38-47.
- Ertan, C. (2017). *Dövmeli bedenler, bir beden sosyolojisi kitabı*. Siyasal Yayınevi.
- Evcin, E. (2014). Atatürk'ün spora ve sporculara bakışı. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 33(55), 303-378.
- Fişek, K. (1985). *Türkiye spor tarihi*. Gerçek Yayınevi.
- Fişek, K. (2003). *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi: Dünyada*. YGS Yayınları.
- Foucault, M. (2017). *Deliliğin tarihi*, (Çev. M. Ali Kılıçbay). Ankara, 7. Basım İmge Kitabevi.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*, (Çev. C. Güzel) Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A. (2018). *Kapitalizm ve modern sosyal teori*. (Çev. Ü. Tatlıcan). İletişim Yayınları. 7. Basım.
- Gore, P.A. (2006). Academic self-efficacy as a Predictor of College Outcomes: Two Incremental Validity Studies. *Journal of Career Assessment*, 14, 92-115. <https://doi.org/10.1177/1069072705281367>

- Göksel, A.G., ve Caz, Ç., (2016). Anadolu lisesi öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının incelenmesi, *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-10
- Görün, L. (2018) *Türk futbolunda rekabetçi denge* [Doktora Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Güney, C. (2021). *Spor bilimleri alanında yükseköğrenim gören öğrencilerde akademik öz yeterlik ve akademik başarı ilişkisinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Hitit Üniversitesi.
- Heper, E. (2012). Spor bilimleri ile ilgili kavramlar ve sporun tarihsel gelişim. H. Ertan (Ed.), *spor bilimine giriş*, (s. 1-29), Anadolu Üniversitesi,
- Hergüner, G. (2014). Çocuğun spora gönderilmesinde ailenin rolü ve önemi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Samsun*, 87-91
- Hüseyin, Ö. (2012). Akademik öz yeterlik ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlanması. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 183-206
- İmamoğlu, O. ve Taşmektepligil, M. Y. (1997). Türk kültüründe spor. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 10(1), 145-150.
- Jawad, M. F. H. (2022). *Spor bilimleri öğrencilerinin spor okuryazarlığı akademik öz yeterlilik ve sosyalleşme ilişkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Kangalgil, M., Hünük, D., ve Demirhan, G. (2006). İlköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 48-57.
- Karaca, R. (2018). *Beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerinin doping kullanımına yönelik tutumlarının incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Kartopu, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik ve kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi: Gümüşhane üniversitesi örneği. *Journal of International Social Research*, 9(45).

- Kaya, İ. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 345-363.
- Kayaoğlu, A. G. (2000). *Futbol fanatizmi, sosyal kimlik ve şiddet: bir futbol takımının taraftarlarıyla yapılan çalışma* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kılcıgil, E. (1998) *Sosyal çevre-spor ilişkileri (teori ve elit sporculara ilişkin bir uygulama*, Bağırhan Yayınevi.
- Kızılelmas, F. Spor yapan kadınların bireysel ve toplumsal yaşam biçimlerinde meydana gelen değişimler: Düzce örneği. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 152-170.
- Kiremit, H. Ö., ve Gökler, İ. (2010). Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji öğretimi ile ilgili öz-yeterlik inançlarının karşılaştırılması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 41-54.
- Koca, F. ve Dadandı, İ. (2019). Akademik öz-yeterlik ile akademik başarı arasındaki ilişkide sınav kaygısı ve akademik motivasyonun aracı rolü. *İlköğretim Online*, 18(1). <http://dx.doi.org/10.17051/ilo.2015.85927>
- Koç, M., Avşaroğlu, S. ve Sezer, A. (2004). Üniversite öğrencilerinin akademik başarıları ile problem alanları arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 483-498.
- Koç, N. (1981). Liselerde öğrencilerin akademik başarılarının değerlendirilmesi uygulamalarının etkinliğine ilişkin bir araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 3(15).
- Koçak, F. (2014). Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları: bir ölçek geliştirme çalışması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1), 59-69. https://doi.org/10.1501/Sporm_00000000254
- Koçak, F. (2020). *Spor sosyolojisine giriş*. Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

- Kurt, T., Kılıç, M., Özbayraktar, F., Yücel, E. ve Kıvanç, C. (2016). Eski Türklerde spor. A. Han (Ed.) *Türk spor tarihi* (s. 9-27). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Lee, S. W. (Ed.). (2005). Encyclopedia of school psychology. Sage. <https://search.worldcat.org/formats-editions/1087027564>
- Loy, J (2012). The Nature Of Sports A Definition Effort, *Published Online (1-15)* :<https://doi.org/10.1080/00336297.1968.10519640>
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*. Oxford University Press. (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marx, K. Friedrich, E. (2017). Komünist parti manifestosu, (Çev. E. Özalp). Yazılama Yayın.
- Millburg, S.N. (2009). *The effects of environmental risk factors on at-risk urban high school students' academic self-efficacy*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ohio University
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). *Ortaöğretim beden eğitimi dersi öğretim programı* (s. 9- 14).
- Milli Eğitim Bakanlığı (2020). *Spor lisesi beden eğitimi ve spor tarihi* 12. Sınıf, Ömer Orçun Kazak (Ed).
- Mücevher, M. H., Demirgil, Z. ve Erdem, R. (2016, 20 Eylül). *Sportif aktivitelerin akademik başarı üzerindeki etkisi: sdü iibf öğrencileri üzerine bir araştırma*. [Bildiriler Kitabı] V. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi.
- Nabavi, R. T. (2012). Bandura's social learning theory ve social cognitive learning theory. *Theory of Developmental Psychology*, 1(1), 1-24.
- Nacar, E. (2011). *Türk spor eğitiminde spor tesislerinin yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi* [Doktora Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Nar, M. Ş. (2015). Küreselleşmenin tüketim kültürü üzerindeki etkisi: Teknoloji tüketimi. *Journal of International Social Research*, 8(37).

- Oda, B. (2014). *11-13 Yaş grubundaki spor yapan ve yapmayan öğrencilerin iyimserlik ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. On Dokuz Mayıs Üniversitesi.
- Ongan, T. H. ve Demiröz, D. M. (2010). *Akademik futbol: futbolda rekabet başarı ilişkisi*. Hiperlink Eğitim.
- Owen, S. V., ve Froman, R. D. (1988). Development of a College Academic *Self-Efficacy Scale*.
- Özmaden, M. ve Özmaden, H. (2010). Türkiye idman cemiyeti ittifakı dönemi milli ruh ve milli temsil, siyasi ve milli propaganda ile ülkeyi tanıma-tanıtma çabaları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7,1
- Öztürk F. (1998). *Toplumsal boyutları ile spor*. Bağırhan Yayınevi.
- Pektaş, Y. (2015). *Öğrenci algıları çerçevesinde beden eğitimi ve spor öğretimi veren üniversitelerde eğitim kalitesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polama, M. M. (1993). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. (Çev. H. Erbaş) Gündoğan Yayınları.
- Ramazanoğlu, F., Karahüseyinoğlu, M. F., Demirel, E. T., Ramazanoğlu, M. O. ve Altungül, O. (2005). Sporun toplumsal boyutlarının değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 153-157.
- Rouse, P. C. ve Biddle, S. J. (2010). An ecological momentary assessment of the physical activity and sedentary behaviour patterns of university students. *HealthEducationJournal*, 69(1),116-125.
<https://doi.org/10.1177/0017896910363145>
- Satıcı, S. A. (2015). *Üniversite öğrencilerinin akademik öz-yeterliliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Sarıkoca, E. (2020). Spor ve sosyoloji bir yaklaşım denemesi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (64), 261-270.
- Saygılı, G., Emrah, A. T. A. Y., Eraslan, M. ve Hekim, M. (2015). Düzenli olarak spor yapan ve yapmayan öğrencilerin kişilik özellikleri ile akademik

- başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 161-170.
- Sert, M. (2000). *Gol atan galip Futbola sosyolojik bir bakış*. Bağlam Yayınevi.
- Singh, R. K. C., ve Devi, K. S. (2013). Attitude of higher secondary level student towards games and sports. *International Journal of Physical Education, Fitness and Sports*, 2(4), 80-85. DOI: 10.26524/13421
- Solmaz, S., ve Yetim, A. (2018). Yeni kamu yönetimi anlayışı bağlamında Türk spor yapılanmasındaki değişimin değerlendirilmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(3), 7-19. DOI: 10.1501/Sporm_00000000371
- Süzer, B. (2019). *Fen bilimleri öğretmenlerinin öz-yeterlik inançları ile öz-yeterlik kaynakları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Tokat ili örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Şahin, H. M. (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık*. Gaziantep Spor Kulübü Spor Eğitim Yayınları.
- Şakar, M. ve Sarıkan, Ü. (2023). Tribün Şiddeti: Sembolik Etkileşim Kuramı Ve Kırık cam Teorisi Bağlamında Bir Sentez. , *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 14(51), 433-447. <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3269>
- Şenol, D. (2020). *Sembolik etkileşim*. Net Kitaplık Yayıncılık.
- Şimşek, A., ve Karahüseyinoğlu, M. F. (2020). Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının incelenmesi: Fırat Üniversitesi Örneği. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 46-54.
- Talimciler, A. (2005). Türkiye'de Futbol ve İdeoloji İlişkisi: Medya'daki Futbol Söylemi Üzerine Bir İnceleme. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Talimciler, A. (2018). *Sporun sosyolojisi sosyolojinin sporu*, 3. Basım, Bağlam yayıncılık.

- Taşmektepligil, Y., Yılmaz, Ç., İmamoğlu, O. ve Kılıcıgil, E. (2006). İlköğretim okullarında beden eğitimi ders hedeflerinin gerçekleşme düzeyi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(4), 139-147.
- Tatlıoğlu, S. S. (2021). Öğrenmeye sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları*, 5(1), 15-30.
- Terzi, G. (2011). 13-18 Yaşlar arası aktif spor yapan ve yapmayan görme engelli öğrencilerin kendini kabul düzeylerinin karşılaştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Tezcan, M. (2019). *Eğitim sosyolojisi*. Anı Yayıncılık. 19. Basım.
- Toros, K. (2015). Türkiye Cumhuriyeti Spor Tarihi. *Sport History of Turkish Republic) Gazi University*, 1-212.
- Tunç, A. (2015). *Sporun üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı ve öznel iyi oluş düzeylerine etkisi* [Yüksek Lisan Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Turkay, H. (2020). Spor sosyolojisi: Geçmişten günümüze gelişimi ve gelecek beklentileri. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(2), 53-61.
- Turkay, H. ve Aydın, A. D. (2017). Tarihsel süreç içerisinde Türk spor örgütlenmesi. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 179-189.
- Turner, J. H., Beeghley, L., Powers, C. H. ve Tatlıcan, Ü. (2010). *Sosyolojik teörinin oluşumu*. Sentez Yayıncılık.
- Uyan, Ö. ve Erdoğan, (2021). *Toplumsal araştırma yöntemleri için bir rehber: gereklilikler, sınırlılıklar ve incelikler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ünsal, B. ve Ramazanoğlu, F. (2013). Spor medyasının toplum üzerindeki sosyolojik etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 36-46.
- Üstündağ, Ö., Devcioğlu, S. ve Akarsu, E. (2011). Spor ve rekreasyon alanlarının şehir planlamasındaki yeri ve önemi. *International Advanced Technologies Symposium (IATS'11) (Vol. 31, p. 34)*.
- Voigt, D. (1998). *Spor sosyolojisi* (Çev. A. Atalay). Alkım Yayınları, İstanbul.
- Weinert, F. E. (1999). Concepts of competence. OFS. *Max Planck Institute for Psychological Research, Munich*

- Wolman, B. B. (Ed.). (1989). *Dictionary of behavioral science* (2nd ed.). Academic Press.
- Yaman, S., Koray, Ö. C. ve Altunçekiç, A. (2004). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 355-366.
- Yanık, M. ve Çamlıyer, H., (2015). Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumları ile okula yabancılaşma düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi*, 1(1): 9-19.
- Yelikaya, B. (2012). *Spor kavramında dönüşüm ve sporun bir sosyal politika aracı olarak kullanımı*. [Doktora Tezi] Marmara Üniversitesi.
- Yetim, A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Sayı.1, Cilt, 5151-152
- Yetim, A. (2019). *Sosyoloji ve spor*. Gazi kitabevi.
- Yıldırım, İ. (2015). A study on physical education teachers: The correlation between self-efficacy and job satisfaction. *Education*, 135(4), 477-485.
- Yıldırım, M. (2017). *Üniversite öğrencilerinin spora dayalı fiziksel aktivitelere katılımları ve yaşam kalitelerinin akademik başarı ve sosyalleşme üzerine etkisi* [Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Yıldız, A. B., Çağrı, A. R. I., ve Yılmaz, B. (2017). Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının incelenmesi (Ankara yıldırım Beyazıt Üniversitesi örneği). *Muş Alparslan Üniversitesi Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 35-45.
- Yurt, E. ve Sümbül, A. M. (2014). Matematik öz-yeterlik kaynakları ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Eğitim ve Bilim*, 39(176).
- Zimmerman, B. J. (1995). Self-efficacy and educational development. Self-efficacy in changing societies, 1(1), 202-231. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527692.009>

İnternet Kaynağı

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, (2006). C.II, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları. 22 Ağustos 2022 tarihinde [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/s%c3%96ylev-orj%c4%b0nal.pdf](https://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/s%c3%96ylev-orj%c4%b0nal.pdf) adresinden edinilmiştir.

İstanbul Üniversitesi 23 Ocak 2023 tarihinde <http://www.istanbul.gov.tr/universite-sehri-istanbul> adresinden edinilmiştir.

Yüksek Öğretim Kanunu 26 Ocak 2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2547.pdf> adresinden edinilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurulu 10 Kasım 2022 tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr> adresinden edinilmiştir.

Meet The Future Of Spor 10 Aralık 2022 tarihinde <https://www.eusa.eu/media/documents/statutes> adresinden edinilmiştir.

EKLER

Ek 1. Anket Formları

Değerli katılımcı

Bu anket “Spora katılım sağlayan/sağlamayan, Üniversite Öğrencilerinin Akademik Öz Yeterlilikleri ve Akademik Başarıyla olan ilişkisini (İstanbul İli Örneği)” incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi formu kullanılan ifadeler hakkındaki değerlendirmelerinizi, her ifadenin karşısında yer alan uygunluk durumunuzu bildiren kutucuğa işaretleyiniz. Verdiğiniz cevaplar saklı tutularak akademik çalışmalar dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Anketimize zaman ayırarak verdiğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Sevda DURSUN

İstanbul Beykent Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

Kişisel Bilgi Formu

1. Yaş : -----
2. Cinsiyet: () Kadın / () Erkek
3. Öğrenim Gördüğünüz Bölüm/Fakülte.....
4. Sınıfınız? () 1 – () 2- () 3 – () 4- () 5- () 6
5. Kardeş Sayısı: -----
6. Anne Eğitim Durumu: () İlköğretim – () Ortaöğretim – () Lisans – () Lisansüstü
7. Baba Eğitim Durumu: () İlköğretim – () Ortaöğretim – () Lisans – () Lisansüstü
8. Spor Yapıyor musunuz? () Evet – () Hayır Cevabınız evet ise (9 ve 10) cevaplayınız.
9. Hangi Spor Yapıyorsunuz ? () Bireysel Spor..... – () Takım Spor.....
10. Ailede Başka Spor Yapan Var mı? () Evet – () Hayır
11. Gelir Durumunuz? () 0-15.000 – () 15.000-30.000 – () 30.000 ve üzeri
12. Dönem Sonu Ders Ortalamanız (GANO)?
13. () 1.50-1.99 () 2.00-2.49 () 2.50-2.99 () 3.00 ve üzeri

Akademik Öz Yeterlilik Ölçeği

AKADEMİK ÖZ YETERLİLİK ÖLÇEĞİ					
Derslerde gösterdiğiniz bazı davranışlara örnekler verilmektedir. Bu davranışları okuyarak gösterme durumunuza göre 5 ile 1 arasında değişen puanlar veriniz. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.	Oldukça Fazla	Fazla	Kısmen Fazla	Az	Oldukça Az
	5	4	3	2	1
GÖRÜŞ VE İFADELER					
1. Ders sırasında düzenli notlar tutma.					
2. Sınıf tartışmasına katılma					
3. Kalabalık bir sınıfta bir soruyu cevaplama					
4. Az öğrencinin olduğu bir sınıfta bir soruyu cevaplama					
5. Objektif testler çözme (çoktan seçmeli, doğru-yanlış, karşılaştırmalı vb.)					
6. Deneme sorularını çözme					
7. Yüksek nitelikli bir dönem ödevi yazma					
8. Ders esnasında zor bir konuyu dikkatlice dinleme					
9. Bir başka öğrenciye ders anlatma					
10. Bir kavramı diğer bir öğrenciye anlatma					
11. Sınıfta anlamadığın bir kavramı öğretim elemanından tekrar anlatmasını isteme					
12. Birçok dersten çok iyi notlar alma					
13. Bir konuyu tamamen anlamak için yeterince çalışma					
14. Öğrenci problemlerini çözmede sorumluluk üstlenme					
15. Ders dışı faaliyetlerde yer alma (spor, kulüpler vb...)					
16. Öğretim elemanının sana saygı duymasını sağlama					
17. Derslere düzenli olarak katılma					
18. Sıkıcı derslerde bile sürekli olarak derse katılma					
19. Bir öğretim elemanının derse dikkat ettiğini düşünmesini sağlama					
20. Metinde okuduğun fikirlerin çoğunu anlama					
21. Sınıfta sunulan fikirlerin çoğunu anlama					
22. Basit matematik hesaplarını kullanma					
23. Bilgisayar kullanma					
24. Matematik dersinde içeriğin çoğuna hâkim olma					
25. Bir öğretim elemanını tanımak için onunla özel olarak konuşma					
26. Ders içeriğini diğer derslerin materyaliyle ilişkilendirme					
27. Sınıfta bir öğretim elemanının düşüncesini yargılama					
28. Ders içeriğini laboratuvar-atölye dersinde uygulama					
29. Kütüphaneyi güzel kullanma					
30. Sınavlardan güzel notlar alma					
31. Dersleri yoğun bir şekilde işlemek yerine zamana yayarak çalışma					
32. Ders kitaplarındaki zor konuları anlama					
33. İlgilenmediğin bir dersin içeriğine hâkim olma					

Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ölçeği

Değerli katılımcı,

Spora yönelik tutum ölçeği bireyin, spor ile olan ilişkisini, spora ne kadar önem verdiğini ve sporun hayatındaki yerini öğrenebilmek amacı için hazırlanmıştır. Ankette kullanılan ifadeler hakkındaki tutumlarınızı, her ifadenin karşısında yer alan ve en üst sütunda belirtilen uygunluk durumunuzu bildiren kutucuğa işaretleyiniz. Verdiğiniz cevaplar saklı tutularak akademik çalışmalar dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Anketimize zaman ayırarak, verdiğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederim. Sporla kalın...

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SPORA YÖNELİK TUTUMLARI ÖLÇEĞİ					
	Tam Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Düzede Katılıyorum	Az Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
	5	4	3	2	1
SPOR YAPMAK					
1- Stresle başa çıkmaya yardımcı olur.					
2-Sosyal statüyü artırır.					
3-İnsanı mutlu eder.					
4-Kaygıyı azaltır					
5-Kendine güveni artırır.					
6-Can sıkıntısını azaltır.					
7-İş yaşamında başarıyı artırır.					
8-Sosyal yaşamda başarıyı artırır.					
9-Öfke kontrolü sağlar.					
10-Duygusal sağlığı geliştirir.					
11-Depresyondan korunmaya yardımcı olur.					
12-Rahatlamaya yardımcı olur.					
13-Kilo kontrolü sağlar.					
14-Çocukların fiziksel gelişimleri için önemlidir.					
15-Bağımsız yaşam tarzını korumaya yardımcı olur					
16-İyi bir dış görünüş kazandırır.					
17-Hastalıklardan korunmayı sağlar.					
18-İnsanı sağlıksız besinlerden uzak tutar.					
19-Yaratıcılığı geliştirir.					
20-Hafızayı güçlü tutar.					
21-Karar verme becerisini geliştirir.					
22-Düşünme gücünü geliştirir.					

Ek 2. Etik Kurul Onayı

Tarih ve Sayı: 21.12.2023-131660

İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER İÇİN BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE
YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-45778635-050.99-131660
Konu : Sevda DURSUN'un "Üniversite
Öğrencilerinin Spora Yönelik
Tutumlarının Akademik Öz Yeterlilik ve
Akademik Başarı Düzeylerine Etkisinin
İncelenmesi: İstanbul Örneği" Başlıklı
Revize Başvurusunun Etik Kurul Onay
Yazısı Hk.

21.12.2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü, 19.12.2023 Tarihli ve 74966756- - 450 Sayılı
Yazı,

İstanbul Beykent Üniversitesi 2120053031 numaralı Sosyoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Sevda DURSUN'un Dr. Öğr. Üyesi Burak KESGİN danışmanlığında hazırladığı "Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının Akademik Öz Yeterlilik ve Akademik Başarı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi: İstanbul Örneği" başlıklı tez çalışmasının 13.11.23 tarihli 2023/9 sayılı Sosyal ve Beşeri Bilimler için Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu toplantısında gerekli düzeltmeler yapıldığı takdirde onaylanmasına karar verilmişti. Düzeltmelerin yapıldığı tespit edilmiş olduğundan ilgili başvurunun etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiş ve ekte onay yazısı sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof.Dr. Cevat GERNİ
Başkan

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BS43MD0993 Pin Kodu : 60322 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd/aK=5700&ceD=BS43MD0993&ceS=131660>
Adres: İstanbul Beykent Üniversitesi Ayazağa-Maslak Yerleşkesi Ayazağa Mah. Hacımıkonu Yolu Bilgi için: Cevat Gemi
Cad. No: 19 Sarıyer/İstanbul Uzman: Başkan
Telefon: 444 1997 Faks: (0 212) 289 64 90
e-Posta: info@beykent.edu.tr Web: www.beykent.edu.tr
Kop Adresi: beykentuniv@hu01.kop.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.